

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Georgii de Rhodes Avenionensis S. J. disputationum
theologiae scholasticae tomus ...**

Rhodes, Georges de

Lugduni, 1661

Disputatio I. De perfectione Angelorum intra ordinem naturæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81987](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81987)

THEOLOGIAE SCHOLASTICAE. TRACTATUS II.

DE CREATURIS SPIRITVALIBVS COMPLETIS.
DISPUTATIONES THEOLOGICAE.

In primam partem S. Thomas, à quaest. 50. ad 64.

ACTENVS considerauit Theologus Deum in se ipso, immensamque lucem caligantibus inspexit oculis intra nebulam & caliginem: nunc ad opera eius transit, in quibus, tanquam in speculis temperatum, & quasi refractum eiusdem radij splendorem excipiat, videatque totum solem in aquae guttulis benignius emicantem (vt ait Nazianzenus orat. 2. de Theologia: Nec enim recedit à Deo, cum ad res ab eo productas descendit, in quibus prima Dei species perspicue latet, in ipsis impressa vt in sigillis, expressa vt in speculis, effusa vt in radijs. Hoc ergo habet propositum S. Thomas à quaestione 44. vsque ad finem primae partis vt inspecto Deo, praecipua inspiciat eius opera: mihi verò satis nunc erit, de substantijs spiritualibus dicere, vt potero breuissime, quia eas prima lumina, prima signacula, prima specula, & primarios effusae Deitatis defluxus communiter vocant sancti Patres, quia in eis se ipsum Deus, & expressit clariùs, & signauit perenniùs, & suauius pinxit, & vberius effudit. Consideratio verò illa substantiarum Angelicarum bipartita erit. Primò enim eas considero intra ordinem naturae. Secundò, intra ordinem gratiae.

DISPUTATIO PRIMA.

*De Perfectione Angelorum intra ordinem naturae.
S. Thomas, à q. 50. ad 60.*

Partitio
disputatio-
nis.

QVATVOR sunt ni fallor in quibus tota naturalis Angelorum perfectio consistere videtur. Primum sit, Angelica ipsa substantia. Secundum, potentia intellectiua. Tertium, potentia appetitiua. Quartum, potentia motrix, & operatrix ad extra.

QVÆSTIO I.

*De perfectione naturali substantia Angelica.
S. Thomas, q. 50. 51. 52. 53.*

VT ergo cœlestem omnem rempublicam, & spiritualium in ea ciuium cœtus, dignitatem, ordines, facultates, operationes sigillatim scrutemur, placet ordiri ab ipsa eorum substantia & de illa dicere quatuor. Primò, Angelorum existentiam, seu an sint

Tom. I.

Angeli. Secundò, prædicata eorum essentialia, siue quid sint. Tertio, distinctionem tum specificam tum numericam, siue quot sint. Quarto, Extensionem substantiarum Angelicarum ad locum.

SECTIO I.

De existentia substantiarum Angelicarum.

CERTUM est primò, nomine (Angelorum) significari communiter substantias completas, creatas, omnino spirituales, præstantiores homine, solo Deo inferiores: *Quærit nomen huius naturæ* (inquit August. in Psal. 103. *spiritus est, quærit officium Angelus est.* Nomen quippe (Angeli) naturæ nomen non est, sed officij vt cum Augustino reliqui notant Patres, ideòque datum in scriptura est illis omnibus, qui ex officio diuina nunciant. Qualis apud Isaiam est Christus magni Concilij Angelus, apud Malachiam Ioannes Baptista, *Angelus testamenti*: omnes demum prædicatores qui annunciant gaudia regni Dei Angelos vocari docet Ambrosius, *Ite Angeli veloces*. Sed hoc tamen nomen communius vsurpatur ad significandas (vt dixi) substantias purè spirituales iuxta scripturæ Phrasim, *Qui facis Angelos tuos spiritus*. id est qui substantias spirituales, nuncios tuos facis.

Nomen
Angelorū.

Dd 2

Certum

Cogniti ab
Ethnicis.

Certum est secundò, fuisse ferè neminem inter antiquos omnes Philosophos qui non agnouerit dari substantias huiusmodi expertes materia, subtiles, agiles, incorporeas. Primum enim illas agnouit sine dubio pluribus in locis Plato, vocatque illos *Deos inferiores & demones*, vt notant Cyprianus, Minucius & alij Patres: ex Platonis autem Doctrina pluribus mixta fabulis, sua somnia deriuarunt Valentinus, Menander, Saturnius, Cerinthus, Carpocias aliique nominum monstra testibus Irenæo, & Tertulliano. Deinde substantias etiam istas agnouit Thales apud Athenagoram in Apologia pro Christianis; diuidit enim superiores substantias in Deum, demones, & Heroas, id est animas separatas. Pythagoras in carminibus aureis mundanos, & immortales celebrat Deos. Aristoteles admittit eas quas propriissimo nomine appellat intelligentias, eo quod purissimæ mentes sint. Vt videas vix vllum fuisse, cui persuasum non fuerit dari aliquos spiritus, de quorum existentia vt dicam. Primò, videndum est an sint Angeli. Secundò, qualis fuerit eorum productio.

§. I.

*Utrum sint producti à Deo aliqui Angeli.*Negati ab
hæreticis.

Negarunt dari Angelos iam olim Sadducæi & Samaritani, nunc etiam vocant in dubium Semiathæi, quibus haud satis persuasum est dari spiritus absolutos ab omni concreione corporis, quæ fuit insania Coppini cuiusdam & Quintini apud Belarm. l. 2. de amissione gratiæ c. 1.

Triplex
dubitatio.

Ratio verò dubitandi esse primò potest, quia si creati sunt à Deo spiritus illi nobilissimi, & purissimi, non debuit tacere scriptura illorum creationem, cum aliarum omnium rerum minus nobilium referat productionem.

Secundò, si existunt Angeli potest ratio naturalis vel à priori, vel à posteriori demonstrare illorum existentiam; à priori quidem, quia sine illis imperfectum esset vniuersum: à posteriori vel ex motu cælorum, vel ex magicis incantationibus, vel ex miraculosis effectibus quos sæpè cernimus, illa superant vim omnem corporeorum agentium & non possunt tribui animabus separatis quarum virtus non est maior quam cum erant vnitæ corpori.

Tertiò, si existunt huiusmodi substantiæ potest à nobis formari proprius earum conceptus non negatiuus solum, sed posituus; sunt enim entia finita quæ comprehendere ab homine possunt. Est autem impossibile formari à nobis proprium conceptum harum substantiarum, ergo probabilius est illas nullas esse.

Dicendum tamen primò est, quod certissime fides docet dari substantias spirituales completas, Deo inferiores, superiores homine: naturalis autem ratio id non demonstrat sed probabiliter tantum suadet.

Prima pars, quod ex fide constantissime tenendum sit dari Angelos probari potest ex scripturis, ex Concilijs, ex Patribus, quod præstiterunt copiose Suarez, Valentia, Vasques. Quis? enim nescit Euam seductam esse à serpente, qui non poterat esse nisi Angelus: Quis? Cherubinum constitutum cum flammeo gladio ad paradisi aditum prohibendum: Seraphinos videt Isaias ante thronum Dei, currum gloriæ illius videt Ezechiel trahi à Cherubinis, Gabriël, Daniël reuelat mysteria Raphaël, Tobiam deducit & redncit, pugnat Angelus cum Iacob, Zachariæ demonstrat renouatam Ierusalem, & extructum templum. In nouo Testamento Incarnationem Angelus nunciat Mariæ: Iosephum edocet grauidam esse Dei Matrem ex Spiritu Sancto: canunt Angeli nato Christo. Ministrat ieiunanti post tentationem, confortant moriturum, resurgentem nunciant mulieribus. Quid?

plura operatur omnipotens omnia per Angelos in vtroque testamento, vt nihil opus esse videatur adducere huc Concilia in quibus damnantur errores contrarij Angelis. Neque sanctos Patres præsertim Dionysium qui totam describit Hierarchias, ordines digerit, officia explicat sicut ab Apostolo erat edoctus à quo totam cælestium doctrinam hauserat, unde hoc vno argumento sufficienter conuelliatur dubitantium Semiathæorum stulticia, qui Angelos ne apertè videantur negare subdole impugnant.

Secunda pars, negat id esse demonstrabile ratione naturali, neque videtur melius probari posse quam ostendendo rationes omnes quæ vulgò solent afferri probabiles duntaxat esse, non demonstratiuas; sumuntur autem posissimæ ex effectibus nonnullis quos experimur aded mirabiles, vt nulli alteri causæ tribui possint nisi Angelis, nam à priori certum est id probari nullo modo posse, cum enim Angelus non sit suum esse, sed ens purè contingens, quod potest esse si Deus velit, non esse si Deus nolit, non potest probari eius existentia per vllam causam necessariò connexam quæ vt patet nulla esse potest.

Ratio
naturalis.

Primus igitur effectus sensibilis quem contendunt multi non posse tribui nisi Angelo est cælorum motus, tam velox, tam æquabilis, & perpetuus, vt non possit esse ab agente vllò corporeo; si enim orbium cælestium consideretur immensa moles, si motus pernicitas, si definitæ periodi stationes, retrogradationes, statuer perfectò quilibet, opus illud esse naturæ incorporeæ, ac perfectæ intelligentis, vt rectè concludit Philosophus 8. physic. & 12. Metaphysicæ. Hic enim motus non potest esse à Deo nisi velis alios etiam naturales effectus v. gr. motum elementorum, & generationes mixtorum ipsi etiam Deo tribuere: Sed neque à propria etiam forma est ille motus, vt cum Valesio docent recentiores quidam Philosophi, quia proprius character vitæ creatæ quo nimirum viuientia distinguuntur à non viuientibus est mouere se ipsū in proprio loco. Denique animabus etiam separatis motus ille tribui non debet, quia illæ tantam vim non habent vt tanta corpora tam velociter, & tam definitè, tanto tempore conuertant, ergo solis intelligentijs tribuitur necessariò hic motus.

Motus
cælorum.

Hæc ratio probabilis est, sed sanè non existimaui-
rim illam conuincere quod intenditur.

Primò quia, non improbabiler multis visum est cum Lessio, motum illum syderum aded esse mirabilem, vt superet etiam vim Angelicam, neque posse aliam eius causam assignari nisi Deum, ad quem referendi necessariò sunt effectus, qui totius naturæ creatæ vim omnem superant, qualem existimant esse istum quod etiam de primo mobili existimatum est à Philosopho.

Secundò, qui ad animas separatas vnā aut plures reuocaret hunc motum cæli, vix posset conuincere, quia certum est animas separatas à corpore plura posse, quam cum sunt vnitæ corpori, & in operationibus suis pendere ab organo, vt dicitur statim.

Secundus effectus ex quo Angeli probantur à Vasque, Valentia, Thyraeo, Arrubale, ducitur ex his operibus quæ fieri apparet ab Emergumenis, & manifestè conuincunt esse in illis habitatorem spiritum, qui eorum omnium sit author.

Operatio-
nes emer-
gumeno-
rum.

Primò enim, varijs, & peregrinis loquuntur linguis, secundò secretas cogitationes reuelant & annunciant ea quæ procul sunt, tertio mouent immensa pondera, & alia faciunt mirabilia, quæ neque tribui Deo possunt, cum plena sæpè sint blasphemijs, & periurijs: Neque satis videntur sapere, qui putant causam illorum omnium esse posse melancholiam vt censent Leuius, Syrenius, Erasim. Pompon. Cardan. Caluin. & omnes Athei. Quomodo enim melancholia rusticum?

rusticum, aut mulierculam, peregrinum idioma edocere poterit, aut notitiam eorum quæ longè distant ut rectè argumentatur Fernelius l. 2. de abditis rerum causis, & Loerius lib. 2. de spectris cap. 8. sed neque minus illi errare videntur, qui eos effectus lunæ vel astris attribuunt cum Iulio Firmico lib. 8. astronom. quod nullâ eget refutatione, nunquid enim luna potest infundere nouas species, ad ignota idiomatica, & res distitas cognoscendas, & efficere hominem ex ignaro Philosophum.

Hæc ratiocinatio prorsus conuincit dari spiritus aliquos, quod Athei negant, sed nihil hic sanè video, quod fieri non possit ab animabus separatis, vna, vel pluribus; possunt enim illæ peregrinas callere linguas: possunt ex intuitu specierum quæ sunt in phantasia colligere secretas cogitationes, possunt brevissimo tempore magnum emetiri spatium terrarum, & referre quæ sunt in regionibus procul remotis. Fateor tamen hoc esse minus probabile: multoque verisimilius id tribui debere Angelis.

Magicæ
operatio-
nes.

Tertius effectus apparet in operationibus, & incantationibus magicis quas certè nemo negare potest esse mirabiles; Loquuntur enim articulatè aliquando humanâ voce, Canes, & Corui vt de Cane Simonis Magi refert Nicephorus lib. 2. cap. 27. & de Coruo in Austria loquente memorat Sybillanus, Decade 3. c. 5. Imò etiam statuas sæpè loquutas esse conuincitur ex antiquioribus oraculis: quæ certè negari à nemine possunt: & ne recurrere liceat ad animas separatas; excitantur à Magis nymbi, grandines, niues, tempestates in terra, & mari, infertur sterilitas campis, inducuntur morbi tum priuati, tum epidemici, quæ referri ad Deum nequeunt, quia sunt ob malos fines: neque animabus separatis etiam si earum innumeras myriades confingas: quia licet earum cognitio liquidior fortasse sit extra corpus, & perfectior quàm in corpore, vis tamen actiua neque maior est, neque extensior quàm in corpore, quia nullius formæ operatio impediri potest à proprio subiecto, alioqui vnio cum subiecto connaturali efficeret illam imperfectionem, cum tamen illa sit summa ipsius perfectio. Certum autem est, quod nulli homines, etiam si quotquot in mundo sunt nunc conueniant, possunt excitare grandinem, aut ventum, ergo solis intelligentijs hic effectus tribui potest.

Hæc probatio quatenus attingit tempestates, aut grandines, aliæque huiusmodi meteora, videtur esse omnium optima, & demonstratiua si semel probari possit, quod vis actiua ipsarum animarum extra corpus non est maior quàm in corpore; Quia nulla forma potest in operando impediri à proprio subiecto. Sed hoc difficile probatur, quia dici posset animam non per se, sed per accidens impediri posse à subiecto connaturali propter organorum imperfectionem, à quibus si non pendeat, multò plura, & perfectiora faciet opera.

Mundi
perfectio.

Quartò, argumentantur S. Thomas l. 2. contra gentes c. 46. & 50. Guillelmus, Parisiensis secunda secunda de vniuerso cap. 1. 2. 3. Suares disputat. 35. Metaphys. sect. 1. vt mundus sit perfectus in suo esse, necesse est vt non desit ei gradus aliquis generalis creaturarum possibilium, alioqui vniuersum erit imperfectum, decrit enim illi aliquid, ad perfectionem eius maximè faciens: sed vnus ex illis gradibus est substantia creata purè spiritualis; primus enim & infimus est substantia purè corporea, cui opponitur substantia creata purè spiritualis, media inter illas est substantia spiritualis simul & corporea, supra illas autem omnes est substantia increata spiritualis, ergo sicut datur substantia purè corporea, & substantia partim spiritualis, partim corporea, sic dari debet substantia purè spiritualis.

Hæc ratiocinatio est probabilis, sed ei tamen responderi posset, imperfectum posse aliquid dici duobus modis; Primò positiuè, si desit ipsi aliquid debitum, verb. gr. si homini deesset intellectus: Secundò negatiuè, si desit ipsi aliquid indebitum. Erit sanè mundus imperfectus negatiuè si non detur substantia purè spiritualis, sed quia illa non ostenditur esse mundo debita, non ostenditur etiam quod mundus sit imperfectus positiuè, sicut non est positiuè imperfectus, quamuis plures species possibiles illi desint. Ostendendum igitur esset gradum omnem generalem entis esse debitum mundo, magis quàm gradum omnem specificum.

Solutio
difficulta-
tum.

Ad primam Resp. plures rationes excogitatas esse à doctoribus quare Deus noluerit creationem Angelorum narrari à Moysè, tunc cum totius mundi primam originem graphicè depinxit, mihi omnium videtur probabilissima esse, quia rudi, & sensibilibus addicto populo cui natales mundi scribebat Moyses, voluit consultissimè Deus, vt non proponerentur, nisi sensibilia, & corporea, per quæ cognoscibiliter ad Dei conditoris notitiam peruenire posset.

Ad secundam patet ex dictis, quod omnes illæ rationes quas attuli, sunt admodum probabiles sed nullo modo sunt demonstratiuæ.

Ad tertiam Resp. satis esse quod rei spiritualis formetur à nobis, qui sensui, & sensibilibus rebus addicti sumus, conceptus imperfectus & negatiuus, de quo diceretur sectione secundâ.

S. II.

Qualis fuerit productio Angelorum.

Dixi productos esse Angelos à Deo, nunc modus productionis illorum exigit, vt dicam qualis fuerit actio productiua eorum, quando creati sint vel potuerint creari, & demùm quo in loco primum fuerint creati.

Ratio enim dubitandi primò est, quia eorum productio si est creatio à substantia eorum distincta, debet necessariò esse accidens, sed illa esse non potest accidens, nam omne accidens est in subiecto cui inhaeret, in illo autem priori quo creatio est prior Angelo producto, non apparet quodnam esse possit illius subiectum. Deinde quod est essentialiter tale, se ipso est tale, sed Angelus se ipso est dependens à Deo, ergo se ipso dependet, non autem per actionem superadditam. Denique illa non distinguuntur quæ nullo modo possunt separari, sed creatio non potest existere sine Angelo creato, & Angelus existere non potest sine creatione, ergo creatio Angeli, non est aliquid distinctum ab Angelo.

Creatio
distincta.

Secundò, quod ad tempus creationis attinet, videtur omnino eam factam non esse in tempore, quia si potuerunt Angeli creari ab æterno nulla est ratio cur dicamus eos creatos fuisse in tempore, cum nec scriptura hoc doceat, neque ratio vlla probet, potuisse autem creari Angelos ab æterno probari potest, quia nullâ ratione ostendi potest hoc implicare; non enim implicat ratione infinitatis. Quomodo? enim probabis implicare infinitum: Numeri enim omnes possibiles, & dies æternitatis à parte post sunt omnes obiectiue actu in mente Dei, & vt sic sunt infiniti actu, non enim sunt actu finiti, ergo possunt omnes fieri actu: nullo enim argumento euinci potest, quod sit impossibile infinitum actu produci, quo non probetur infinitum non posse actu à Deo cognosci. Similiter nullum argumentum probat implicare aliquid æternum à parte ante, quo non probetur implicare, vt aliquid sit æternum à parte post.

Creati ab
æterno.

Tertio, quæcunque afferuntur ad probandam hanc implicantiâ æquè pugnant contra æternitatem di-

uinarum processionum & actuum liberorum. Imò & contra durationem æternam Dei, quæ successiua est æquialenter.

Dico secundò, Angelos creatos non esse ab æterno, neque ante mundum corporeum, sed illo eodem temporis instanti quò cælum, & elementa creata sunt.

Tempus
produ-
ctionis.

Primò enim sic apertè habetur ex definitione Concilij Lateran. cap. firmiter, vbi dicitur Deum ab initio temporis vtramque condidisse creaturam spiritua-lem & corpoream, Angelicam scilicet, & mundanam, deinde verò humanam. Post quam Concilij apertam vocem, nullus est Catholicorum, quin hoc sentiat, tametsi pluribus antiquis Patribus visum sit Angelos aliquo tempore præcessisse mundum corporeum: sic enim sentiunt Basilus, Nazianz. Damasc. Theodoret. Chrysost. Cassian. & plures alij, qui sanè aliter sensissent, si audiuisent Ecclesiam loquentem. Imò vix apparet quomodo explicari aliter rectè possit, quod Gen. 1. dicitur: *In principio creauit Deus cælum & terram.* Si enim prius creati erant Angeli, certè cælum & terra creata non sunt à principio. Deinde satis probabiliter id colligitur ex eo quod tempus viæ Angelorum fuit breuissimum, cum ergo creati non fuerint diu ante mundum corporeum, certè multò videtur facilius dici posse, quod simul cum illo creati sunt.

Locus il-
lius.

Dico tertio, esse probabilius Angelos in cælo aliquo sydereo creatos esse, si fuit conditum ab initio cælum vbi posita sunt quarto die sydera tametsi non sit improbable quod creati sint in cælo empyreo.

Primò enim, certum est Luciferum in cælo fuisse, quemadmodum à cælo decidit, iuxta illud: *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, ergo in eo creatus fuerat, quia decebat, inquit S. Thom. Ut in loco nobilissimo nobilissima conderetur creatura.* Imò ex Coloss. 1. id colligitur: *In ipso* (inquit Apostolus) *condita sunt vniuersa, in cælo & in terris, siue Throni siue Dominationes.* Vtrum autem in cælo ipso empyreo facta creatio illa fuerit, an in cælo sydereo, id est vbi postea facta sydera dubiū est inter Doctores, communior sententia docet cum S. Th. illos in empyreo cælo esse conditos, quia cælum illud solum tunc erat; cum secunda die factum ex aquis sit firmamentum, & cæli omnes syderei: alij tamen cum Suare verius putant, quod creati sunt in alio cælo quàm empyreo, quia dixit Lucifer: *Ascendam in cælum similis ero altissimo*; ergo ibi non erat: adde quod probabilius videtur sedem illam Dei, & ciuitatem sanctam nullo vnquam peccato violari debuisse. Neque vrget quod dicebatur cælos sydereos factos non esse nisi secunda mundi die, quia hoc multi valde probabiliter negant existimantes firmamentum illud factum secunda die aërem esse cuius secunda regio exceptura nubes, eà die firmata est, vt pluuiæ opportuna stillarent in terras, sed hæc omnia valde dubia sunt.

Creatio
Angeli dif-
fert ab eius
substantia.

Ad primam Resp. actionem quæ producti sunt Angeli, fuisse sine dubio veram creationem de qua nihil hoc loco habeo dicere cum de hac in physicis plenè disputatum sit; constat enim ex ibi dictis illam omnino distingui modaliter à termino qui per eam producitur; quia potest immutato manente termino actio mutari, si Deus velit Angelum vnum instrumentaliter creari, ab altero Angelo; est autem accidens illa creatio, quia etiam si non habeat subiectum vllum inhaesionis quod præsupponat, habet tamen subiectum adhaesionis nempe terminum cuius est productio, & in eo vt termino verè adhæret, in illo instanti naturæ, quo creatio est prior suo termino; prioritas enim naturæ prioritas est à quo, non prioritas in quo. Hæc propositio quod est essentialiter tale se ipso est tale; distingui debet: quod enim est essentialiter tale vt ratio formalis talis, sine dubio est se ipso tale; visio, verbi gratia, se ipsa est visio, actio

se ipsa dependet, vniò se ipsa vnitur non per aliam vnionem. Quod autem est essentialiter tale tanquam habens essentialiter rationem aliquam formalem, non est se ipso tale, nam creatura qualibet est essentialiter habens dependentiam aliquam, sed ipsa non est essentialiter ipsa dependentia; separari enim potest ab Angelo hæc & hæc dependentia sumpta distributiue, sed omnis dependentia separari non potest; si enim existit, aliquam necessariò habet dependentiam: sed hanc vel illam. Ad hoc autem vt aliqua distinguantur sufficit vt separari possint determinatè ac distributiue, non requiritur vt collectiue possint separari.

Ad secundam Resp. constare omnino ex Scriptura, & Concilio quod quamuis Angeli creati potuissent ab æterno, creati tamen sunt in tempore tametsi aliàs cum communiori Theologorum sententia prorsus negauerim esse possibilem creationem vllam ab æterno rei vel permanentis, vel successiue, & quidem de successiua facilius id ostenditur, quia si motus daretur ab æterno, in illo necesse esset vt partes posteriores esset ab æterno; nulla enim esset prima inter partes posteriores, sed implicat vt partes posteriores sint ab æterno; quod enim supponit essentialiter aliquid prius non est ab æterno, sed partes posteriores etiam collectiue sumptæ supponunt essentialiter aliquid prius; si enim sunt posteriores supponunt aliquid prius, ergo implicat vt partes posteriores sint ab æterno; alia omitto quæ alibi attuli. Neque minus efficaciter idem ostenditur de rebus permanentibus quod non possint esse ab æterno; si enim implicat moueri Angelum ab æterno implicat etiam Angelus, quia implicante proprietate, implicat id cuius est proprietates, est autem proprietates caloris posse successiue calefacere. Imò entis permanentis duratio est successiua saltem virtualiter, ergo si res successiua æterna implicat certè implicat permanens. Deinde si faceret Deus rem ab æterno dedisset illi durationem quantam dare potest maximam, in nullo autem genere facere Deus potest quantum potest facere, alioqui posset diuidere continuum quantum potest diuidere. Denique ne plura congeram sancti Patres probant Verbum non esse creaturam, seu ens dependens, quia est æternum, quod argumentum esset nullum, si ens ali- quod dependens esse posset ab æterno. Quod autem respondent nonnulli non satisfacit, sanctos videlicet Patres probare Verbum non esse creaturam, quia est ab æterno independentem. Sed hinc sequitur quod Patres probant independentiam Verbi, ex æternitate independenti, quæ nugatoria esset probatio.

Fuit igitur Deus ab æterno potens creare in quolibet tempore non fuit potens creare ab æterno. Infinitum categorematicum implicat actu produci, diēs æternitatis, & partes continui prout obiectiue sunt actu in mente Dei, semper sunt infinitæ syncategorematicæ, quia Deus cognoscit illa omnia vt sunt in se ipsis possibilia, si omnia essent actu producta, vel diuisa, iam essent infinita categorematicæ: de æternitate à parte post, nego fieri posse argumenta quæ facta sunt de æternitate à parte ante, vt consideranti patebit.

Ad tertiam nego valere argumentum ab æternitate Dei qui est infinitus simpliciter ad creaturas quæ sunt entia finita.

SECTIO II.

Quanam sint predicata essentialia substantia Angelica, seu conceptus Angeli proprius.

Non est dubium quin Angelus sit substantia, completa, finita, homine perfectior, substantiam esse constat ex proprietatibus, & operationibus quarum est fundamentum: esse completam, quia non ordinatur

Creatio
Angeli
non fuit
æterna.

De perfectione naturali Angelorum. 215

ad alterius entis compositionem: finitam quia creatus est: homine perfectiorem, quia est simpliciter incorporeus. Quatuor autem inuenio pradicata substantiæ illius propria, quæ magnam habent difficultatem. Primum est spiritualitas. Secundum simplicitas. Tertium incorruptibilitas. Quartum indiuisibilitas, quod enim de intellectualitate vterius quæri poterat, inferius explicari debet.

S. I.

Spiritualitas omnimoda substantiæ Angelicæ.

S. Thom. Art. 1.

Varia sententia.

Possit Angelus dici vel omnino corporeus, nihil habens spirituale, vt cæli & elementa, vel altera sui parte spiritualis esse, altera corporeus vt homo. primo modo corporeum esse Angelum voluit veteres Philosophi apud Aristotelem primo physic. & sæpè alibi, & apud Plutarchum lib. de Iside n. 12. & ita omnino sensit Plato cui adhære Saducæi, & apertus fuit error Tertulliani: Secundo modo corporeum esse Angelum plures ex Patribus censuere; difficultas ergo est, vtrum Angelus neutro illo modo sit corporeus, sed purè spiritualis nullius particeps materiæ, nullius quantitatis granatus mole.

Triplex dubitatio.

Ratio verò dubitandi est primò, quia in septima Synodo Tarasius refert disputationem Ioannis Episcopi Thessalonicens. quæ corporeos docet esse Angelos, & approbari videtur à Concilio. Deinde mirum omnino est quàm multi Patres sentiant tribuenda esse Angelis corpora saltè aërea ferè, ac ignea, ita enim inter Græcos sensere, Origines in libris *ἀπὸ ἀποκρίσεων*, Iustin. in Dialogo cum Triphone vbi vult Angelos etiam egere cibis, Clemens Alexand. S. Ephræm serm. de non scrutanda Dei natura, Cyrill. Bassilius, Cæsar. inter Latinos idem tradit sapientissimè Augustin. licet cum aliquo dubio, cui etiam assentiuntur Bernard. Rupert. Claudian. Mamer. Fulgent. & ex recetioribus Caiet. Eugub. Niphus.

Secundò, dicitur in Scripturis quod Filij Dei nempe Angeli appetierunt filias hominum, quod fieri non potuit, si caruerunt corporibus: dicuntur etiam delectari nidoribus & fumo, quod arguit esse in illis organa sensuum.

Tertiò, non videtur satis explicari posse, quid concipere debeat intellectus, quando definit rem spiritualement: nam ille conceptus qui afferri vulgò solet non est sufficiens cum dicitur illud esse spirituale, quod non est quantitas, neque ordinè dicit ad quantitatem sine qua non possit existere. Si enim Deus creet lucem extra omne subiectum illa creatio corporea est, & tamen non dicit ordinem ad quantitatem, sine qua potest & debet existere, implicat enim vt existat & sustentetur à quantitate, ergo spirituale non est quod est expertus quantitatis.

Affectio.

Dico primò, certissimè tenendum esse Angelos esse substantias purè spirituales, omnis expertes concretionis corporeæ, ac quantitatiuæ. Ita docent Theologi omnes communiter adeò vt contraria sententia erronea, & temeraria planè sit, quamuis nondum dici debeat Hæretica.

Scriptura.

Primò enim, sic colligitur ex Scripturis vbi Angeli dici simpliciter solent Spiritus, *Omnes sunt administratores Spiritus propter eos*, &c. *Spiritus Domini rapuit Philippum*, debet autem his locis propriè sumi Spiritus non eo modo quo ventus solet Spiritus appellari, nisi velis Deum & animam, in eo etiam sensu Metaphorico dici Spiritum. Deinde plurimi etiam Patres proferri possunt, qui censent Angelos esse puros Spiritus dabunt eorum Catalogum Suar. lib. 1. c. 6. Valq. disp. 194. c. 1. & 2. Petau. lib. 1. c. 2. & 3. dicunt enim Angelos esse purè intelligibiles & intelligentes *νοητὲς & νοεῖς* Dionys. l. 1. Cælestis Hierarch. c. 1. & 2. Nyss. Nazian. Chrys. Athanas. Hilar. Hieron. Gregor.

Secundò, efficacius idem ostenditur ex Concilio Lateranensi iam adducto; verba enim illa quæ attuli expressissimè id definiunt, dicitur videl. quod Deus ab initio vtramque condidit creaturam, Angelicam scilicet & mundanam, deinde humanam quasi communem ex Spiritu & corpore constitutam. Voluit igitur quod Angelus homini dissimilis est in eo, quod totus sit expertus corporis, si enim media sui parte corporeus esset, iam nihil haberet in quo dissimilis esset homini. Tamen autem obiter duntaxat attingisse id videtur Concilium, cui propositum præsertim erat ostendere Deum esse conditorem vniuersi, & authorem omnium, certissima tamen ex his verbis redditur Angelorum spiritualitas, cum dicat Concilium firmiter credimus, & confitemur, tamen ex professo non illam definit, unde concludunt Suar. Arrub. & alij graues Theologi, esse quidem rem illam certam Theologicè, sed nullo tamen modo esse de fide, quia non est id quod definit Concilium eo loco.

Concilium Lateranense.

Tertiò, ratione quoque suaderi potest quia si Angelus non est purè spiritualis deest vniuerso genus illud entis quod est possibile maximèque facit ad eius perfectionem, & integritatem. Deinde à posteriori, quia legiones integræ Angelorum idem corpus penetrant, vel ergo necesse est illos carere corpore, vel corpora illorum esse atomis similia, quod est absurdissimum quia sic corpora illa essent ipsis inutilia; non enim haberent organa, neque apta esse possent ad operationes, Denique mouendo cælos motu perniciosissimo, esset necesse illos fatigari, & exhauriri.

Rationes.

Ad 1. Resp. nihil contra doctrinam allatâ posse inferri ex sexta Synodo, quia recitat in ea Tarasius disputationem Ioannis illius Episcopi Thessalonicens cum Philosopho, in qua dicebatur Angelos oportere pingi, quamuis circumscripti sint, & sæpè hominibus humanâ specie apparuerint. Synodus autem dixit etiam Domine, quia ibi Tarasius ex Ioannis oratione hoc vnum desumit, quod pingi debeant Angeli, & hoc vnum etiam approbatur à Synodo, quia de hoc solo quærebatur Sancti Patres qui corpora videntur tribuere Angelis profectò excusari vix possunt qui si audiissent Lateranensis Concilij verba nunquam hoc dixissent, conantur tamen aliquo modo eos excusare plures Theologi sed parum probabiliter.

Solutio prima dubitationis.

Ad 2. Resp. Filios Dei illos qui appetierunt filias hominum perperam dici à Tertulliano, & ab aliis quos alios fuisse Angelos, hanc enim etiam Hæresim esse docent Philastrius l. de Hæresib. Aug. q. 3. in Gen. Chrys. hom. 22. etiam in Gen. Cyrill. Theodor. *Vos autem eos stultos, & stolidos qui hoc dicere ausi sunt*. Et sanè conuinci ex eo possunt, quia si fuisset peccatum illud Angelorum, non autem hominum, debuisset in solos Angelos & mulieres illas defæuire pœna, non autem orbem vniuersum delere. Filij ergo illi Dei non fuerunt etiam filij principum, & magistratuum vt censet Eugubinus, meritòque improbant Lyranus, & Abulen. sed fuerunt posterij Seth qui contra parentis prohibitionem iustissimam assumpserunt sibi filias Caini, & cum illis corrupti ac perditii sunt: vocantur Filij Dei, quia cultores erant pietatis, & Deo consecrati. Nidoribus quod videntur delectari dæmones, non est indicium corporeæ substantiæ, sed superbiam, ac malitiæ spirituum nequissimorum, quibus placent sacrificia, & oblationes illæ factæ ab hominibus perditis qui se ipsis deuouēt.

Solutio secunda Filij Dei concupiscentes filias hominum.

Ad tertiam Resp. illud esse ac vocari prorsus debere spirituale, quod nec est quantitas, neque quantitatem exigit cum qua existat, vt fusè probaui aliàs. Fa-teor creationem lucis, aut alterius accidentis extra subiectum non dicere ordinem immediatum ad quantitatem; satis enim est, quod ordinem dicat mediatum, id est quod non possit existere sine illo accidente, quod naturaliter esse non possit sine quantitate.

Solutio tertia.

S. II.

216 Disp. I. De Angelis. Quæst. I. Sect. II.

§. II.

Substantia Angelica simplicitas. S. Thom. Articul. 2.

Multiplex
compositio
in Angelis.

Certum est primò, esse sine dubio in Angelis multiplicem compositionem, quâ excludatur summa simplicitas solius Dei propria, cuius summum hoc elogium est quod sit ipsum vnum, & ut ait Dionysius, *vnitas continens omnes numeros*, vel ut ait Nazianzenus, *vnus omnia*. In Angelis est compositio metaphysica, ex genere & differentia, quia nobiscum habent multa communia, multa etiam propria: est compositio ex essentia, & existentia, quia non est Angelus suum esse; compositio præterea ex gradibus variis metaphysicis, & demùm compositio ex natura & supposito, cum enim assumi potuerit Angelica natura, sicut assumpta est humana, eodem modo distinguitur in Angelis personalitas, sicut distinguitur in hominibus.

Composi-
tiones
physicæ in
Angelis.

Certum est secundò, varias quoque in Angelis esse compositiones physicas & reales: Prima est compositio ex subiecto, & accidentibus: non enim sunt actus puri; cum habeant species impressas habitus, & species expressas, actusque vitales à substantia sua distinctos, non enim Angelus sua est operatio, ut postea probabitur: Altera compositio est, ex modis, & modificatis, sine qua neque in spiritibus, neque in corporibus multa explicari vilo modo possunt, ut probabam alibi. Si quando autem visus est dicere S. Dionysius nulla esse in Angelis accidentia explicat bene S. Thom. de materialibus quæ in Angelo nulla sunt, vel certè potest intelligi de accidentibus facillè mobilibus; species enim habet saltem plures ingenitas & habitus qui non corrumpuntur, quos vocat *beoedèc* & *æter*; habitus deiformes, ut eleganter explicant S. Maximus & Pachymeres in Scolis ad librum cælestis Hierarchiæ. His positis

Status cõ-
trouersæ.

Controuersia solum esse potest de compositione physica ex partibus essentialibus materia, & forma, & ex partibus integralibus, de posteriori disputabit sectio sequens, nunc quæro, vtrum Angelus ita sit simplex substantia, ut non constet ex materia spiritali, & forma item spiritali, & vtrum sit possibilis aliqua substantia purè spiritalis, & tamè composita.

Duplex
dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia si est possibile aliquod ens spirituale compositum ex materia, & forma spiritalibus, nulla ratio probat quod Angelus non constet ex huiusmodi materia, & forma: sed ens spirituale compositum ex materia, & forma spiritalibus non ostenditur implicare, ergo Angelus constet ex materia, & forma. Minor probatur ex eo quod nulla potest afferri implicancia quæ hoc probet.

Secundò, si ostenderetur implicare materia spiritalis, vel hoc ostenderetur ex eo quod implicat ens spirituale incompletum, & hoc non, quia anima spiritalis est, & tamen est incompleta: vel quia implicat ens spirituale quod sit pura potentia, & hoc non, quia nullà ratione potest euinci, quod ratio actus sit essentialis enti spiritali, ergo dari potest talis materia. Confirm. quia dari potest forma spiritalis, ergo dari etiam potest materia spiritalis; vix enim asseretur disparitas.

Affertio
bipartita.

Dico secundo, nulla de facto est in Angelis, neque potest esse compositio ex materia, & forma spiritali: aded ut implicet substantia purè spiritalis composita ex materia, & forma spiritali. Ita communiter Theologi omnes docent cum S. Thoma hic, quoad primam partem assercionis: quoad secundam refragantur non pauci.

Prima pars
de facto.

Primò ergo, quod de facto compositio illa non sit in Angelis asserunt S. Dionysius, Nazianzenus, & alij Patres à quibus vocantur Angeli substantiæ simplices, quod

esset falsum, si essent compositi. Deinde nullo argumento colligere possumus in Angelis talem compositionem, quæ necessaria non est ad vllam eorum operationem, cum enim illa sit purè spiritalis, elici potest ab intellectu omnino simplici.

Secunda pars quæ negat esse possibilem compositionem hanc substantiæ purè spiritalis ex aliqua materia & forma, satis communis est apud interpretes S. Thomæ art. 2. ut refert Suar. disp. 13. metaph. sect. 14. & lib. 1. de Angelis c. 7. sed eam tamen materiam spiritualem possibilem esse affirmant Bonauent. in 2. d. 3. a. 1. q. 1. Richard. ibidem eadem dist. a. 1. q. 2. Aureol. ibidem. Plorin. lib. 4. Enneade 2. c. 5. quibus acceperunt ex recentioribus Vasq. in notis art. 2. quæst. 50. Arriaga, Martinon. fauent autem illis sine dubio August. lib. 1. de mirabilib. scripturæ c. 1. & 12. & f. 12. Confess. c. 20. & 21. Damasc. lib. 2. fidei c. 3. Boethius l. de vnitæte, & vno, & l. 1. de Trinit. c. 3. qui videntur illam Angelis tribuere.

Secunda
pars de
possibili.

Sed probatur tamen quod asserui primò, quia ex spiritualitate, ut probabo postea, rectè colligitur intellectualitas, hæc materia cum esset pura potentia, non esset intellectiua, ergo pura potentia non potest esse spiritalis. Deinde illa materia est impossibilis quæ nullo modo potest esse utilis formæ cum qua facit vnum: ista nullo modo potest esse utilis formæ incorporeæ; non enim esse potest utilis ad esse, quia sicut potest anima rationalis esse sine corpore, sic ista etiam forma esse potest sine hac materia. Neque utilis esse potest ad motum, & operationem, quæ cum sit purè spiritalis non potest pendere nisi à principio suo effectiuo quod esset forma. Præterea sequeretur substantiâ hanc spiritualem esse corruptibilem, & mortalem, quia esset separabilis forma hæc à subiecto, quomodo enim colligitur eius vnio esse indissolubilis, sic igitur ex spiritualitate non rectè inferetur immortalitas. Denique si huiusmodi ens est possibile, ergo illud vel datur de facto, vel fatendum est mundum esse imperfectum.

Ad primam & secundam satis videtur ostensam quod implicet ens spirituale compositum, quia implicat ut ens spirituale sit pura potentia & subiectum primum.

§. III.

Substantia Angelica indiuisibilitas.

Hoc est alterum compositionis genus, in quo difficultas est, vtrum Angelica illa substantia purè spiritalis, partes habeat integrales, quales habent substantiæ omnes corporeæ; an verò nullis omnino partibus constet, & si locum occupat, tota occupet totum locum, & tota singulas partes loci.

Ratio verò dubit. est, 1. quia si est possibilis substantia materialis diuisibilis in partes integrales nulla est ratio cur dicatur Angelica substantia esse indiuisibilis, sed esse possibilem substantiam spiritualem diuisibilem manifestè probari videtur ex eo quod potest dari accidens spirituale diuisibile, ut euincam postea ex motu locali Angelorū, & ex modo extensionis eorum ad locum, & demùm ex vnione animæ humane ad corpus, ergo Angelica substantia est diuisibilis.

Secundò, non est etiam efficax altera probatio quæ peri solet ex eo quod omne intellectiuum debet esse indiuisibile, quia si cognoscat obiectum indiuisibile debet esse indiuisibile, sicut intellectiuum debet esse immateriale, si cognoscat obiectum immateriale; sed hoc argumentum probat intellectiuum esse debere actum purum & infinitum, si cognoscat actum purum & infinitum, vix enim asseretur disparitas.

Tertiò, illud etiam argumentum non vrgit quod cognitio diuisibilis non potest cognoscere obiectum indiuisibile, quia singulæ partes deberent totum representare.

Quarta
plex dubi-
tatio.

S. IV.

Incorruptibilis substantia Angelica.

præsentare; non enim video quomodo obiectum indiuisibile non possit indiuisibiliter repræsentare cognitionem diuisibilem, sicut communior sententia docet, quod qualibet pars speciei impressa repræsentat totum obiectum indiuisibiliter.

Quartò, non probatur etiam ex immortalitate, quia materia incorruptibilis est & tamen est diuisibilis, ergo ista substantia spiritalis esse potest immortalis, & tamen diuisibilis in partes.

Dico tertio, Angelicam substantiam esse prorsus indiuisibilem in partes integrales: imò etiam videri probabilius quod implicet substantia spiritalis diuisibilis, quamuis id non sit omnino certum.

Prima pars de indiuisibilitate Angeli certa est apud omnes, probaturque primò à pari, nam si anima rationalis est indiuisibilis, multò magis indiuisibilis est Angelus, sed anima rationalis pro certo est indiuisibilis, si enim esset diuisibilis sequeretur quod esset mortalis, nam quando absconditur homini manus periret anima, quæ informabat manum, alioqui esset beata, vel damnata, quæro enim ubinam gentium illa tunc sit quando separata est à corpore, unde fieret ut aliquis saluatus simul esset & damnatus. Deinde probatur ex nobilitate substantiæ Angelicæ, quia quod est indiuisibile formaliter, diuisibile autem virtualiter, multò est perfectius, quàm ens formaliter diuisibile.

Secunda pars quod sit impossibilis huiusmodi substantia spiritalis diuisibilis, satis est communis inter Doctores, sed probabilis tamen duntaxat est, & valde incerta, quia difficile est probare quod hoc sit impossibile, ut satis euincit tota ratio dubitandi, ubi afferuntur præcipuæ probationes quæ certè non sunt parum efficaces præsertim propter paritatem substantiæ spiritalis, & accidentium spiritalium.

Ratio tamen adhuc afferri potest, quia si est possibilis substantia spiritalis diuisibilis, nullà ratione ostendi potest quod Angelus sit substantia indiuisibilis, quod idem de anima rationali diceretur. Deinde substantia illa esset aliquo modo mortalis & corruptibilis, saltem in ratione totius compositi; materia enim etiam destruitur, quoties diuiditur in partes, non enim amplius est totum illud quod erat prius, ergo substantia illa quodammodo moreretur. Neque hinc sequitur materiam primam esse corruptibilem nam corrumpi propriè significat separari formam à subiecto, primum autem subiectum non eo modo corrumpitur, tametsi verè desinat esse ut est aliquid totum.

Ad primam ergo Resp. discrimen posse afferri substantiæ spiritalis, & accidentis, quia substantia longè nobilior est accidente, & est incorruptibilis, accidens autem spirituale definit esse tùm secundum se totum, tùm secundum suas partes.

Ad secundam Resp. vix probari debere intellectum esse indiuisibilem quia cognoscit Deum indiuisibilem, alioqui esset actus purus quia cognoscit actum purum, quomodo autem valeat hæc probatio intellectus est immaterialis quia cognoscit res immateriales fuscè dixi in animastica, & prima parte agens de visione Dei.

Ad tertiam Resp. falsam mihi omnino videri sententiam, quæ docet nullam esse partem speciei visibilis quæ non repræsentet indiuisibiliter totum obiectum: atque adeò non videri possibile quod intellectus diuisibilis repræsentet indiuisibile; nulla enim esset pars quæ infinites non repræsentaret indiuisibile.

Ad quartam de immortalitate satis dictum videtur, quomodo verum esset in aliquo bono sensu dicere, quod substantia illa esset mortalis, & destructioni obnoxia.

Corruptibile propriè loquendo significat id, cuius forma separabilis est à materia, quo pacto constat corruptibiles non esse Angelos, qui sunt substantiæ simplices: dicitur autem alio modo corruptibile id quod quocunque modo potest finire esse, quariturque in hoc sensu, vtrum corruptibiles sint Angeli naturaliter, non tantum respectu agentis cuiuslibet creati, à quo certum est illos nò posse destrui, sed respectu etiam ipsius Dei, ubi potest esse sermo vel de potentia absoluta, quæ certè difficultas est levis, vel de potentia ordinaria, vtrum scilicet Deus Angelum non possit destruere, nisi agendo contra eius naturalem exigentiam, eo quod ille secundum suam naturam exigit in æternum conseruari. Et de hoc genere incorruptibilitatis celebris est difficultas, vtrum Angeli naturaliter ita sint incorruptibiles ut exigant semper esse, neque possint destrui à Deo, nisi operante supernaturaliter, & contra id quod Angeli exigunt naturaliter: an verò sint tantum incorruptibiles respectu agentis cuiuscunque creati, à Deo autem possint destrui etiam agente naturaliter, eo quod Angeli non habeant talem exigentiā naturalem, sed idèò tantum in æternū durent, quia Deus vult illos ita conseruare.

Ratio dubit. primò est, quia videntur esse possibiles aliqua creatura quæ ubi semel à Deo productæ sunt nunquam possint destrui, quia sicut est possibilis vbiatio indiuisibilis, quæ postulet essentialiter occupare, v.g. 10. palmos, sic est possibilis duratio, quæ postulet coextendi 10. annis, aut etiā toti æternitati: imò est possibilis visio beata quæ cognoscat se in æternum duraturam, illam certè visionem Deus non posset destruere; non est ergo certum, quod Angelus possit destrui per potentiam Dei absolutam.

Secundò, Angeli dicuntur in 6. Synodo, & à multis Patribus esse immortales per gratiam tantum, nò per naturam: sed hoc falsum esset si Angeli non solum respectu creaturarum, sed etiam respectu Dei essent immortales, ita ut connaturaliter exigerent æternam conseruationem, quod manifestè ostendo, si Angelus est immortalis per naturam, eodem modo exigit non mori, quo ignis exigit comburere, sed malè diceretur quod ignis non potest comburere, nisi per gratiam, ergo non poterit quoque dici Angelos esse immortales per gratiam, non per naturam.

Tertio Angelus ex natura sua est capax ut à Deo annihiletur, ergo ex sua natura mortalis est. Prob. cōsequentiā, ut aliqua res possibilis producat à Deo naturaliter, sufficit quod habeat connaturalem non repugnantiam ut producat à Deo, ergo ut Angelus à Deo naturaliter annihiletur, sufficit non repugnantia ad annihilationem. Confirm. quia prius est rem ex sua natura esse annihilabilem, quàm illam posse à Deo annihilari, sicut prius est rem ex sua natura esse possibilem, quàm illam posse à Deo produci. Adde quod annihilatio illa potius violenta esset Angelis, quàm supernaturalis.

Quartò, multa sunt entia quæ licet pendeant à solo Deo in conseruari, & non habeant contrarium, desinunt tamen postquam durauerunt aliquo tempore, cuiusmodi sunt species & ipse sonus, impetus impressus proiectis, & ex multorum sententia ipsi etiam habitus, ergo quamuis Angelus non conseruetur nisi à Deo, non exigit tamen æternam conseruationem, neque probatur illum debere in æternum durare, quia non habet subiectum, neque contrarium, & conseruatur à solo Deo.

Dico quartò, Angeli sine dubio destrui possunt per potentiam Dei absolutam: est autem probabilius illos ex sua natura esse incorruptibiles non quia Deus

Corruptile quid sit.

Sensus questionis

Prima dubitatio.

Secunda

Tertia.

Quarta.

Assertio.

E e non

Indiuisibilis Angelus.

Impossibilitas substantiæ spiritalis indiuisibilis.

Solutio difficultatum.

non vult illos annihilare, sed quia ex sua natura exigunt in æternum conseruari neque possunt destrui à Deo agente naturaliter, & secundum potentiam ordinariam. Ita docent post S. Thomam, Suar. Arrubal, Valent. Molin. contra Bonauent. Richard. Ocham. Gabriel. Vasq. Martinon.

Destrui
potest à
Deo An-
gelus.

Est natura-
liter im-
mortalis.

Primæ partis vt monui facilis ratio est, quia Deus liberè Angelos conseruat, ergo subtrahendo concurrere potest illos annihilare.

Secundæ partis ratio primò est, quia in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 8. definitur animam rationalem non solum verè per se ac essentialiter esse formam corporis, sed immortalem etiam esse, quod idem de Angelis verum esse aduersarij fatentur: vnde argumentor si Angelus ex sua natura non exigeret æternam conseruationem, sed idè tantum esset immortalis quia nulla creatura potest illum destruere, non posset dici simpliciter incorruptibilis, sicut non dicitur improducibilis quia solus Deus potest illum producere. Sed à concilio dicitur anima humana, atq; adè Angelus esse incorruptibilis, ergo exigit ex sua natura æternam conseruationem. Simile argumentum fieri potest ex communi modo loquendi Patrum, nam Theodoretus in Epirome diuinorum decretorum c. de Angelis, dicit eos esse naturas ab interitu alienas. Gregorius docet eos naturæ suæ vitam perdere non valere: ergo si dicuntur immortales, non tantum morituri non sunt, sed etiam mori nequeunt.

Secundò, non implicat creatura quæ ex sua natura exigit conseruationem æternam primæ causæ, nam exigentia illa non pugnat cum ratione creaturæ, ergo si non repugnat huiusmodi creatura sine causa id negatur Angelis: est autem ostensum non implicare creaturam quæ vel exigit, vel possit esse in æternum.

Tertiò, denique si Angeli naturaliter destrui possunt à Deo, id ex eo maximè probatur, quia si destrui possunt à Deo, ergo naturalem habent capacitatem vt destruantur, si autem naturalem hanc capacitatem habent, ergo naturaliter possunt destrui, sed hoc argumentum nullo modo valet, alioqui similiter materia posset naturaliter separari ab omni forma; si enim potest à Deo separari, habet capacitatem naturalem vt separetur: idem dicam de accidentibus, quæ separari possunt à subiectis, ergo quamuis Angelus habeat capacitatem intrinsecam, & naturalem vt possit destrui à Deo agente supernaturaliter, non sequitur tamen quod naturaliter possit destrui.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Ad primam Resp. esse omnino impossibile creaturam, quæ vbi producta est à Deo deinceps non possit destrui; Deus enim omnia sicut creat liberè sic conseruat liberè, licebit enim etiam fingere, quod est possibilis aliqua creatura, quam Deus non potest non creare, vbicatio illa indiuisibilis fortasse implicat, & si non implicat, nullum ex ea sequitur absurdum, quod sequitur ex æterna conseruatione necessaria, visionem illam quæ cognoscat se duraturam in æternum, dixi olim esse impossibile, quia visio se ipsam videre non potest.

Solutio
secundæ.

Ad secundam Respon. quod quando à Patribus, & Concilijs dicitur Angelos esse incorruptibiles per gratiam non per naturam, sensus est illos non esse à se ac sine dependentia immortales, sed per donum creationis & conseruationis; in quo etiam sensu dici posset ignem comburere per gratiam non per naturam, quia non comburit, nisi dependenter à Deo, qui potest impedire illius combustionem.

Solutio
tertiæ.

Ad tertiam Resp. distinguendo antecedens, Angelus ex sua natura est capax vt annihiletur à Deo agente naturaliter nego, agente supernaturaliter & contra exigentiam Angeli, concedo. Sicut materia naturaliter habet non repugnantiam, vt spoliatur omni forma

à Deo agente supernaturaliter, non à Deo agente naturaliter. Ad probationem eadem recurrit distinctio, vt aliqua res possibilis producat à Deo naturaliter, sufficit quod habeat connaturalem non repugnantiam vt producat à Deo agente naturaliter, nego à Deo agente supernaturaliter, concedo. Idem dico ad confirmationem prius est rem ex sua natura esse annihilabilem naturaliter nego, supernaturaliter, vel miraculosè, concedo. Sicut suscitatio mortui prius ex se possibilis est miraculosè, quam possit à Deo fieri, neque tamen fieri à Deo potest naturaliter idem dici potest de alijs omnibus effectibus supernaturalibus. Denique annihilatio illa & violenta esset Angelo, & supernaturalis: quia supernaturale significat, id quod est supra exigentiam vel propter perfectionem, vel propter summam contrarietatem.

Ad quartam Resp. esse aliquas entitates, quæ licet conseruentur à solo Deo, & non habeant contrarium non exigunt tamen semper conseruari, propterea quæ desinunt post aliquod tempus Deo illas non amplius conseruante: sed nego vllam esse substantiam quæ si sit independens à subiecto, & careat contrario non exigit semper conseruari: imò cum certum sit huiusmodi substantiam esse possibilem, non est dubium, quin tales sint Angeli, & animæ, quia eos Concilia, & Patres simpliciter vocant immortales, & incorruptibiles, disparitas ergo est inter entitates accidentales, quæ propter imperfectionem non exigunt semper esse, quia cum sint aliquo modo violentæ subiecto in quo sunt, illud non exigit eas semper habere: substantiæ verò quæ subiectum non habent exigunt semper esse quoties ab omni compositione absolutæ sunt.

Colliges ex his quatuor substantiæ Angelicæ prædicatis inseparabilibus quanta sit perfectio naturalis, nobilitas & pulchritudo Angeli; est enim spiritualis atq; adè expers omnis concretionis & sordium omnium quas inuehit materia; nullo eget corpore, à nullo agente corporeo est alterabilis, subtrillissimus, agillimus, &c. Deinde simplex est sine potentia, & actu, totus actus, & totus actu, est indiuisibilis, sine partium impedimentis, & incorruptibilis, procul ab omni morbo, ab omni morte, totus vita, totus intellectus, totus mens, & lumen: nunquam cessans ab opere, & nunquam defatigatus, aut exhaustus, nunquam senescens, nunquam dormiens: totus in puncto, & spatio præsens, paruius, & magnus. Vide Suarem lib. 1. de Angelis. Theophilum Raynandum quæst. 2. art. 3. solum addo definitionem Angeli, hanc videri posse optimam: est substantia completa, & finita, omnino spiritualis, & simplex, indiuisibilis, incorruptibilis, intelligens, atque adè perfectissima, nobilissima, pulcherrima.

Solutio
quartæ.

Pulchritudo & nobilitas Angeli.

SECTIO III.

De distinctione Angelorum.

Explicato conceptu quidditatiuo Angelorum, sequitur quomodo illi differant inter se, primò, specificè, secundò, numericè, tertiò, qualis sit eorum distinctio in varias Hierarchias, & ordines, quæ tria breuiter explicari possunt.

§. I.

An & quomodo inter Angelos sit distinctio specifica.

Specifica distinctio appellatur, quæ differunt aliqua duo secundum aliquod prædicatum essentiale commune pluribus solo numero differentibus: duas autem circa

hanc specificam Angelorum inuenio sententias extremè oppositas, prima negat vllam esse distinctionem specificam inter Angelos; vult enim illos omnes vnus esse speciei non minus quam homines, altera vult omnes Angelos speciei differre.

Dubitatio
prima ex
Patribus.

Ratio enim dubitandi esse potest primò quia, multi Patres omnino asserunt omnes Angelos esse vnus speciei, vt Basiliius l. 3. contra Eunom. comparat illam vnitatem cum vnitatem personarum diuinarum: Nyssenus eandem comparat cum vnitatem animarum: Augustinus, Bernardus & Damascenus dubitant de hac distinctione, alique plures quos citat & sequitur Petrus lib. 1. de Angelis cap. 14. prater quam quod nullo argumento probari potest hæc distinctio plusquam numerica.

Secundò, quæcunque differunt per formam essentialiter differunt, res simplices differunt per formam, ergo essentialiter differunt. Maior nota est, quia nihil esse potest magis essentialia quam forma. Minor etiam patet quia res simplices non possunt differre per materiam, ergo differunt solum per formam.

Tertiò, deficiente principio distinctionis, numerica tollitur distinctio numerica, sed in Angelis nõ est materia quæ sola est principium distinctionis numerica, vt in multis sæpè locis docet Philosoph. præsertim 12. Metaph. Probaturq; quia si hæc ceitas rei non petitur à materia, necesse est vt petatur ab entitate intrinseca rei, consequens est absurdum: Quod probo, si hæc ceitas peteretur ab entitate intrinseca rei, sequeretur hæc ceitatem identificari essentia cuius est hæc ceitas hoc autem implicat, quia sic essentia erit immultiplicabilis, quidquid enim essentialiter est hoc non potest multiplicari.

Conclusio
tres ha-
bens pa-
res.

Dico primò, certum est posse Angelos multiplicari tum genericè tum specificè, probabile verò est illos non esse omnes vnus speciei: Certum autem est, illos non omnes speciei differre, sed plures ex illis non differre nisi numero.

Prima de
possibili.

Primò, quando agitur de possibili conueniunt omnes Theologi posse à Deo creari Angelos speciei differentes, imò & genere, quia sola ratio propter quam Deus, & numero, & specie multiplicari nequit est infinitas essentia, quæ in Angelis cum nulla reperiatur, nulla etiam ratio cogit negare illam multiplicabilitatem, tum numericam, tum specificam, tum genericam, itavt Angeli quidem conueniant in aliquo genere remoto spiritualis & intellectui, sed differant tamen in genere proximo, & proxima differentia, sicut homo & planta conueniunt in genere viuents non autem in genere animalis.

Secunda
de facto.

Secundò, quod de facto plures Angeli speciei differant, suadent communiter doctores quia si varietas specierum in rebus corporeis mirificè commendat diuinam omnipotentiam & ad ornatum vniuersi est necessaria, multò magis ad eam requireretur multitudo, & varietas specierum Angelicarum, præsertim cum constat magnam inter Angelos esse inæqualitatem perfectionis, ex diuinis munijs, & dignitatibus, hoc autem discrimen quod facillè inter homines refertur ad diuersitatem temperamenti, difficilior in Angelis explicari potest sine diuersitate specifica. Sed hoc vt patet non est omnino certum qui enim solam admitteret distinctionem numericam, vel certè sola indiuiduali & substantiali differentia contentus esset, non posset conuincere falsitatis. Nam distinctio in varias Hierarchias, & ordines non arguit distinctionem essentialiter vt postea constabit, quod assertur de varijs Angelorum inclinationibus, muneribus, operationibus, habilitatibus; alij enim dicuntur esse Iocutores, alij Salaces, &c. explicari facillè potest quod ex libero arbitrio, vel ex superiorum imperio illa susceperint sine vlla distinctione specifica inter ipsos.

Tom. I.

Tertiò, quod non omnes Angeli speciei differant est contra recentiores Thomistas cum quibus etiam sentit Granadus d. 4. videtur enim illis hoc indubitatum quod principium distinctionis numerica non sit nisi materia, fauèrque S. Thomas, art. 4. & 5. Sed alij tamen Theologi communiter repugnant etiam veteres Thomistæ, habentque hoc pro comperto, quod plures Angeli sint eiusdem speciei solòque numero differant.

Tertia
quod non
omnes
speciei dif-
ferant.

Probatur autem primò, quia falsum est quod indiuiduatio petatur à sola materia, ergo plures Angeli possunt esse intra eandem speciem, probo antecedens manifestè, nam plures calores solo numero differentes sunt successiue in eadem materia, ergo illorum distinctio indiuidualis petitur aliunde quam à materia: Similiter idem Angelus plures habet cognitiones quæ non differunt nisi solo numero, & tamen illa distinctio peti non potest à materia: imò plures Angeli habent gratias habituales, & visiones beatificas eiusdem speciei, ergo sine ordine ad materiam possunt aliqua duo distingui numericè; Distinctio enim numerica petitur ab intrinseca rei entitate, non autem à materia.

Probatur secundò, quia animæ rationales licet spirituales solo numero differunt intra eandem speciem per se ipsas, & sine ordine ad materiam, anima enim est indifferens ad informandam quamlibet materiam, vt conuincitur ex nutritione; potes enim comedere hunc, vel hunc cibum, & quemcunque comederis panem, eius materiam anima tua informabit, ergo similiter Angeli possunt solo numero differre intra eandem speciem.

Probatur tertiò, quia differentia specifica vnus Angeli, identificatur differentia illius genericæ, quamuis Angeli speciei differant non genere, ergo quamuis Angeli differentia specifica, identificetur cum differentia numerica, possunt Angeli numero differre non specie. Denique sicut perfectio Angeli generica multiplicabilis est in varias species propter finitatem, similiter perfectio specifica ob eandem finitatem est multiplicabilis numericè, neque vlla vel apparens contradictio potest afferri quæ suadeat contrarium.

Ad primam Resp. illos Patres, qui aiunt omnes Angelos esse vnus naturæ, posse intelligi & explicari de vnitatem genericam, non de specificam.

Solutio
dubitatio-
num.

Ad secundam distinguitur maior, quæcunque differunt per formam solo numero diuersam essentialiter differunt, nego: quæcunque differunt per formam diuersam essentialiter, concedo. Nam duæ formæ eiusdem speciei differunt per formam, non tamen essentialiter: res simplices, necessariò differunt formis non tamen essentialiter diuersis.

Ad tertiam, satis ostensum videtur quod indiuiduatio non petitur à materia, Philosophus autem voluit duntaxat Platonem impugnare, inducentem ideas separatas à materia, & multiplicabiles solum per materiam; probat enim Aristoteles non esse plures mundos ex vnitatem materiæ, quam admittebat ipse Plato. Ad probationem respondeo hæc ceitatem sine dubio peti ab entitate intrinseca rei, & identificari realiter illius essentia, sed non formaliter, quod satis est, vt essentia illa sit multiplicabilis: ideo enim Deus est immultiplicabilis, quia eius essentia & hæc ceitas sunt vnum formaliter: Ad hanc ergo propositionem quidquid est essentialiter hoc, est immultiplicabile, si sit essentialiter formaliter hoc concedo, si non sit hoc essentialiter formaliter, sed tantum realiter, nego.

§. II.

An & quomodo inter Angelos sit distinctio numerica.

Cum infinita multitudo impossibilis sit (vt notabam superius,) constat etiam Angelos non esse creatos à Deo nisi finito numero, difficultas igitur tota est utrum certò definiri possit quantus sit ille numerus.

Duplex
dubitatio.

Ratio dubitandi esse primò potest, quia videntur longè pauciores esse Angeli quàm homines, quia tertia pars Angelorum damnata est, quod significatur in Apocalypsi ubi dicitur quod *cauda dracontis tertiam partem stellarum traxit in abyssum*, illorum autem Angelorum sedes occupaturi sunt homines beati, unde colligitur Angelos beatos, duplo tantum plures esse quàm homines beatos sequitur ergo longè pauciores esse Angelos quàm homines, cum numerus hominum reproborum sit maior incomparabiliter quàm numerus hominum electorum.

Secundò, tamen videtur numerus Angelorum esse multò maior, quàm numerus hominum, quia singulis hominibus datus est custos vnus ex inferiori ordine vltimæ Hierarchiæ, neque vnus præsidet vnquam nisi vni tantum: quod si verum est multis partibus minor est numerus hominum, Angelorum numero. Imò ex parabola Christi de oue errant oue colligi potest, quod Angelorum multitudo 99. partibus maior est multitudine hominum.

Affertio.

Dico secundò, numerum Angelorum maximum omnino esse, adèd vt omnem superet humana mentis captum & numerationem: quamvis incertum sit, an & quâ proportionem superet numerum hominum & rerum corporearum.

Numerus
Angelus
est maxi-
mus.

Prima pars, de innumerabili Angelorum multitudine constanter assertitur à Theologis, quia primò sapientissime indicatur à scripturis: Danielis 7. *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei.* Apocalyp. 5. *Erat numerus eorum millia millium*, vbi significatur multitudo innumerabilis: *Nunquid enim? est numerus militum eius vt habetur Iob. 25.* Secundò, idem indicant S. Patres, Dionysius cap. 14. cœlestis Hierarchiæ ait *Intelligentias mortalium nostrorum numerorum, infirmum breuèque numerum superare.* Imò hinc colligit Nyssenus de hominis opificio cap. 7. eorum copias esse numero infinitas, respectu scilicet nostri quorum captum excedit hic numerus. Idem senserunt veteres præsertim Platonici, qui cœlos & totum aërem aliaque omnia plena esse dicebant dæmonibus, vt nihil omnino ipsis esset vacuum, vt asserit Æneas, Gazæus in Theophrasto. Tertiò, probat id optimis rationibus S. Thomas 1.2. contra gentes cap. 92. Prima petitur ex parte Dei, quia de cuius potentissimi principis familiam esse numerosissimam vt philosophatur Guillelmus Parisiensis secunda primæ partis de vniuerso cap. 18. Altera ratio petitur ex parte ipsorum Angelorum, quia genus intelligibile, magis ex sua natura est multiplicabile quàm genus sensibile: nam motus, & dimensiones quæ in se ipsis terminata sunt, in intellectu procedunt in infinitum pro arbitrio cogitantis. Tertia ex parte vniuersi, quia decet ea quæ sunt meliora & perfectiora plura etiam esse ac maiora: unde quanta est perfectio excessus inter cœlum & elementa tanta videtur esse inter spirituales, & materiales naturas.

Est tamen
incertum.

Secunda pars, de incertitudine illius numeri numerosissimi, est etiam apud omnes certa, nam hoc pendet ex arbitrio Dei, & ex scripturis nihil omnino constare potest, in quibus numerus semper assertur indefinitus, unde comparationes omnes incertæ sunt; alii enim volunt plures esse homines quàm sint An-

geli propter argumentum primæ rationis dubitandi, alij volunt longè plures esse Angelos quàm sint homines propter argumentum secundæ, denique alij cum S. Thoma putant plures esse Angelos quàm sint vel simul, vel successiue indiuidua materialia in tota latitudine mûdi sensibilis quod meritò multis videtur difficile: Hoc tantum videtur mihi esse probabilius, & scriptis Patrum, ac rationi conformius, longè plures esse Angelos quàm fuerint, vel futuri vnquam sint homines vt numerus electorum qui habitaturi sunt Ierusalem superet numerum reproborum, qui congregabuntur in lacum congregatione vnus fascis & post dies aliquot visitabuntur, id est adhuc punientur post plura & plura sæcula. Deinde probabilius etiam est plures illos esse quàm sint indiuidua vllius speciei materialis propter rationes allatas, reliqua omnia incerta sunt.

Ad primam Resp. nullam esse rationem illam quâ probatur plures esse homines quàm Angelos, quod enim dicitur draco traxisse tertiam partem stellarum alias habet multas explicationes, & ad litteram non intelligitur de Angelis, neque significat definitum numerum: imò neque verum est quod electi homines tot præcisè sint futuri, quot sunt Angeli reprobi; fortassis enim ruinas illas implebant maiori numero.

Ad secundam Respon. esse incertum quod Angelus vnus non custodit nisi vnum hominem, hoc enim non est reuelatum. Parabola illa de 99. ouibus probat quod di. i esse plures Angelos quàm homines, quod autem præcisè tantus ille sit excessus non inferitur ex sola parabola, vbi non omnia quadrant ad amissum.

Solutio
primæ di-
bitationis.

Solutio
secundæ.

§. III.

Qualis sit distinctio Angelorum in varias Hierarchias & ordines.

Dixi differre inter se Angelos tum specificè, tum numericè, nunc inspicienda nobis est illa mirabilis respublica spirituum, quæ non est multitudo confusa & sine ordine, sed rectè ordinata distinctio in eas quas vocamus Hierarchias & ordines quibus nihil dici potest præclarior, nunquid nostri ordinem cœli, aut ponas similitudinem eius in terra, vt dicitur Iob. c. 38. tria videntur ponenda primò, an in varias Hierarchias & ordines sint distributi Angeli. Secundò, vnde desumatur illa distinctio. Tertiò, qualis illa sit.

Ratio enim dubitandi est primò, quia si diuiduntur in Hierarchias eo modo Angeli vel illa diuersitas fundatur in natura, vel in gratia non est certum quod fundetur in natura, quia est incertum (vt dixi) utrum specie differant Angeli qui sunt in diuersis Hierarchiis, si verò fundatur in gratia, & meritis, ergo non fuit semper illa distinctio dum Angeli viatores essent, imò cum non omnes Angeli responderint aequaliter gratiæ acceptæ fieri potuit, vt qui maiorem accepit gratiam minus responderit, atque ita ex Seraphinorum gradu descenderit ad gradum thronorum quod absurdum est. Denique si sola differentia meriti efficit istam distinctionem; sequitur etiam distinguere debere varios ordines in Cherubinibus v. gr. quia inæqualia sunt eorum merita.

Secundò, diuersitas illa si petitur duntaxat ex varijs muneribus videtur quod duratura non sit in æternum, neq; apparet quomodo illa esse possit inter dæmones.

Tertiò, non explicatur in quo vero sensu dici possit quod multi homines ad eas Hierarchias assumendi sunt.

Dico primò, certum esse apud omnes Theologos quod spiritus omnes Angelici diuiduntur in nouem ordines, & tres Hierarchias.

Primò enim, sic colligitur ex scripturis, nam Seraphinorum meminit Isaias c. 6. vbi duo Seraphim ad-

Triplex
dubitatio.

Affertio
prima.

Ex Patrib.

stant iuxta thronum Dei, Genesios 3. collocatur Cherub. ante Paradisum voluptatis, deinde Cherubinos passim scriptura nominat, Coloss. 1. ponuntur throni, dominationes, & potestates, 1. Corinth. 15. ponuntur virtutes, denique tres ordines infimi recensentur c. 8. ad Romanos Angeli, Archangeli, Principatus, ubi nomen habes ordines probatos ex scriptura. Secundo, afferuntur ad veritatis huius probationem Patres quam plurimi ad Suarez l. 2. c. 13. Petauio l. 2. c. 1. Coccio tom. 4. l. 2. sed nemo id melius vel expressius dixit quam S. Dionysius l. de Hierar. celesti quam proficitur se didicisse à diuinissimo Magistro suo, siue ille Hierotheus fuerit, siue ipsemet Apostolus qui narrauerat ei quæ viderat in raptu. Alter est Gregorius Magnus qui Homil. 34. in Euangelia distinctissime illa explicat. Inuenies apud citatos Suarez, Petauium & Coccium, Patres alios Græcos & Latinos. Tertiò, ratio etiam suadet huiusmodi distributionem inter puros spiritus fuisse necessariam præsertim, quia ut dixi specie illi differunt inter se, & si numericè solum differrent adhuc exigeret varietatem hanc Dei prouidentia; ubi enim pulchritudo est, ibi est etiam ordo, ubi autem est ordo, ibi subordinatio est, alijs; priores, alijs posteriores, quod patebit amplius ex sequentibus.

Ex ratione

Dico secundo, totam illam distinctionem Hierarchiarum, & ordinum desumi ex varijs muneribus quæ habent Angeli, purgando, illuminando, perficiendo. Ratio est, quia Hierarchia propterea celesti, & terrenæ communis est reipublicæ, significat sacrum principatum; est enim collectio personarum sacrarum sub aliquo principe: vel melius dici potest principatus rerum sacrarum, quia est potestas ministrandi sacra, atque adeo collectio personarum sub aliquo principe cuius est potestas ministrandi sacra. Hæc autem sacra vocantur ea, quæ sunt media sanctitatis, & in Hierarchia quidem Ecclesiastica sunt sacra doctrina, Sacramentum, & Sacrificium. In celesti est diuinum lumen, quod communicatur purgando, illuminando, perficiendo. Desinit ergo Dionysius Hierarchiam c. 3.

Hierarchia quid sit.

Est ordo diuinus, scientia & actio, deiforme quantum possibile est similans, & per inditas diuinitus illuminationes in Dei similitudinem ascendens. Quibus verbis omnia complexus esse videtur quæ perficiunt Hierarchiam. Primo enim, est ordo diuinus ut explicetur quidditas & forma Hierarchiæ quæ componitur ex varijs personis à Deo constitutis cum potestate ministrandi sacra, & sanctificandi animas aut Angelos. Secundo, causa finalis totius Hierarchiæ vnio est perfecta & similitudo cum Deo per sanctitatem, vnde dicitur deiforme quantum possibile est similans, & in Dei similitudinem ascendens. Tertiò, necessaria sunt media & instrumenta per quæ finis ille obtineatur diuinæ vniõis, & similitudinis, ea sunt scientia, potestas, & actio, quas reperiri oportet in mystis. Quarto, exercitium Hierarchiæ habent illa verba, per inditas diuinitus illuminationes totum enim Hierarchiæ munus illuminatio complet, cuius proprium est purgare, illuminare, perficere, quæ sunt munera propria Hierarchiarum Angelicarum, in quibus deriuatur illuminatio à supremis ad infimas, eam autem ex se fundit primum illud lumen quod in Deo residet, vel magis quod est ipse Deus, ab ipso enim purgatur, illuminatur, perficitur immediatè prima Hierarchia, per ipsam deinceps secunda, & per istam tertia. *Ex ipso sapientia fonte* (inquit S. Bernardus l. 5. de consider.) *ore altissimi haurientes & refundentes fluentia scientia vniuersis ciuitibus suis.* Vnde in ipsis etiam Angelis, sicut in Hierarchia Ecclesiæ distinguere licet *relectis & relectis* perficientes, & perficiendos: *πύργος ἡγίας* iuxta. Vnde concludit Dionysius. *quod totum quod est in infimis ordinibus, est etiam in superioribus, sed cum excessu, & quicquid est in superioribus, est etiam inferioribus, sed*

quodammodo diminutū. Distinguuntur ergo Hierarchiæ per munus illuminandi seu comunicandi lumen scientiæ, quod disponit ad vniõem cum Deo summè pulchro. Purgando, id est, omnem, vel abolendo, vel arcendo maculam, deinde illustrando seu virtutes inferendo, quibus idonei efficiuntur ad vniõem perfectissimam per contemplationem & amorem.

Dico tertiò, ex tribus his Hierarchijs primam esse contemplatricem, secundam gubernatricem, tertiam executricem.

Tertia conclusio.

Prima hierarchiæ munia.

Prima ergo Hierarchia primarios Dei fulgores tota excipiens contemplationi addicta est admirando, adorando, laudando, continetque Seraphim, Cherubim, & thronos, quia scilicet ad perfectam contemplationem tria omnino sunt necessaria, tentio, cognitio, & dilectio. Thronis itaque conuenit tentio, quia ut ait S. Dionysius c. 7. *Ab omni terreni affectus humilitate longissime remoti, diuinum aduentum expectantes, absque ullius perturbationis, ac materia impedimento, Deum in se recipiunt, Deumque ferentes obsequij deuotione ad ipsius fulgores recipiendos semper parent.* Thronorum ergo proprius character puritas est perfectissima, ratione cuius Deum in se ipsis dicuntur excipere, id est, sedes Dei esse, quod Deus ratione puritatis eximia præsentem se in illis specialiter manifestet, quia scilicet id quod inferioribus Angelis conuenit, specialius, & maiori cum perfectione conuenit thronis, in quibus ob puritatem sedet Deus. Cherubinorum propria est cognitio, sicut propria Seraphinorum dilectio est, quia feruentissimo amore in eum feruntur, suntque incensi, & incendentes.

Neque obstat quod in Patria æqualis cognitioni est amor, vnde non possunt excellere Seraphim in amore quin excellent etiam in scientia, in qua tamen excellere dicuntur Cherubim. Resp. enim Cherubinos non esse potiores scientia quam Seraphinos, quamuis ad ostendendam præcellentiam Seraphim supra Cherubim proprius eorum character sit amor perfectissimus, quia moraliter laudabilius est amare, quam cognoscere, imò semper perfectissimo amori iuncta est cognitio perfectissima non contra, vnde si præcellunt amore, scientia etiam præcellunt.

Secunda hierarchia, est gubernatrix, complectiturque dominationes, virtutes, & potestates; hæc enim est præcipua prouidentia administra, rectè autem notat Bonauent. tria exigi ad rectam gubernationem, primum est, distinctio eorum quæ agenda sunt, quod est dominationum, nam illæ imperant, quid agendum sit. Secundum est, ordinatio modi agendi, & remotio impedimentorum, quod est potestatum, quia illæ præscribunt modum agendi & dæmones cohibent. Tertium est, exhibere facultatem ad operandum præsertim miracula quod est virtutum.

Munia secunda.

Tertia hierarchia executrix ordinum prouidentia, continet principatus qui præsident regnis, Archangelos, qui principibus, Angelos qui priuatis personis.

Munia tertia.

Ad primam Resp. certum mihi omnino esse, quod illa distinctio hierarchiarum, & ordinum fundata est in natura, quamuis consummetur per gratiam: nec enim merita sola effecerunt Cherubim & Seraphim, sed natura etiam, quæ cæteris præstant. Vnde corruit totum argumentum: mihi enim planè videtur vera communis sententia quæ docet Angelos diuersorum ordinum differre specie infimè, Angelos autem diuersarum hierarchiarum differre specie subalternè. Quomodo autem data illis fuerit gratia maior secundum proportionem perfectionis naturalis, & quomodo illi responderint dicitur sequenti disputatione neque vllò modo potest certò statui, vtrum plures sint species Angelorum etiam intra eundem Chorum fortassis enim etiam Angeli eiusdem ordinis specie differunt.

Solutio primæ dubitationis.

Ec 3

Ad

Solutio
secundæ.

Ad secundam Resp. diuersitatem illam ordinum, quatenus fundatur in natura, duraturam in æternum, & reperiri etiam inter demones, quatenus autem habet annexa diuersa munera prouidentie circa mundi gubernationem, certè illa distinctio nõ manebit, quia cessabunt operationes illæ circa homines, & alias etiam vniuersi partes in quibus opus vix erit ministerio Angelico.

Solutio
tertiæ.

Ad tertiam Resp. vix vllum alium esse posse sensum huius vulgaris dicti, quod homines assumendi sint ad Angelorum Hierarchias, nisi quod æquales futuri sint in meritis & gloria, quibusdam Angelis primæ, secundæ, vel tertiæ Hierarchiæ, quod sine dubio verum est. Aliqui enim erunt forte superiores, quod de B. Virgine nemini est dubium. Non potest esse verum vulgare hoc dictum, si significet aliquos homines assumendos esse ad specialem locum Hierarchiarum & ordinum Angelicorum, quia nullus est huiusmodi locus specialis, sed neque verum est quod sint assumendi ad ministeria propria illorum, quia homines non mouent Sydera, non custodiunt alios homines, &c. Dicitur ergo, quod homines electi reparabunt Sionis ruinas, quia eorum aliqui æquabunt Seraphinos, alij Cherubinos, &c.

SECTIO IV.

De extensione locali substantie Angelicæ.

S. Thom. quæst. 52.

Pertinet etiam extensio localis ad substantiã ipsam Angeli, omnino independentem ab eius potentijs. Vt autem intelligatur exactè quomodo Angelus locum occupet, tria sint necessaria. Primò, vtrum Angelus sit in loco diuisibili, & extenso. Secundò, per quam formam Angelus locum occupet diuisibilem. Tertio quomodo Angelus possit esse in loco.

S. I.

Vtrum Angelus sit in loco diuisibili.

Prima du-
bitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia vt aliquid sit in loco diuisibili debet contineri, & ambiri loco, nam Angelus qui penetraret alium Angelum, non esset in eo vt loco, neque anima est in corpore vt loco, sed spiritus contineri non potest spatio cui est præsens, ergo non est in eo, vt in loco.

Secunda

Secundò, Angelus est omnino indiuisibilis vt punctum, sed punctum non potest occupare locum diuisibilem, ergo neque potest illum occupare Angelus.

Tertia.

Tertiò, si Angelus indiuisibilis occuparet locum diuisibilem, deberet dari aliqua forma per quam constitueretur præsens tanto loco, & illi coextenderetur, hæc autem forma nulla excogitari potest, non enim est Angelica ipsa substantia indiuisibilis & punctalis secundum se: non vbicatio, non vnio cum loco, vel extensio diuisibilis. Nam illa omnia extensa sunt: ergo Angelica substantia indiuisibilis non potest per se illis coextendi, sicut per se ipsam non potest coextendi loco diuisibili.

Prima con-
clusio tres
habens
partes.

Dico primò, certum omnino esse quod Angelus est reuera præsens loco determinato, diuisibili, & extenso, neque illum esse in puncto tantum.

Præsens est
loco diui-
sibili.

Prima pars, quod Angelus reuera existat in loco, & sit illi præsens probatur ex scripturis euidentissimis, vbi dicitur Angelos mitti ad certa loca, dicuntur Deo assistere, &c. quia esse præsentem loco corporeo per suam substantiam non repugnat spiritui, imò nec Deo, qui rebus & locis per se ipsum verè præsens est non autem per suam tantum operationem.

Loco de-
terminato.

Secunda pars quod Angelus sit in loco determinato, non autem vbique, certum est ex fide, quia immensitas solius Dei propria est: Alioqui etiam An-

geli loco non mouerentur, neque mitti possent à Deo; implicat enim vt moueatis ad locum, in quo eras prius, est ergo Angelus definitiue in loco, quia totus est in qualibet parte loci, cum sit impartibilis. Patres aliquando dicunt Angelum circumscribi loco, quia significant illum non esse immensum, non intendunt autem illum non esse in loco ad modum corporum.

Tertia pars, quod Angelus indiuisibilis sit in loco diuisibili, & extenso, probatur communiter, quia esse coextensum loco est maxima perfectio, quæ non pugnat cum ratione Spiritus, cum conueniat Deo, & aliunde conuenit animæ, quæ imperfectior est Angelo, & coextenditur corpori, ergo multò magis illa conuenit Angelo.

Ad primam Resp. Angelum sufficienter contineri loco, vt dici possit esse in eo, quia sic præsens est loco, vt ille locus sit aliquid immobile ad motum Angeli. Vnde quando Angelus penetrat alium Angelum, non est in eo, vt in loco, quia ille Angelus quem penetrat, non est aliquid immobile, quam etiam ob causam anima non est in corpore, vt in loco.

Ad secundam Resp. negando, Angelum eodem modo esse indiuisibilem, quo punctum est indiuisibile, quia punctum est indiuisibile formaliter, & virtualiter. Angelus autem quamuis indiuisibilis sit formaliter, diuisibilis tamen est virtualiter.

Ad tertiam, in qua est tota difficultas, vt respondeatur videndum est accuratiùs.

S. II.

Quanam sit forma per quam Angelus coextenditur loco diuisibili.

Quinque inuenio Doctorum sententias de ratione illa formali, quæ coextendit Angelum loco. Prima vult, Angelum non esse præsentem loco nisi per suam nudam substantiam. Secunda docet formam illam esse operationem ipsius Angeli factam in loco, seu applicationem virtutis eius. Tertia ponit unionem Angeli cum ipso loco. Quarta internum vbi. Quinta modum extensionis substantie Angeli superadditum.

Ratio enim dubitandi primò est, quia substantia spiritualis potest esse quantitas, & extensio virtualis, æquæ ac quantitas ipsa materialis, ergo potest Angelus esse in loco diuisibili per suam substantiam prout indistantem, & intimè præsentem spatio reali aut imaginario in quo est, probatur conseq. quia si substantia est diuisibilis virtualiter potest coextendi modo diuisibili per se ipsam, ergo per se ipsam potest coextendi loco etiam diuisibili per se ipsam.

Secundò, tam potest explicari extensio Angeli per solam indistantiam substantie Angelicæ à loco, quam explicatur vbicatio interna per solam indistantiam & connotationem, sed per solam connotationem sine modo superaddito explicatur vbicatio, ergo explicari etiam potest extensio. Probatur maior, quia nullo argumento probari potest necessitas extensionis superadditæ quo non probetur necessitas vbicationis. Potest enim esse Angelus & eius creatio & cælum, quin Angelus sit in cælo, ergo separatur Angelus ab illa vbicatione, ergo vbicatio distincta est ab Angelo si extensio distinguitur ab Angeli substantia. Similiter idè datur extensio distincta, quia vbi est noua denominatio formalis ibi debet esse noua forma, seu noua denominatio obiectiua, quod similiter est verum pro vbicatione; Deus enim poterat eadem creatione creare Angelum, quæ illum creauit in cælo, & creare illum in terra, tunc Angelus qui est in cælo diceretur esse in terra, & tamen nulla esset noua forma, quia esset idem Angelus, eadem creatio, idem cælum, & eadem terra.

Tertiò,

Solutio
dubitatio-
num.Quinq-
sententiaPrimario
dubitandi.Secunda
dubitatio.

Tertia du-
bitatio.

Tertiò, extensio illa vel est indiuisibilis, vel diuisibilis; si primum mutatur infinites, quoties Angelus contrahitur, vel extenditur imò eadem ratione indigebit noua intensio, vt coextendatur loco diuisibili: si secundum ergo modus non sequitur naturam sui modificari quod absurdum est cur? enim si modificatum est spirituale, modus esse necessariò debet spiritualis, si autem modificatum sit indiuisibile modus esse poterit diuisibilis.

Assertio.

Dico secundò, Angelus non est in loco diuisibili per nudam suam substantiam, sed exigit necessariò aliquid superadditum: illud autem nec est operatio ipsius Angeli, neque vnio eius cum loco reali, neque vbicatio: sed est modus extensionis proportionatus extensioni, quam habent corpora, spiritualis & partibilis tamen, ac productus à substantia ipsius Angeli, dependenter ab eius voluntate libera.

Primò dixi, Angelum indigere aliquà entitate superadditâ, vt coextendatur loco diuisibili contra Richar. Scot. Bonau. Gabriel. Greg. quos sequuntur Valentia, Conink, Martinon, qui tenent Angelum coextendi loco per nudam suam substantiam prout indistantem, & intimè præsentem spatio reali, aut imaginario in quo est, contra quos.

Angelus
regit modo
superaddi-
to.

Ratio efficax esse videtur, quia si Angelus coextenderetur loco per suam substantiam, non posset occupare locum aliquando maiorem, aliquando minorem, sed eundem locum necessariò semper occuparet, consequens est absurdum, quia anima rationalis coextenditur corpori aliquando maiori, aliquando minori, & quantitatem ipsam videmus condensari, aut rarefieri, ergo Angelica substantia vt coextendatur spatio extenso, eget entitate aliquâ superadditâ. Minorem videt communitè admitti propter paritatem omnimodam animæ rationalis, probatur maior, manente in subiecto forma omnino eadem, manet etiam necessariò idem effectus formalis, qui non est aliud quàm forma in subiecto, sed manente substantiâ Angeli non manet extensio eadem ad locum, si Angelus occupat aliquando maiorem, aliquando minorem locum: ergo substantia Angeli non est tota forma per quam Angelus est in loco diuisibili.

Prima eua-
sio.

Respondent aduersarij primò, substantiam Angeli non esse totam formam, per quam Angelus occupat locum, superadditur enim ei connotatio indistantiæ à loco, sic enim explicatur (vbi) ergo explicari etiam potest extensio.

Sed contra nam substantia Angeli, quæ nunc est indistans à loco cubitali, & illum connotat, potest de nouo esse indistans à loco bicubitali, & illum connotare, cū ante non connotaret, sed hoc non potest fieri nisi aliquid adueniat substantiæ Angelicæ, quia illa non potest conferre nouum effectum formalem, nisi aliquid noui ei adueniat, ergo vt substantia prius indistans à loco bicubitali, nunc de nouo sit distans, debet accedere illi aliquid noui, nam implicat vt sine mutatione aliqua, sit in natura rerum aliquid noui, eo enim argumento solet probari extensionem esse aliquid superadditum corpori: Christi corpus in Eucharistia egere modo præsentia distincto, motum localem esse aliquid distinctum, à mobili & à loco.

Secunda
cualio.

Respondent secundò sufficere posse ad indistantiam hanc nouam substantiæ Angelicæ, vt fiat motus localis per quem substantia prius cubitalis incipiat occupare duos cubitos, cur? enim erit impossibilis talis motus.

Sed contra, nam implicat motus localis saltem naturaliter, in quo non deferatur terminus à quo, locus nimirum qui prius occupabatur: sed quando Angelus ex cubitali fit bicubitalis non deserit priorē locum, & quando ex bicubitali fit cubitalis non acquirit nouū locū, ergo ille non est motus localis: si enim ille motus

est eiusdem rationis cum motu ordinario, certè per illū non acquiritur locus maior, aut minor quàm antea, sed tantum acquiritur nouus locus, & deferitur prior. Si autem est diuersæ rationis à motu locali ordinario, certè ille non est motus localis, & queritur quid hoc sit. Adde quod rarefactio & condensatio explicari similiter possent per motum localem, quod reicitur in physica.

Secundò dixi, operationem Angeli factam in loco non esse formam per quam Angelus coextenditur loco diuisibili, quod contra Scholam Thomisticam fuscè probatum inuenies à Suare, Vasque aliisque passim, neque difficile videtur convincere, quàm parum hoc sit probabile. Primò enim, id quod est posterius præsentia, & extensione Angeli ad locum non est forma constituens Angelum in loco: sed operatio Angeli in loco est posterior præsentia ipsius Angeli in loco quod probo manifestè, id quod est cōditio necessariò requisita, vt Angelus possit agere in tali loco, est prius quàm operatio Angeli in loco, sed præsentia ipsius Angeli ad talem locum est conditio requisita vt Angelus agere possit in tali loco; Angelus enim agere non potest in distans ergo præsentia substantiæ Angelicæ ad locum prior est, quàm operatio eius in tali loco. Vnde manifestè sequitur quod operatio non facit illam substantiam præsentem loco. Secundo, iterum argumentor: si Angelus constituitur in loco per operationem, Angelus est præsens omni loco in quo operatur, consequens est absurdum, nam mouet Angelus totum firmamentum, neque tamen illi toti est coextensus: imò sicut Sol non est in visceribus terræ vbi producit aurum, sed in cælo manens agit per totum medium in quo non est, ergo similiter Angelus non est vbicunque operatur, fieri enim posset simile argumentum: non est maior ratio cur Angelus sit in loco in quo operatur, & constituitur in loco per suam operationem, quàm Sol, sed Sol non est vbi operatur, ergo neque Angelus. Præterea Angelus potest esse in loco vbi non operetur, Michaël enim nihil operatur in cælo empyreo, cui præsens est: & Dæmon in inferis quam habet? operationem per quam fiat illis præsens: non lubet enim referre quid hic comminiscantur aduersarij, aiunt verbi gratiâ, Angelum temperare influxus cæli empyrei in terras & alia huiusmodi narrant planè improbabilia. Deinde præscindendo saltem per intellectum ab omni operatione factâ in loco, Angeli substantia non minus est præsens loco quàm substantia corporea: imò ipsa operatio Angeli spiritualis, v. g. visio beata coextensa est loco per se ipsam, ergo substantia etiam spiritualis potest esse in loco diuisibili per se ipsam.

Denique si Angelus occuparet locum indiuisibilem æquè hic operaretur, ergo non constituitur in loco extenso per operationem. Video Caietanum recurrere ad quandam applicationem virtutis Angelicæ ad locum, quæ non potest esse nisi operatio ipsius Angeli, vel eius substantia, vnde iisdem argumentis reicitur, quibus hætenus communis Thomistarum sententia refutata est.

Tertiò, negauimus formam illam quæ coextenditur Angelus loco, esse vnionem substantiæ Angelicæ cum loco, & cum corpore cui coexistit Angelus, id est vbi quoddam pendens à loco reali non autem ab imaginario, quod contra Vasquem in tractatu de Eucharistia latè reiectum est. Primò enim, vnio supponit præsentiam rerum vniendarum, ergo per illam si datur, Angelus non fit præsens. Deinde illa vnio vel est spiritualis, vel corporea: si primum, ergo illa non est in loco corporeo: si secundum, ergo illa non est in Angelo. Denique corpus est præsens loco sine vlla vnione cum loco vt in physica probabam est, ergo multò etiam magis spiritus.

Forma illa
non est
operatio.Non est
vnio An-
geli cum
loco reali.

Quartò,

Non est
vbicatio.

Quartò, negavi vllam etiam in Angelo admitti debere vbicationem internam, per quam constitueretur coextensus loco, primò enim, nullum vel in corporibus, vel in spiritibus admitti debet (internum vbi) vt in physica demonstrabam, alioqui dicendum esset durationem etiam distinguere à re durante, relationem distinguere à fundamento, essentiam ab existentia, conseruationem à prima creatione. Deinde locus non est minus præsens Angelo, quàm Angelus est præsens loco, ergo si necessaria est entitas modalis distincta in ipso Angelo, vt ille sit præsens loco, requiritur etiam similis modus in loco vt ille sit præsens Angelo. Deinde producerentur per motum infinitæ vbicationes totales, imò illæ deberent produci in instanti, cum tamen producantur per motum. Denique quod caput est intelligendo corpus, & locum simul, præcisè aliis, omnibus, corpus intelligitur esse præsens loco, ergo sine vllò (vbi) corpus est præsens loco, ergo & Angelus. Secundò, etiam si daretur vbi distinctum, tamen per illud Angelus non coextenderetur loco, nam in corporibus extensio & præsentia localis non sunt idem, manet enim extensio mutata præsentia locali, vt patet.

Est modus
extensionis
distinctus.

Quintò asserui formam illam esse modum extensionis distinctum, qualis necessariò admittitur in corporibus, quod probatum ex dictis manet; si enim Angelus non est in loco diuisibili per nudam suam substantiam, neque per operationem, neque per vbicationem in loco reali, vel imaginario, certè nihil videtur manere aliud quàm extensio. Sicut enim idè illa in corporibus distinguitur modaliter, quia illa possunt occupare aliquando maiorem, aliquando minorem locum, eadem etiam ratio suadet illam necessariam esse Angelis, vt possint occupare aliquando maiorem aliquando minorem locum.

Est spiri-
tualis.

Sextò, dixi hanc extensionem esse spirituales, & tamen diuisibilem, quod fusè probant Suares, Tannerus, & alij contra Vasquem negantem esse posse aliquid spirituale quod sit diuisibile. Ratio tamen est, quia extensio animæ ad corpus siue illa sit vnio, siue aliquid distinctum ab vnione, necessariò est diuisibilis, vt probabam in libris de anima, alioqui tota extensio & tota vnio animæ cum corpore, continuò mutaretur quoties per calorem naturalem aliqua pars viuens euaporatur, aut alia per mutationem produci- tur, sicque singulis instantibus homo moreretur, & resurgeret, ergo extensio Angelij diuisibilis est. Consequentia probatur, quia sicut anima coexistit aliquando maiori, aliquando minori corpori, sic anima per modum extensionis coexistit aliquando maiori, aliquando minori loco, ergo debet aliqua noua pars accedere illi cum dilatatur, & altera decedere cū contrahitur, alioqui esset necesse, vt breuissimo tempore infinitæ producerentur extensiones totales, si Angelus successiue occuparet maiorem locum. Denique addebam extensionem illam produci per emanationem à substantia ipsius Angelij, sicut extensio quantitatis manat ab ipsa quantitate ad modum aliarum proprietatum. Quod tamen sit dependenter à voluntate ipsius Angelij, quia potest Angelus occupare aliquando maiorem, aliquando minorem locum prout voluerit.

Solutio
arriū du-
bicationū.

Ad primam Resp. satis ostensum esse corpora, & spiritus egere aliquo superaddito, vt coextendantur loco diuisibili aliquando maiori, aliquando minori. Substantia spiritualis, potest coextendi modo diuisibili per se ipsam, quia extensio illa formaliter illam extendit, non potest autem coextendi loco diuisibili per se ipsam, quia locus non est ratio formalis extendens Angelum.

Ad secundam Respon. negando extensionem Angelij quæ aliquando maior, aliquando minor est, explicari posse per solam connotationem, per quam ta-

men explicari potest vbicatio. Fateor enim esse posse Angelum, eius creationem, & cælum ipsum, quin Angelus sit præsens cælo, vnde sequitur Angelum separari ab vbicatione secundum id quod vbicatio illa dicit in obliquo, non secundum id quod dicit in recto. Vbicatio enim Angelij, & indistantia eius à loco, non est aliud quàm substantia ipsius Angelij connotans talem locum, propter motum localem præcedentem, vel creationem factam ex decreto Dei terminato ad talem locum. Vbi vides nunquam excogitari posse nouam vllam præsentiam localem, quin assignari possit aliquid nouum saltem terminatiue per quod noua fiat connotatio. At verò cum Angelus extenditur ad maiorem locum nihil omnino est assignabile quod sit fundamentum aut ratio nouæ illius connotationis, sine qua implicat dari nouam connotationem. Deus enim creat Angelum in tali, vel tali loco, Angelus autem se ipsum dilatat, aut contrahit, vbi nihil planè noui est excogitabile, si negas modum extensionis, eodem modo soluantur alia omnia quæ adduntur in argumento.

Ad tertiam Resp. posse rei indiuisibilis modum esse diuisibilem, quando res illa est virtualiter diuisibilis, quando autem non est virtualiter diuisibilis, tunc id esse impossibile, Angelij ergo substantia quia est diuisibilis virtualiter modum potest habere diuisibilem, sed quia illa non est virtualiter corporea idè modum non potest habere nisi spirituales; modus enim corporeus dicitur qui non potest existere nisi in corpore, implicat ergo vt res spiritualis subiectet in se rem corpoream, quia illa res esset corporea, & non esset.

S. III.

Modus quo Angelij possunt occupare locum diuisibilem.

Dixi formam, quæ coextendit Angelum loco, nunc sequitur modus quo Angelus, vel est de facto, vel esse potest in loco naturaliter, vbi video multa queri posse in quibus vix apparet ratio dubitandi primò vtum possint Angelij plures esse in eodem loco, quod sine dubio est possibile propter carentiam quantitatis. Secundò, vtum esse possint in spatiis imaginariis, quod certè multò facilius est intelligere quàm de corporibus, de quibus in physica dictum est. Tertio, vtum æqualem omnes occupent locum, quantus ille sit, & qualis figura. Quæ omnia incerta sunt, licet probabiliter dici soleat Angelos perfectiores habere maiorem extensionem, quàm alios figuram loci Angelici adæquati, sphericam facit Suares, quia cum se Angelus diffundit, versus omnem partem se diffundit: amplitudo huius loci est incerta quamuis non existimauerim, posse vnicum Angelum adæquare naturaliter toti mundo, sed posse tamen amplissimum occupare locum. His positis.

Ratio dubitandi primò est, vtum Angelus pro libito possit occupare aliquando maiorem, aliquando minorem locum, probat enim hoc esse impossibile, difficillimum argumentum Scoti, quia videtur hinc sequi quod Angelus potest se ita porrigere in longum vt occupet simul totum cælum, & terram, quod venire potest in terras, non deserto cælo. Probatur autem hoc sequi ex proposito. 35. lib. 1. Euclidis. Quodlibet quadrangulum super eadem basi constitutum inter duas parallelas, etiam si protendatur in infinitum, eandem tamen habet aream cum quadrato, quod omnino sequitur ex infinita diuisibilitate continui; si enim baculum bipalmarem secundum latitudinem secueris, efficies baculum quadripalmarem, & si rursus secueris, efficies octopalmarem, &

Tria certa.

Occupare
locum pro
libito.

& ita in infinitum, ergo Angelus occupans unam Leucam tunc in longitudine, tunc in latitudine, potest in longitudine duas occupare Leucas, detrahendo suam latitudinem mediam Leucam, & iterum occupare quatuor Leucas, & sic deinceps.

Plura loca discreta.

Secundo, videtur omnino quod Angelus potest esse in pluribus locis discretis. Si enim potest extensio Angelica diuisibilis esse in pluribus locis discretis secundum diuersas sui partes, potest etiam esse Angelus: sed extensio illa potest ita se habere, quia illa quae distinguuntur realiter possunt existere separata, ergo Angelus esse potest in pluribus locis discretis.

Carere omni extensione.

Tertio, videtur quod Angelus dimittere potest omnem extensionem, & restringere se ad punctum indiuisibile spatii, quia si extensio ab eo distinguitur, certe potest ab eo separari, sicut nulla ratione probari potest quod corpus diuisibile non possit esse totum in puncto.

Conclusio res habens partes.

Dico tertio, potest Angelus occupare pro libito, aliquando maiorem, aliquando minorem locum, tamen non possit esse naturaliter in pluribus locis discretis etiam inadaequatis, neque in puncto indiuisibili.

Angelus occupare potest alias locum maiorem locum alias minorem.

Prima pars probabilis tantum est, quia ex paritate animae rationalis constat posse spiritum occupare aliquando maiorem, aliquando minorem locum.

Non potest esse in locis discretis.

Secunda pars contra Ferrarientem, & Thomistas omnes difficillime probatur, quia si potest Angelus Lugduni occupare 10. Palmos, Quare? non poterit occupare Lugduni quinque, Parisiis autem alios quinque. Probat tamen quia experimur animam rationalem esse non posse in huiusmodi locis discretis. Deinde quia certum ex Scriptura est, quod unus Angelus in vnum locum tendens, deserit alium, hoc autem non esset necesse si posset occupare plura loca discreta.

Non potest esse in puncto.

Tertia pars negans posse Angelum esse in puncto probata olim est in Physica, ubi ostendebam dari nullo modo posse indiuisibile mathematicum in continuo alioqui penetratio esset possibilis etiam naturaliter, nam duo corpora quae tangerent illud indiuisibile, necessarii se inuicem penetrarent, quia necesse esset ut penetrarent illud indiuisibile alioqui indiuisibile additum indiuisibili faceret maius: sed non possunt ambo simul penetrare idem indiuisibile, quin se mutuo penetrarent, ergo naturaliter penetrabunt se illa corpora si tangerent indiuisibile. Deinde si Angelus sit in puncto debeat in continuo cui coexistit, reperiri punctum indiuisibile. Nam ille Angelus est in loco sibi adaequato, quomodo enim erit in loco maiori se, vel in loco inadaequato cum sit indiuisibile, sed locus ille adaequatus non potest esse nisi punctum, ergo ille Angelus habebit punctum sibi respondens in loco cui coexistit.

Solutio dubitationum.

Ad primam Resp. verissimum omnino esse axioma illud Euclidis, quodlibet parallelogrammum super eadem basi constitutum, &c. Sed nego hinc sequi quod Angelus possit in longum occupare totum illud spatium quod in latum occupat, adeo ut occupet spatium infinitum in longitudine: indiuisibile autem in latitudine, quia sphaeram habet limitatam, tum in longum tum in latum, potest ergo mutare figuram finitam tantum proportionem, non infinitam.

Ad secundam Resp. disting. illam propositionem, illa quae distinguuntur realiter possunt existere separata, si subiectum in quo vnum existit, sit distinctum a subiecto in quo est aliud concedo, si non est distinctum, nego. Nam v.g. quia manus distinguitur a pede potest extensio manus separata existere, ab extensione pedis. Sed quia anima quae est in manu, non distinguitur ab anima quae est in pede, propterea nequit extensio animae quae est in pede, separata manere ab extensione animae quae est in manu.

Ad tertiam allata est ratio, quae probat Angelum etiam diuinitus esse non posse in puncto Mathematico.

Tom. I.

QUESTIO II.

De naturali perfectione intellectus Angelici.

S. Thom. quæst. 54. 55. 56. 57.

Dixi hactenus ea quae pertinent ad substantiam ipsam Angeli, cuius probavi existentiam, conceptum quidditativum, distinctionem, & extensionem: nunc ad potentias, & facultates substantiae illi adiunctas deuenio, quarum prima & nobilissima est virtus intellectiva: *Primarius teste Nazianz. radius à Deo in Angelum emanans, qui totus intelligentia est, & totus intellectus.* Sunt autem in hac Angelica virtute quinque scitu dignissima. Primo, facultas ipsa intelligens. Secundo, species facultatem adiuuans. Tertio, obiecta quae cognoscit. Quarto, ipse actus cognoscitiuus. Quinto, locuti o Angelorum quae cognitionem proximè sequitur.

SECTIO I.

De ipsa potentia cognoscente Angelica.

Tria hic breuiter quæri possunt, pendent enim ex iis quae in libris de anima dicta sunt. Primo, utrum sit in Angelis, & in qualibet substantia spiritali potentia intellectiva. Secundo, utrum illa potentia distincta sit à substantia ipsius Angeli. Tertio, utrum intellectus Angelorum specie distinctorum sint inter se specie distincti.

Triplex dubitatio.

Ratio dubitandi est primo, quia ratio substantiae spiritalis non dicit connexionem ullam essentialem cum ratione intellectui, & potest tota intelligi sine illa, ergo potest dari substantia spiritalis quae non sit intellectiva. Probo antecedens, ratio substantiae spiritalis dicit tantum negationem materiae & impenetrabilitatis, vel si velis illam esse positivam, significat duntaxat vim penetrandi aliquid à se distinctum, sed hoc potest intelligi sine ratione intellectui, ergo ratio substantiae spiritalis non habet connexionem necessariam cum ratione intellectui.

Secundo, neque ratio substantiae connexionem dicit cum intellectu, quia multae substantiae non sunt intellectivae neque ratio spiritalis, quia multa sunt accidentia spiritalia quae non sunt intellectiva, ergo substantia spiritalis non dicit connexionem cum ratione intellectui.

Tertio, non est necesse ut intellectus Angelorum specie diuersorum, specie differant, si sensus externi animalium specie diuersorum non differunt specie, imò nec fortasse sensus interni, sed illi sensus non differunt specie, ergo nec intellectus Angelici specie inter se differunt. Adde quod intellectus illi si differunt specie debent habere diuersa obiecta formalia, non habent autem diuersa obiecta formalia, alioqui visio beata unius Angeli specie differt à visione beata alterius Angeli.

Dico primo, in Angelis & in quibuslibet substantiis spiritalibus datur necessario vis intellectiva, adeo ut ex spiritualitate substantiae inferatur essentialiter intellectus. Ita docet S. Thom. 1. p. q. 14. art. 1. probans Deum esse intelligentem ex eo quod sit immaterialis, eamque rationem approbant Ruiz, Suar, Herice, Molin, Fasol. Arrub. reiciunt autem illam Ocham, Bassolis, Gabriel, Arriaga & plures alij.

Affectio prima.

Primo, itaq; probatur euidenter intellectiva vis Angelorum ex eo quod constet ex Scripturis & Patribus quod illi Deum vident, Deum laudant, capaces fuerunt meriti, & peccati, ad quae omnia certum est requiri vim intellectivam.

Angeli sunt intellectui.

Secundo, difficilior prob. necessaria connexio substantiae spiritalis cum intellectu, & sane illa probabilis tantum est non omnino certa, sic enim licet rationari: nulla est substantia, cui iam constituta in suo esse, non sit propria aliqua operatio, sed si substantia spiritalis non sit intellectiva non poterit ei conuenire

Omnis substantia spiritalis est intellectiva.

F f vlla

vlla operatio propria spiritualis; nõ enim apperet, nec moueri poterit localiter, quia nõ poterit ad hunc motum determinari cū non habeat grauitatē aut leuitatem, vnde non magis poterit moueri fursū, quā deorsū, ergo substantia spiritualis necessariò esse debet intellectiua. Deinde substantia perfectissima qualis sine dubio est spiritualis debet esse viuens, sed si sit viuens necessariò est intelligens non enim viuit vitā vegetatiuā, vel sensitiuā, ergo viuit vitā intellectiua. Maior ex eo probatur, quia omnis substantia viuens est nobilior substantia non viuente, ergo substantia spiritualis est nobilior, quālibet substantia corporeā etiam viuente, necesse omninò est vt sit viuens. Denique constat substantiam eo esse perfectius intellectiua, quo magis recedit à materia, cognitio enim sit per recessum & eleuationem à materia, ergo substantia quæ omnino expers est materiæ, debet esse perfectio modo cognoscitiua, id est, intellectiua.

Assertio
secunda.

Dico secundò, probabilius esse quod intellectus Angelicus est omnino indistinctus realiter à substantia ipsius Angeli. Ita enim docui potentias animæ identificari cum anima, quæ per se ipsam est vita, vnde sequitur quod in Angelis distinguere non potest intellectus multiplex re distinctus sed neque distinguere etiam ratione potest intellectus agens cuius proprium munus sit purificare species, & possibilis, qui efficiat ipsam intellectionem: nam intellectus agens idè tantum ponitur in anima, vt producat cum phantasmate species impressas intelligibiles necessarias ad intellectionem, sed hoc in Angelo necesse non est, quia non sunt in eo aliæ species quā spirituales, vt constabit ex dicendis statim.

Assertio
tertia.

Dico tertio, intellectum Angelicum distinguere specie, imò & proximo genere ab humano: quin etiam intellectus Angelorum specie distinctorum distinctos esse inter se specificè.

Ratio est quia nulla est substantia in qua non sint proprietates aliquæ quæ non conueniant vlli alteri substantiæ diuersæ speciei, sed dempto intellectu, nulla erit proprietas substantiæ Angelicæ specialiter conueniens, ergo intellectus illi necessariò distinguuntur specificè.

Solutio
trium du-
bitationū.

Ad primam Resp. esse connexionem essentialē substantiæ spiritualis, cum ratione intellectiui, ob causam quam attuli adeò vt sit impossibile, adæquare vnā intelligere sine altera. Fateor quidem quod si substantia spiritualis sumatur inadæquatè, non dicit aliud quā negationem materiæ, ac impenetrabilitatis, sicut materiale constituitur per impenetrabilitatem: si autem sumatur adæquatè secundum omnia, quæ sunt illi essentialia, dicit etiam rationem intellectiui, vt probatum est.

Ad secundam Resp. substantiam spiritualem non esse connexam cum ratione intellectiui præcisè quatenus substantia est, neque seorsim vt est ens spirituale, sed coniunctim prout est substantia spiritualis.

Ad tertiam Resp. conced. sensus externos animalium specie diuersorum ex sententia magis probabili non esse diuersæ speciei vt probabam in libris de anima, videntur enim eadem habere obiecta formalia, de sensib⁹ internis diuersa ratio est, videreturq; omnino illos specie distinguere, & ratio ibi allata erat, quia præter sensus externos sunt inter animalia sufficiens proprietates per quas illa possint distinguere, nam illæ sunt proprietates genericæ tantum, at verò sublato intellectu Angeli nulla restat proprietas specifica, per quam vnus Angelus specie differat ab altero. Fateor intellectus istos specie distinctos habere quoque obiecta formalia non quidem in ratione rei, quia eadem obiecta omnes cognoscunt, sed in ratione obiecti, quia modos tendendi habent diuersos. Neq; tamen hinc sequitur visiones beatas diuersorum Angelorum esse specie distinctas, vt tradebam in superiori tract.

SECTIO II.

De speciebus impressis intellectui Angelici.

S. Thomas q. 55.

Species impressa simul cum potentia cognoscente principium solet esse cognitionis, vt patet ex libris de anima, hæc enim ratio est propter quam vocantur imagines & similitudines virtuales obiectorum, quia loco ipsius obiecti concurrunt ad cognitionem, complendo potentiam & illam determinando. Explicatā itaque potentia cognoscente Angeli meritò ad explicandas species descendendo quæ potentiam illam adiuuant, quomodo scilicet Angelus illis egeat, vnde illas habeat, quales illæ sint. Vnde mihi quatuor videntur esse huius loci propria. Primum sit existentia & necessitas specierum in intellectu Angeli. Secundum ad quæ obiecta species impressæ sint Angelis necessaria. Tertium principium à quo Angelus species illas accipit. Quartum quidditas & variæ specierum illarum proprietates.

S. I.

Existentia & necessitas specierum in intellectu Angeli.

Dvplex potest hic esse quæstio, prima de facto vtrum illi Angeli qui nunc sunt possint omnia intelligere sine specie superaddita. Secunda de possibili, vtrum sit possibilis aliquis intellectus, qui nullis ad cognoscendum egeat speciebus.

Ratio enim dubit. esse potest primò, quia si dantur in Angelo tales species, illæ vel determinant necessariò intellectum, vel determinant illum liberè, si necessariò, ergo Angelus omnia semper intelligit: si liberè, ergo prius cognoscitur obiectum quā species determinat.

Prima
dubitatio.

Secundò, Angelus ad intelligendum non indiget speciebus, si eius intellectus possit continere totam virtutem illius speciei vniuersalis quæ repræsentat Angelo sua obiecta, sed Angelicus intellectus totam illam virtutem continere potest speciei vniuersalis, ergo Angelus intelligere potest sine speciebus vllis. Maior evidens est, probatur minor quia hoc non ostenditur implicare, vnde vltimus argumentor, possibilis est intellectus finitus qui contineat totam virtutem illius coniuncti, nimirum intellectus & speciei vniuersalis, ille intellectus non egeret speciebus ad cognoscendum, ergo possibilis est intellectus qui nullis ad cognoscendum egeat speciebus. Probatur maior, intellectus qui contineret virtutem coniuncti, quod est finitum, esset tantum finitus, sed intellectus qui se solo contineret virtutem intellectus & speciei huius vniuersalis contineret tantum virtutem coniuncti finiti, nam intellectus & illa species sunt coniunctum finitum, ergo intellectus non esset finitus. Maior videtur evidens, quia continere virtutem finitam non est esse infinitum.

Secunda
dubitatio.

Dico primò, in intellectu Angelico requiruntur necesseariò species ad intelligendum: neque videtur esse possibilis intellectus creatus, qui cognoscat omnia sine specie.

Assertio.

Primam partem communiter admittunt Theologi contra Durand. Ocham. Gabrielem Baconis, quibus assentitur Vasq. disput. 200. c. 3. etiam si species admittat in intellectu hominis: sed immeritò planè, quia eadem rationes quæ suadent necessarias esse in humano intellectu species, probant etiam illas in Angelico requiri. Præcipua enim probatio petitur ex memoria rerum præteritarum, debet enim dari aliqua ratio cur Angelus potius possit cognoscere obiecta præterita, quæ aduertit, quā illa quæ non aduertit, cur possit scire actus suos præteritos, magis quā futuros, sed si per actum priorem nulla imprimatur species intellectui, nulla potest assignari ratio huius cognitionis, ergo admittenda est in intellectu aliqua

Prima pars
de facto.

aliqua species. Hoc autem valet æquè in Angelo, ac in homine, non enim minus recordatur Angelus præteritorum quàm homo. Altera ratio necessitatis specierum est, quia ut obiecta cognoscantur, requiritur eorum præsentia, nõ enim cognoscimus ea quæ sunt valde distita, vel etiã ea quæ opaco aliquo corpore teguntur, quod nõ contingeret si potentia cognoscens, nihil deberet pati ab obiecto. Sed hoc etiã verum est in Angelo, quod absentia nõ videt, ergo manifestum est, quod in intellectu Angelico dantur species impressæ. Accedit ratio à priori, quia potentia cognoscens incompleta est, & indeterminata ad cognitionem suorum obiectorum, ergo determinari debet & compleri per speciem, cognitio enim imago est obiecti, ergo debet produci ab obiecto, vel à vicaria eius specie.

Secunda
pars de
possibili.

Secundam partem quæ agit de possibili fuisse probant Suares lib. 2. c. 3. Arrubal, & plures alij graues Theologi contra quosdam recentiores, quibus videtur non ostendi quod sit impossibilis intellectus se ipso cognoscens omnia sine specie. Et sanè ratio quæ hoc probet efficaciter, difficilis est. Primò enim argumentatur Suares, quia omnis intellectus creatus exigit compleri ab obiecto, alioqui deberet continere obiecta omnia, contineret enim speciem obiectorum omnium, ergo & obiecta omnia saltem in esse intelligibili, sed quod continet obiectum in esse intelligibili, continet etiam illud in esse reali, ergo intellectus ille contineret omnia obiecta in esse reali. Hæc argumentatio difficilis est, quia ille intellectus non contineret obiecta, quæ cognosceret sine specie, sed contineret species illorum obiectorum, & illarum virtutem, suppleret enim tantum concursum illarum, ergo si contineret species facere posset totum quod illæ faciunt.

Secundò, argumentatur Arrubal, quia nulla substantia finita sufficere potest, ad cognoscenda infinita, quæ cadunt sub intellectu. Verum si possibilis est species vniuersalis, quæ sufficere possit Angelo ad omnem intellectionem, non apparet vnde peti possit infinitas in intellectu habente vim finitæ speciei.

Argumentari ergo licet probabilius, quia implicat intellectus qui cognoscat omne intelligibile, præcisè ex eo quod est intelligibile, nam hoc prouenit non potest nisi ex infinitate intellectus, ideòque ut dixi proprium est Deo, sed si Angelus nullis egeret speciebus ad quilibet cognoscendum, ille cognosceret quidlibet ex eo, præcisè quod esset cognoscibile; non enim determinaretur per existentiam aut præsentiam obiecti, sed determinaretur præcisè ad cognoscendum per hoc quod obiectum esset cognoscibile, ergo implicat intellectus qui cognoscat sine specie.

Deinde altera etiam ratio bona est, quia implicat intellectus cui tam sit debitum futura cognoscere, quàm præsentia, & secreta cordium, quàm res non secretas; nam illæ (ut postea dicam) sunt notæ Deitatis: sed intellectui qui cognosceret omnia sine specie tam esset debitum cognoscere futura quàm præsentia, & res secretas quàm non secretas, nam æqualiter contineret repræsentationem illorum omnium, ergo ille intellectus implicat.

Solutio
dubitatio-
num.

Ad primam Resp. Angelum liberè uti posse suis speciebus, propter consuetam cognitionem obiectorum, quam habet aliquando ut constabit ex sequentibus.

Ad secundam, Resp. satis distensum esse quod implicet intellectus continens speciem vniuersalem repræsentantem Angelo sua omnia obiecta: tota ergo difficultas est in illa propositione, intellectus qui continet virtutem coniuncti finiti, non esset nisi finitus, hoc enim distinguo intellectus qui contineret cõiunctum finitum, in eo genere in quo est illud coniunctum, esset finitus, concedo: ille intellectus qui contineret coniunctum finitum in diuerso genere, nego: sicut enim quantumcunque coniunctum ex intellectu & lumine

Tom. I.

gloriæ sit finitum, ille tamen intellectus qui contineret vires illius coniuncti esset infinitus, quia illud cõiunctum continet aliquid quod est extra rationem intellectus finiti. Idem dico de illo intellectu qui contineret virtutem intellectus simul, & speciei vniuersalis, quæ quamuis finita sit, tamè est extra totam rationem intellectus finiti, ut probatum est: atque adeò intellectus habens vires coniuncti huius finiti, esset infinitus simpliciter, quia cognosceret quodlibet intelligibile, præcisè quia esset intelligibile, & futura & secreta cognoscere posset ex propria sua ratione.

S. II.

Ad quam obiecta cognoscenda intellectus Angelici exigit species.

Quatuor sunt vniuersim quæ Angelus cognoscit. Primò, se ipsum, & sua accidentia. Secundò, alios Angelos, & res immateriales. Tertiò, Deum & res supernaturales. Quartò, res materiales. De illis singulis potest dubitari, utrum requirantur necessariò species ad eorum cognitionem.

Ratio dubit. est primo, quia si Angelus potest seipsū cognoscere sine specie, quia sibi est maximè immediatus poterit etiam oculus videre se ipsum absque specie, quia sibi est maximè vicinus, & immediatus, consequens est absurdum, ergo & antecedens.

Triplex
dubitatio

Secundò, si Angelus cognoscit se ipsum per suam substantiam debet dari duplex influxus, alter potentie alter obiecti, sed hoc erit impossibile, quia potentia non distinguitur à substantia, ut probatum est, ergo Angelus non cognoscit seipsum per suam substantiam.

Tertiò, Angelus potest se ipsum abstractiue cognoscere in suis effectibus, sed illa cognitio fieri non potest per substantiam ipsius Angelici, ergo Angelus eget speciebus ad sui cognitionem.

Dico secundò, Angelus ad intuitiuam cognitionem suæ substantiæ, suorumque accidentium nullis eget speciebus, ad cognitionem aliorum Angelorum, & rerum quarumlibet immaterialium si fuerint ab eo distantes, speciebus indiget, si fuerint proximæ, ac immediatæ, species non exigit, sed eæ tamen necessariae sunt Angelo ad cognitionem cuiuscunque obiecti materialis. Ad cognitionem autem solum mediatam Dei aut alterius obiecti eget speciebus alicuius alterius obiecti.

Affertio
trimem-
bris.

Prima pars de cognitione ipsius substantiæ Angelicæ admittitur ab omnibus, probaturque, quia species non sunt necessariae ad cognitionem nisi ut suppleant absentiam, & intelligibilitatē obiecti, sed Angeli substantia, & omnia eius accidentia præsentia sunt intellectui, suntque maximè intelligibilia, cum sint spiritualia æquè ac species, ergo ad illa intelligenda non sunt necessariae species. Dixi tamen species nõ requiri ad cognitionem intuitiuam ipsius Angelici, quia si Angelus potest cognoscere se ipsum abstractiue, nihil dubito, quin ad eam cognitionem requiratur aliquid distinctum à substantia ipsius Angelici, quod miror negari à Suare ac aliis pluribus. Cognitio enim abstractiua sicut non potest fieri per propriam speciem, sic fieri non potest per propriam substantiam obiecti, ergo hæc cognitio fieri debet per speciem alienam, esse autè possibile hanc cognitionem patet, quia si potest Angelus cognoscere causas in effectibus, potest cognoscere seipsū in aliquo proprio effectu, v.g. cur cognoscendo reflexè cognitionē sui nõ poterit seipsum cognoscere.

Ad sui co-
gnitionem

Secunda pars, de cognitione aliorum Angelorum qui sunt ei prorsus immediati contra Suarem probati posse videtur eadem ratione, quia idè Michael se ipsum cognoscere potest per propriam substantiam, quia est spiritualis, & præsens intellectui, sed Gabriel est etiam ipsi præsens, ut suppono, & concurrere potest ad cognitionem Michaelis; si enim ab intellectu non distat, certè concurrere potest, æquè

Cognitio
aliorum
Angelorū.

Ff 2 20

ac species, & æque ac substantia ipsa Michaëlis. Neque dicas quod principium concurrrens ex parte obiecti debet necessarium inharere potentia cognoscens ut ipsam determinet; hoc enim est aperte falsum, nam ad visionem beatam loco speciei Deus concurrat, neque tamen inhareret. Sed neque inconueniens est, quod Angelus inferior concurrat immediate ad sui cognitionem quam habebit Angelus superior: frustra requirere videtur Suares, ut principium concurrrens ex parte obiecti, sit tam nobile, ac Angelus intelligens, species enim non est tam nobilis: neque requiritur ulla subordinatio, sed uterque necessario determinat intellectum alterius ad sui cognitionem, eo modo quo determinaret ipsamet species.

Quod si Angelus cognoscens distet ab Angelo cognoscente, certum est necessariam esse speciem, quia suppono actionem naturaliter esse non posse in distantia, & requiri concursum effectuum obiecti ad cognitionem, unde sequitur quod vnus Angelus distans non potest ab alio percipi sine specie: quod male video negari à Vasq. Martinon, & alijs paucis. Neque dicas intellectus non minus est completus ad eliciendum suum actum, quam voluntas ad suum, sed voluntas licet egeat obiecto determinante, per modum puri termini, non tamen eget obiecto determinante per modum causæ: Verum disparitas reddita est alibi quia actus voluntatis non est imago obiecti, atque adeo necesse non est ut procedat ab obiecto, à quo debet procedere intellectus ut sit imago.

Cognitio
rerum ma-
terialium.

Tertia pars de cognitione quacunque obiectorum materialium siue sint distantia, siue sint immediata, negatur à Vasq. Lessio, & alijs: probatur autem quia obiectum materiale siue præsens fuerit, siue distans, concurrere nullo modo potest ad cognitionem spiritualem, ut constabit ex dicendis statim. Neque probatione videtur indigere quod addebam de cognitione mediata, & abstractiua Dei, aut obiecti cuiuslibet alterius; cum enim cognitio abstractiua illa sit, quæ fit per species alienas, certè patet quod ad eam necessario exigitur species illius in quo aliud cognoscitur, aut certè aliquid æquiualens speciebus.

Solutio
trium du-
bitationū.

Ad primam Resp. esse disparitatem inter oculum, & Angelum, quia oculus ut videat requirit distantiam obiecti, quam non requirit Angelus.

Ad secundam Resp. malè Vasq. & Caietan. existimare, quod solus intellectus Angeli concurrat tantquam potentia, substantia verò ipsa non concurrat ad modum obiecti, quod mihi probari non potest, quia idè tantum Angelus seipsum cognoscens non indiget specie, quia eius substantia supplere potest, id quod faceret species, sed si solus intellectus concurrat, tantquam potentia, substantia non supplebit concursus speciei, ergo præter concursum potentia, debet etiam requiri concursus ipsius substantia. Sed difficultas hæc leuis est ex suppositione, quod intellectus Angeli non distinguatur ab eius substantia.

Ad tertiam patet ex prima parte conclusionis quomodo ad cognitionem sui abstractiuam Angelus egeat specie, aut aliquo alio supplente locum speciei.

S. III.

Vnde Angelus accipiat suas species ad intelligendum.

Hæc est præcipua difficultas circa istas species, quas propterea nonnulli Theologi negant vllas in Angelico intellectu reperiri, quia explicari vix potest, unde illas accipere possit Angelus; non enim potest illas habere, nisi vel ab obiecto quod cognoscitur, vel à sua substantia & intellectu agente, vel à Deo, qui vel illas omnes ab initio ipsi concreauerit, vel producat eas ad præsentiam obiectorum. Quidquid enim hic statueris, habebit sanè difficultatem.

Ratio autem dubitandi primò est, quia si Angelus potest recipere species ab obiectis etiam materialibus non est opus ut ex species à Deo ipso infusæ sint sed illæ species produci possunt ab obiectis, nam ex sententia probabili phantasma materiale concurrere potest effectiue ad speciem immaterialem cum intellectu agente, ergo effectus spiritualis produci potest à causa materiali. Deinde argumentor cum Scoto non potest Angelus intuitiue videre obiecta per species à Deo infusas, sed oportet ut eas recipiat ab obiecto existente. Quod probò, nam vel illa eadem species quæ repræsentabat obiectum antequam existeret, illud postea repræsentat quando existit & sic repræsentat existens antequam existat, vel non repræsentat, & sic Angelus duplicem recipit speciem eiusdem obiecti.

Quod re-
cipiat ab
obiectis.

Secundò, illæ species procedere possunt per emanationem à substantia ipsius Angeli, quia id quod est connaturaliter debitum alicui substantia manet effectiue ab ea substantia, tanquam proprietas connaturalis, alioqui negarem proprietates manere à substantia, sed species sunt aliquid connaturaliter debitum substantia Angelicæ, ergo emanant à substantia ipsius Angeli.

Quod fiant
per emanationem.

Tertiò, istæ species si à solo Deo produci possunt, sunt reuera supernaturales, nam hic est proprius character supernaturalitatis. Deinde si Deus creans Angelum dedit illi species rerum omnium quas per totam æternitatem erat cogniturus, certè nulla potest asserri ratio, cur Angelus non cognoscat futura, & secreta cordium, si enim habet illorum omnium species, certè nulla potest asserri ratio, cur non ea cognoscat quid enim ei deest: si verò Deus illas species de nouo modificat, hoc est dicere quod Deus producit nouas species, quia illa modificatio noua, est noua species, cum sit noua repræsentatio obiecti, neque difficilior est produci nouam speciem, quam nouum modum. Dicere autem quod illæ species quæ priusquam obiectum existeret, illud non repræsentabant, repræsentant postea quando existit obiectum, videtur absurdum, ut fusè infra ostendetur.

Quod à
Deo non
fiant.

Quartò, absurdum videtur ponere in Angelis infinitas actu species, vel certè infinitarum rerum repræsentatiuas, atque adeo æquiualeuter infinitas: si autem habent species omnium quæ cognituri sunt tota æternitate, habent species infinitarum rerum repræsentatiuas, ergo non habent à Deo species. Imò deberent habere species illorum omnium quæ possunt cognoscere. Quæro enim, vtrum Angelus qui nunc est, videret meum motum, si ego non hodie mouerem isto numero motu quo moueor, sed mouerem alio motu, ergo erunt in Angelo species omnium possibilium.

Erunt infi-
nitæ spe-
cies.

Dico tertiò, Angelus non potest habere species nisi à Deo, est autem probabilius quod ab initio suæ creationis, illas omnes accepit: ita docent cum S. Thom. Thomistæ omnes, Suares, Molina, & melior pars Theologorum.

Conclusio.

Ratio est, quia species Angelicæ non possunt esse nisi vel ab obiectis cognitis, vel ab ipsa substantia Angeli cognoscentis, vel ab ipso Deo: non sunt ab obiectis cognitis, neque ab ipso Angelo cognoscente, ergo sunt à Deo.

Minorem negant multipliciter aduersarij. Primò enim Scotus, Alensis, Maior, Gabriël, Bassolis volunt species illas esse ab obiectis ipsis, sed eos video diuinos esse, nam alij volunt species totaliter produci ab obiectis ipsis, & in Angelo recipi: alij volunt non produci speciem ab obiecto, sed produci cognitionem: alij denique speciem produci partim ab obiecto, partim ab Angelo illuminante, ac eleuante ipsum obiectum ad productionem effectus improporionati. Contra quos tamen omnes ratio efficax primò est,

Non acci-
pit ab ob-
iecto.

est, quia obiectum purè materiale non potest con-
naturaliter producere speciem spiritualementem, sed si An-
geli reciperent species ab obiectis materialibus, pos-
set agens materiale producere effectum spiritualementem,
ergo non potest obiectum materiale producere spe-
ciem spiritualementem, ergo non potest Angelus recipere
species ab obiectis saltem materialibus. Maior in con-
fesso est apud omnes; si enim posset agens materiale
producere connaturaliter effectum spiritualementem non
probaretur spiritualitas animæ rationalis ex opera-
tionibus eius spiritualibus: imò posset Angelus spi-
ritualis trahi, & moveri ab agente corporeo. Deinde
si species Angelicæ producerentur ab obiectis seque-
retur Angelos non posse quidquam intelligere nisi
haberent obiecta prorsus indistantia, & immediata,
hoc autem non est probabile, nam demones inuoca-
ti à Magis statim veniunt, certum autem est quod
species produci non possunt ab obiectis ad tantam
distantiam: imò si obiecta vel materialia vel spiritua-
lia producant speciem in Angelis, debent producere
illas per totum medium corporeum, atque ita species
spirituales reciperentur in subiecto corporeo: quin
etiam absente Angelo deberent semper obiecta pro-
fundere species spirituales; quæro enim per quid?
Angelo præsentem obiectum determinetur ad produ-
cendam speciem, quam antea non producebat. Non
ab Angelo ipso, quia ille Angelus deberet cognosce-
re obiectum antequam in illud ageret, quomodo?
enim ager si non cognoscat: ponere autem sympa-
thiam aliquam inter formicam, & Angelum, per quam
formica determinetur, prorsus absurdum est. Neque
dicas obiectum materiale posse eleuari ab Angelo ut
effectum producat spiritualementem; hoc enim est impos-
sibile, quia si Angelus eleuat obiectum materiale ad
productionem huius speciei, debet illam continere,
atque ita debet posse illam se solo producere: sed ne-
que potest eleuare obiectum nisi efficiendo aliquid
in ipso obiecto, nihil autem efficit ut dixi, ergo
non eleuat.

Secundò, alij videntes quod obiectum profunde-
re non potest has species malunt dicere, quod illæ
producantur per emanationem à substantia, vel in-
tellectu ipsius Angeli tanquam naturales eius pro-
prietates, ita enim censent Bannes, & Granadus, sed
omnino improbabiler, quia si substantia ipsius An-
geli produceret in se species eorum quæ potest intel-
ligere, produceret in se species omnium possibilium,
quia nullum est possibile, quod non possit intelligere,
nec est maior ratio, cur de facto producat nunc spe-
cies huius mundi existentis, quam alterius; si enim
creasset alios homines, & alios Angelos, certè Ange-
lus haberet illorum species emanantes à sua substan-
tia, ergo nunc de facto producit illorum species, quia
esset eadem substantia quæ nunc est. Neque satisfacit
Granadus cum ait istos Angelos habere connexio-
nem cum istis creaturis, quæ nunc sunt, non autem
cum alijs; hoc autem absurdum est, quia Michaël
v. gr. non magis est connexus cum hac musca nunc
existente, quam cum alia quæ nunquam erit, si enim
ista existeret, æquè illam cognoscere posset, & exige-
ret habere illius speciem.

Tertiò, itaque reliquum est, ut istæ species produ-
ci non possint nisi à causa prima, cum à nulla causa
secunda illæ produci possint, sed tota difficultas su-
perest, verum ab initio creationis Angelorum, Deus
illis species omnes tribuerit rerum illarum quas erant
cognituri: an verò eas producat quotidie ad præsen-
tiam obiectorum, sic enim explicatur facilius quomo-
do Angeli non cognoscant futura, & secreta cordium
& quomodo non egeant speciebus infinitis, aut infi-
nita representantibus.

Sed mihi nihilominus attentius illa cogitanti vide-

tur probabilior S. Thomæ sententia, quæ ponit spe-
cies illas omnes à Deo infusas esse Angelis ab initio.
Probatum autem primò, quia certum est quod pluri-
marum rerum species Deus infudit Angelis ab initio,
alioqui creasset eos in statu infanti, in quo nihil
prorsus scirent, neque scire possent nisi studerent, &
longo tempore discerent, vnde dicitur Angelus fuisse
ab initio plenus sapientiâ, & decore, ergo proba-
bilis est, quod omnes species Deus ab initio Angelis
tribuit; non enim maior est ratio de aliquibus potius
quam de alijs. Deinde videtur gratis dici quod Deus
nouas semper, & nouas species per se ipsum fornet,
quas æquè producere potuit ab initio.

Ad primam ergo Respon. satis ostensum esse, quòd
Angelus accipere non potest species ab obiectis, vel
materialibus, quæ non possunt producere aliquid im-
materiale, vel ab immaterialibus, quæ non possunt
agere in distans, neque villo modo videtur probabi-
le quod phantasma effectiue concurrat, ad productio-
nem speciei spiritualis ut suppono ex libris de anima.
Deinde ad argumentum Scoti respondeo posse co-
gnosci obiectum intuitiue per speciem non produ-
ctam ab ipso obiecto, sed à Deo: Cognitio enim in-
tuitiua est, quæ res cognoscitur ut est in se, non au-
tem instar alterius, quod potest fieri per speciem à
Deo productam. Ad probationem dico quod species
quæ representabat obiectum possibile, non potest re-
presentare illud existens, neque mirum est duas in
Angelo esse species quarum vna representet obic-
tum in statu duntaxat possibili, altera illud represen-
tet in statu actualis existentia: vel certè vna species
æquiualens pluribus, ut mox dicam poterit vtrumque
illum statum representare.

Ad secundam etiam constat quod species emanare
nullo modo possunt à substantia ipsius Angeli, cum
non sit maior ratio, cur emanent illæ species, quam
aliæ. Ad probationem ergo respondeo, maiorem illam
non esse absolute veram id quod est connaturaliter
debitum alicui substantiæ manat effectiue ab illa sub-
stantia. Hoc (inquam) non est semper verum, quia
forma debita est materiæ, neque tamen effectiue pro-
ducitur à materiæ. Deinde distingui etiam potest ma-
ior, proprietates manant à substantia, si sit proprietates de-
terminata, ita ut exigatur potius quam altera conce-
do: si non sit proprietates determinata nego. Aliquæ
species exiguntur ab Angelo, non certæ, quædam ac-
determinata: idèd non est maior ratio, cur hæc pro-
ducatur potius, quam altera, quia non sunt proprie-
tates determinatae.

Ad tertiam Resp. Angelum & animam rationalem
non produci nisi à solo Deo, & tamen non esse super-
naturales: falsò enim nonnulli vocant illud superna-
turale, quod à solo Deo produci potest, quod mani-
festè falsum est, quia supernaturale potius est illud,
quod cuilibet subiecto creato, aut creabili est prorsus
indebitum, istæ itaque species quamuis à solo Deo
produci possint, non sunt tamen nisi naturales, de
cognitione futurorum, & secretorum cordis dice-
tur scilicet, 3.

Ad quartam Resp. Angelos habere infusas species
rerum omnium, quas tota æternitate cognituri sunt
neque tamen illas species esse numero infinitas, quia
vna species representare potest plura ut dicitur sta-
tim, ubi etiam explicabitur quomodo vna species fi-
nita possit representare successiue infinita, si ego non
moueret hodie isto motu quo nunc moueor, sed mo-
uerer cras, Deus impressisset Angelo speciem motus
illius quem eram habiturus, non impressisset spe-
ciem motus huius qui nunc est, si futurus ille non
fuisset: vnde nego quod nunc sint in Angelo species
rerum omnium possibilium.

Solutio
quatuor
dubitatio-
num.

S. IV.

Quidditas & proprietates specierum Angelicarum.

Non loquor nisi de illis speciebus quas Angelus accipit à Deo, nam de illis quas imprimit ipse sibi deferuientes ad memoriam, nihil esse potest controuersie de illis autem alijs, primò quæritur, vtrum illæ possint esse vniuersales, representantes plura. Secundò, vtrum omnes representent obiecta intuitiue. Tertiò, vtrum representent vniuersalia.

Triplicis
dubitatio.

Ratio ergo dubitandi primò est, quia si species Angelicæ sunt vniuersales poterit species vna vniuersalis finita manens representare infinita; valet enim argumentum calculatorium, quod species eo est perfectior quo representat plura, ergo infinite perfecta est si representet infinita. Deinde si species vna representet plura obiecta specie diuersa, erit in multiplici specie quod implicat, alioqui actus idem esse poterit actus scientiæ, & fidei.

Secundò, si esse potest vniuersalis illa species, poterit representare omnia possibilia & omnia futura, hoc autem est inconueniens, quia dictum est sapius quod eadem visio videre non potest se ipsam, non magis autem implicat vnum, quàm aliud, quia eadem rationes pro vtroque militant.

Tertiò, deberet necessariò Angelus cognoscere simul omnia, quæ per eandem speciem vniuersalem representantur: si enim excitatur species, debet necessariò representare illa omnia quorum est species, voluntas autem non potest excitare speciem, quia sic prius obiectum cognosceretur quàm species esset excitata. Denique illa species esset similis pluribus rebus dissimilibus, quod patet esse prorsus impossibile.

Assertio. Dico quartò, esse valde probabile quod species omnes infusæ Angelis, sunt ita vniuersales, vt per vnā plura obiecta represententur: omnes representant obiecta intuitiue, non abstractiue: neque representant immediatè vniuersalia sed tantum singularia.

Sunt vni-
uersales.

Prima pars, quod vniuersales sint hæ species, communiter admittitur, quia species representans multa obiecta disparata non magis implicat, quam potentia quæ attingat etiam plura obiecta: sed si possibiles sint species huiusmodi, conuenientius est attribuire illas Angelo, quam ponere in eo multitudinem innumeram specierum minutissimarum: non enim fieri debet per plura, quod fieri potest per pauciora, ergo dicendum est esse in Angelis species aliquas vniuersales, quantæ verò illæ sint, & quàm multa obiecta representent, & vtrum Angeli quo sunt superiores, eo pauciores habeant species, ealque magis vniuersales incertissimum est.

Sunt intuiti-
uæ.

Secunda pars, asserens species illas esse intuitiuas euident est, quia potest Angelus cognoscere abstractiue obiecta per species obiectorum quæ cognoscit intuitiue, ergo non est necesse vt accipiat species ad ea quæ cognoscit abstractiue. Quo eodem argumento probatur species istas representare immediatè singularia, non autem vniuersalia, quia ex speciebus singularium facile deuenire potest Angelus ad cognitionem vniuersalium.

Representa-
tione potest
infinita.

Ad primam Respondeo posse vnā speciem finitam representare infinita saltem successiue, nam sicut potentia cognoscens, quamuis sit cognoscitiua rerum infinitarum, finita tamen est, nulla ratio probare potest speciem fore infinitam, si representet infinita, id est si possit concurrere successiue ad cognitiones obiectorum infinitorum: Calculatio autem illa sæpè reiecta est; species enim geometricæ,

non arithmetice perfectior est quo plura representat, quia perfectio eius non est maior gradualiter, sed tantum in diuersa specie. Sed neque absurdum esset, vt illa species representaret simul infinita concurrente ad cognitionem finitam infinita representantem, potest vna species impressa representare plura obiecta diuersæ speciei sub eadem ratione formali ideo vnus erit speciei vbi disparitas est de actu qui haberet plura obiecta formalia, & esset in multiplici specie.

Instantia.

Instantis, cognitio quæ representat infinita comprehensiue, infinita est, ergo illo species impressa, esset infinita, quæ representaret virtualiter comprehensiue infinita. Probatum antecedens, cognitio quæ attingeret comprehensiue Deum infinitum esset infinita, ergo similiter cognitio quæ comprehensiue attingeret obiecta infinita esset infinita, quod enim adequatur infinito non est finitum.

Respon. posse cognosci etiam comprehensiue, infinita extensiue, per cognitionem intensiue finitam, vt constat ex dictis de scientia Christi: Disparitas est inter cognitionem Dei comprehensiuam, & comprehensionem obiectorum infinitorum, quæ singula essent finita, quia illa cognitio habet obiectum infinitum intensiue, quod est ex se cognoscibile per cognitionem essentialiter infinitam: altera verò habet obiectum extensiue duntaxat infinitum.

Ad secundam Respondeo esse impossibile, vt species impressa non representet se ipsam; patet enim quod Angelus vt cognoscat suas species impressas, non eget alijs speciebus impressis: sicut enim dixi posse Angelum cognoscere se ipsum per propriam substantiam, sic species eo ipso quod est immediata intellectui, se ipsam etiam representat, neque alia indiget specie per quam representetur, vnde non apparet quod implicet species impressa quæ representet omnia possibilia, est autem dispar omnino ratio speciei expressæ. Fateor enim quod sæpè dixi, esse impossibile, vt creata cognitio cognoscat se ipsam, & sit formalis imago sui ipsius, quamuis possit aliqua species esse imago virtualis sui ipsius; nam esse imaginem virtualem sui ipsius, est posse producere sui imaginem, quod facit quotidie intellectus, imò & quilibet pictor pingere potest se ipsum, sed non potest esse imago sui ipsius: omnis igitur imago formalis specificatur immediatè ab obiecto suo, & dicit ad illud relationem, quia immediatè illud respicit, non autem mediante actu: similitudo autem virtualis, non necessariò specificatur ab obiecto suo, neque semper dicit ad illud relationem, quia non immediatè respicit obiectum, sed tantum mediante actu cuius est productiua; idè enim tantum dicitur imago, quia productiua est actus qui est imago, ergo ab illo actu specificatur, non ab obiecto.

Quomodo
excitatur.

Ad tertiam Resp. speciem vniuersalem non representare semper in actu secundo illa omnia, quæ representat in actu primo, quia excitare debet voluntatem Angeli, prius confusè cognoscentis illud obiectum. Nam Angelus in suis speciebus reflexè cognitis habet notitiam quandam confusam omnium obiectorum, quæ representantur per illas, & inde pro libito excitat species ad cognitionem obiecti quod vult cognoscere: facile autem sic intelligitur, quomodo species vniuersalis moueat ad cognitionem vnus obiecti, non mouendo ad cognitionem alterius, neque villo modo implicat vt aliqua species sit virtualis similitudo rerum dissimilium, quatenus potest producere cognitionem rerum dissimilium.

De perfectione naturali Angelorum. 231.

SECTIO III.

De obiecto intellectus Angelici. S. Thomas, Quæst. 54. 57.

Hactenus dixi principia cognitionis Angelicæ, nunc obiectum eius latissime patet; Constat enim quod Angelus quilibet res omnes cognoscit tum spirituales, tum materiales ordinis naturalis, alios verbi gratia Angelos & se ipsum, res etiam existentes in mundo quoad earum naturam & proprietates, sed non est tamen necesse, ut singulas cognoscat in particulari. Deinde plura sine dubio cognoscit è possibilibus tum per species à Deo infusas, tum in rebus existentibus ut in causis: res præteritas cognoscit quarum species habet à Deo inditas, vel quæ sunt ab eo cognitæ dum existerent, quæ omnia facilia videntur, neque vllâ egent probatione, restat ergo quadruplex controuersia. Primò, vtrum cognoscat res futuras. Secundò, vtrum cognoscat secreta cordium. Tertiò, vtrum cognoscat naturaliter res supernaturales. Quartò, vtrum & quomodo cognoscat naturaliter ipsum Deum.

§. I.

Vtrum Angeli cognoscant futura. S. Thomas, Quæst. 57. art. 3.

In hac controuersia celeberrima distinguendum in primis est duplex genus futurorum; aliqua enim futura pendent à causis necessarijs, cuiusmodi v. gr. est eclipsis futura, quædam pendent à causis liberis, ut quod Petrus cras sit peccaturus: futura primi generis, certum est cognosci ab Angelo, non in se ipsis, sed in suis causis, quas non potest cognoscere, quin cognoscat effectus ex illis necessariò sequuturos nisi Deus impediat, sub ea ergo conditione illos effectus cognoscit.

Tota ergo difficultas est de cognitione futurorum, quæ pendent à causa libera.

Est autem ratio dubitandi primò, quia si est possibilis aliqua creatura quæ connaturaliter cognoscat futura contingentia, æquè ac præterita, certè nulla est ratio propter quam negetur Angelis hæc cognitio, sed nulla potest afferri ratio quæ probet impossibilem esse creaturam cui cognitio hæc sit debita connaturaliter, ergo nulla est ratio, cur dicatur futura non cognosci ab Angelo.

Secundò, si concreta sunt Angelis species omnes ut supra statuiamus, non videtur dubium, quin Angelus cognoscat futura. Nam quotiescunque potentia instructa est omnibus prærequisitis ad cognoscendum obiectum, Angelus illud necessariò cognoscit, sed intellectus Angeli habens speciem obiecti futuri est instructus omnibus ad cognoscendum prærequisitis, ergo Angelus si habet concretas species, necessariò cognoscit futura. Maior nota est, probatur minor, si quid deesset Angelo habenti speciem futuri, esset existentia ipsius obiecti, sed existentia obiecti, non est vnum ex prærequisitis ad illud cognoscendum, alioqui non posset Angelus cognoscere possibilia, quamuis haberet eorum speciem propriam, imò nec posset cognoscere præterita, si rei existentia est necessaria conditio ad cognitionem intuitiuam, tota enim ratio cur præterita æquè cognoscantur, ac præsentia, est quia intellectus habet speciem illorum, ergo si æquè habeat speciem futuri, ac præteriti, æquè cognoscat vnum, ac aliud.

Tertiò, certum est futura etiam libera sapissime à dæmonibus prædici, ut demonstrant veterum oracula, & auguria, variæque prænotiones, quarum pleni sunt omnes libri, & tradit latissime Augustinus li-

bris de prænotione dæmonum, & sapè alibi; Tertullianus cap. 22. Apologet. Clemens Alexandrinus in protrept. Picus in opere de prænotione Sirenus l. de fato, Delrio l. 3. de Magia.

Dico primò, Angelos nullo modo posse certò cognoscere futura contingentia, imò nec possibilem esse vllam creaturam cui hæc cognitio futurorum sit connaturaliter debita. Ita supponuit vnanimiter Theologi, sed rationem vix afferunt quæ probet efficaciter impossibilitatem huius creaturæ.

Primò, autem ex scripturis ita certò colligitur Isaia 41. *Annunciate quæ ventura sunt in futurum, & dicemus quia di estis vos, & iterum cap. 46. recordamini prioris seculi, quoniam ego sum Deus, & non est ultra Deus, nec est similis mei, annuncians ab exordio nonissima, & ab initio quæ necdum facta sunt dicens, &c. Danielis 3. Est Deus in celo reuelans mysterium.* Ex quibus testimonijs planè inferitur quod futurorum prænotio sit certa nota Deitatis, ergo implicat ut illa communicetur vlli creaturæ. Confirmatur quia, ex tractatu de fide constat quod prophetia motiuum est credibilitatis efficacissime suadens veritatem reuelationis diuinæ, vnde fit ut religio illa certò probetur esse diuina in qua sunt prophetiæ, sed si dæmon futura prænotaret, vana esset illa nota veræ religionis, ergo certum est quod dæmon illa non prænotat. Et eam esse omnium Patrum mentem fusè ostendit Suarez l. 2. c. 9. vbi citat Chrysost. Origen. Hieron. Cyrill. Iustinum Euseb. Damasc.

Secundò, tamen ratio quæ id probet videtur difficilis: non enim primò illi placent qui probant ex eo quod Deus non concurrat cum speciebus quas infundit, vel certè quod species eorum non produxerit; hæc enim ratio petita solum ex Dei voluntate probat Angelos non habere hanc cognitionem, sed non ostendit cognitionem illam futurorum, & species esse non posse debitas Angelo, aut vlli creaturæ, cur enim nulla creatura erit possibilis cui debita sint hæc species. Neque secundò probari potest ratio Granadi quia, inquit, non potest Angelus cognoscere futura libera impedienda non esse à suis causis: Nam hoc est petere principium, quia non impeditur actum à sua causa, est effectum produci à sua causa. Caietanus etiam non videtur rectè argumentari, quia (inquit) cognitio fit per assimilationem, quæ cum sit relatio exigit terminum actuale: sed hinc sequeretur cognosci non posse possibilia, & præterita. Denique Scoti ratio non probat intentum, quia, inquit, species ab obiectis accipit Angelus, quas accipere non potest à re futura; sed cum certum sit multa possibilia cognosci ab Angelo, quæro cur debita possint esse species possibilibus magis quàm futurorum.

Melior itaque videtur esse ratio S. Thomæ, quam etiam meritò approbat Suarez c. 10. quia nulla creatura connaturaliter potest cognoscere obiectum aliquod in se ipso præcisè, quia illud est cognoscibile, quia eo modo cognoscere obiectum, est habere cognitionem infinitam, eternam, & immutabilem, cui debetur cognitio cuiuslibet cognoscibilis, sed qui connaturaliter cognoscit futura, cognoscit obiecta præcisè quia sunt cognoscibilia, ergo nullus intellectus creat potest cognoscere futura connaturaliter. Maior clara est, ut dixi, prob. minor, ille intellectus cognoscit obiectum præcisè quia est cognoscibile qui cognoscit futurum in se ipso præcisè quia est futurum, sed qui cognoscit futurum connaturaliter cognoscit illud præcisè, in se ipso quia est futurum, ergo cognoscit illud præcisè, quia est cognoscibile, quod solius intellectus infiniti proprium est. Maior pater ex dictis de scientia Dei vbi constat Deum cognoscere futura in se ipsis, quia debet cognoscere omne cognoscibile, ex eo præcisè quia est cognoscibile, nam cognoscere rem futuram

Conclusio.

Prima ratio.

Secunda ratio.

Ratio sancti Thomæ.

Triplex dubitatio.

in se ipsa, est cognoscere illam quia futura est, seu quia cognoscibilis est, minor ergo probatur, quia intellectus Angelicus non potest cognoscere futura nisi cognoscat illa vel in causis liberis præcisè sumptis, vel in ipsis futuris: non potest illa cognoscere in causis liberis, quia illæ sunt omnino indifferentes, neque magis ostendunt effectum futurum, quam non futurum, cum ad utrumque sint æqualiter indeterminatæ, imò eam ob causam Deus non potest cognoscere illos effectus in causis liberis, vt demonstrabam alias, ergo sequitur vt Angelus illos effectus futuros cognoscat solum in se ipsis, quod ostensum est esse impossibile.

Confirmatur, quia non potest Angelus cognoscere actus secretos causæ liberæ, tunc quando illi existunt, vt probabo statim, ergo non potest etiam illos cognoscere antequam sint. Sed si cognosceret futura libera cognosceret etiam secreta cordis, ergo Angelus non potest cognoscere futura libera. Neque dicas hinc sequi quod Angelus potest cognoscere actus liberos sue voluntatis futuros cum cognoscat illos præsentis. Sed cõtra, si enim Angelus cognosceret futura libera sue voluntatis, cognosceret etiam multos actus voluntatis alienæ, nam illi sæpè magnam habent connectionem, & vnus est obiectum alterius. Ex quibus factis omnino liquet responsio ad primam.

Solutio
secundæ
dubitatio-
nis.

Ad secundam autem tota difficultas restat, quomodo Angelus possit habere species concreatas, atque adeò totum quod ad cognitionem futuri necessarium est, & tamen non possit illud cognoscere, quid enim deest Angelo habenti potentiam & species quominus cognoscat futurum, æquè, ac cognosceret illud quando erit præsens non enim satisfaciunt plures Theologi qui aiunt species modificari à Deo, tunc quando existit obiectum, vnde fiat vt obiectum quod prius cognoscebatur vt possibile cognoscatur vt futurum. Verum hæc modificatio est productio nouæ speciei, nam ille modus nouam efficit cognitionem, ergo est noua species, deinde tam requiritur species representans futurum distincta à specie quæ representabat possibile, quam requiritur species representans præteritum, præter speciem quæ representat futurum, sed species representans rem præteritam, distinguitur à specie quæ representat futuram, ergo species quæ representat rem futuram distinguitur à specie quæ representat possibilem.

Verius ergo dici posse videtur sæpissimè contingere vt causa indigeat aliqua conditione extrinsecâ, quâ sublatâ non operabitur, vt ignis indiget approximatione, species igitur datæ Angelo huiusmodi esse possunt, vt non possint agere nisi posita existentia obiecti, quid enim impedit quo minus sint possibles huiusmodi species, quæ absente aut nondum existente obiecto non moueant potentiam, eo autem præsentem moueant, quia existentia obiecti conditio est, quâ sublatâ species non agat. Et hoc quibusdam etiam exemplis satis appositè confirmari potest. Primum sit, specierum visibilium, quas certum mihi est effundi ab obiectis etiam absente lumine, & tamen donec producat lumen species illæ non mouent potentiam, statim ac illuminatur medium, species fungitur suo munere. Quidni? ergo potuerit Deus similiter tales Angelis species infundere, quæ requirant specialiter præsentiam obiecti, eo autem non existente similes sint speciebus visuius absente lumine. Si autem huiusmodi sint, non erit difficile intelligere, quomodo Angelus non cognoscat futura, quamuis habeat species rerum quæ futurae sunt. Alterum exemplum affert Arrubal etiam satis conforme rei quam explicamus; fides enim infusa sine vlla sui mutatione, incipit de nouo inclinare ad assensum ad quem ante non inclinabat; si enim vel de nouo reuelatur aliqua veri-

tas quæ reuelata prius non erat, vel certè incipiat sufficienter proponi: idem ille habitus qui prius non inclinabat ad illam credendam incipit ad eam inclinare per solam mutationem extrinsecam factam in obiecto. Scio aliquid afferri posse disparitatis inter habitum fidei, & speciem impressam, sed illa tamen non impedit quo minus illo etiam exemplo explicetur quomodo species pendeat ab existentia obiecti, & illud non representet quandiu futurum est quamuis nihil de nouo imprimatur Angelo. Sicut paries (A) incipit esse similis parieti (B) quamuis nulla fiat mutatio in pariete (A) sed tantum in pariete (B.)

Instabis gratis omnino fingi, quod species Angelicæ spirituales pendeant ab obiecto corporeo existente actu; tunc enim illud obiectum quando existit inciperet determinare potentiam, & in ea proderet aliquid noui. Deinde hinc sequitur quod Angelus per has species non cognoscit præterita.

Resp. nullo modo illud gratis fingi, sine quo explicari non potest quomodo Angelus non cognoscat futura. Neque verò est opus vt obiectum determi- net speciem agendo in illam, quemadmodum lumen non agit in obiectum visibile, neque in speciem ab eo productam, quæ tamen incipit mouere potentiam præsentem lumine. Fateor res præteritas non cognosci per speciem quæ representatur res futura vel existens; res enim præteritas cognoscit Angelus per species memoratiuas, quas ipse sine dubio imprimit sibi per actus suos.

Scio aliter & fortassè facilius solui posse argumentum illud, si dicas species illas esse in Angelis, sed illas non mouere potentiam quandiu res futura est, quia Deus negat illis concursum qui est indebitus Angelo, eo quod ille connaturaliter non exigit cognoscere futura. Species enim illæ non exigunt diuinum concursum, quandiu illud obiectum futurum est. In qua responsione hoc vnum videri potest difficile, quod in rebus naturalibus recursus ad causam primam non debeat admitti quoties alio modo explicari possunt.

Ad tertiam Resp. Angelos nullo modo posse certò prædicere futura libera: dicunt enim illa solum coniecturaliter videndo affectum, & inclinationem eorum quibus hæc prædicunt, cum enim sciant, se illos facillimè sæpè superare, prædicunt etiam probabiliter ea ad quæ decernunt illos mouere. Deinde respondet etiam Augustinus Deum sæpissimè in penam hominum permittere, vt Angeli boni reuelent malis Angelis ea quæ ipsi didicerunt à Deo.

Altera (o-
lurio.

Solutio
tertiæ du-
bitationis.

§. II.

Vtrum Angeli cognoscant secreta cordium.

S. Thom. Art. 4.

Hæc etiam difficultas obscurissima est, in qua video quæri posse tria. Primò, an etiam ex fide certum sit quod Angelus non cognoscit cordium secreta. Secundò, quænam sint secreta illa quæ ignota sunt Angelis. Tertio, quænam ratio naturalis probet secreta cordium ignorari ab Angelis: vtrum scilicet id ex sola petatur Dei voluntate, an verò ex naturali Angelorum impotentia.

Ratio enim dubitandi primò illa eadem est, quæ probabat futura cognosci naturaliter ab Angelo. Si enim Angelus haberet species à Deo infusas illorum secretorum certè potest illa cognoscere: certum est autem quod species illas habet, ergo potest illa cognoscere. Neque responderi potest huiusmodi esse illas species, vt non possint agere quandiu res secreta est, incipiant autem agere statim ac Angelus vult aperiri secretum suum; hoc enim fictitium omnino est, quia ille actus voluntatis alienæ non potest excitare speciem Angeli vt agat cum prius non ageret, sed neque recurrere

Primæ
dubitatio

recurrere oportet ad Deum, ergo Angelus cognoscit secreta cordium.

Secunda
dubitatio.

Secundò, si Angelus non posset cognoscere illa secreta, deberet posse afferri aliqua ratio quæ ostenderet hoc obiectum esse supernaturale ac improporionatum cum intellectu Angeli, hoc autem non ostenditur, nam ratio quæ petitur solum à libertate voluntatis videtur nulla, quia si voluntas mea non esset libera ex eo quod Angelus cognosceret eius actus, certe multò minus libera erit quandoquidem Deus illos cognoscit; nulla enim ratio probat violari libertatem ex cognitione Angeli, quæ non probet illam violari ex cognitione Dei.

Tertia
dubitatio.

Tertiò, in actu illo secreto sunt tantum tria, entitas actus, libertas, & immanencia, entitas nõ superat modum essendi Angeli, nam Angelus cognoscit suos actus eiusdem planè rationis cum istis quos ignorat, vel etiam perfectiores: Libertas non est nisi denominatio extrinseca in actu, quæ non potest facere, ut ille sit improporionatus quandoquidem cognoscitur actus liber, quando voluntas manifestat secretum: idem dico de immanencia: ergo secretum cordis non est obiectum improporionatum cum intellectu Angeli.

Conclusio.

Dico secundò, esse omnino certum ex fide quod Angeli nullo modo cognoscunt secreta cordium, id est actus omnes tum voluntatis, tum intellectus, imò etiam nullum esse intellectum creabilem, à quo naturaliter illa cognosci possint.

Prima pars

Prima pars certa est apud omnes, sic enim primò, colligunt ex Scripturis ubi cognitio secretorum cordis dicitur propria esse solius Dei; 2. Paralip. cap. 6. *Tu solus nosti corda filiorum hominum*: Ierem. 13. *prænum est cor hominis & inscrutabile, quis cognoscat illud, ego Dominus scrutans & probans renes*. Matth. 9. & 12. probat Christus suam diuinitatem ex eo quod cogitationes & voluntates secretas notas habeat. Secundò, Patres suffragantur unanimiter Chrylost. homil. 23. in Ioan. *Humanorum cordium cognitio solius Dei est qui ea formavit*. Athanas. q. 27. ad Antiochum, *præsciis rerum & cordium solus est Deus, nec enim Angeli cordis abscondita vel futura vident*. Dabunt alios plurimos Suares cap. 21. Vasq. disp. 209. ut planè constet rem competentem esse.

Secunda
pars.

Secunda pars docet nomine (secretorum) intelligi primum actus voluntatis tum liberos, tum necessarios, deinde cogitationes etiam intellectus, species & habitus, non autem actus imaginationis, & appetitus sensitui quos certum est cognosci ab Angelis cum nulla ratio euincere possit contrarium. Primò autem, quod actus voluntatis præferim liberi non cognoscantur certum est apud omnes, quia illa maxime propriè sunt secreta cordium de quibus loquuntur Scripturæ ac Patres.

Actus vo-
luntatis.

Neque audiendus est Albertinus qu. 10. ex primo principio dum ait illos etiam actus secundum suam substantiam cognosci ab Angelis, ignorari autem utrum illi elici sint liberè, quia si Angelus videt actum voluntatis in se ipso cum cognitione indifferenti, videt illum esse liberè elicitum. Non videtur etiam probabile, quod aiunt Hèricus omnes actus alienæ voluntatis notos esse Angelis præter intentionem finis: Heruæ cognosci substantiam actuum non intensionem, & remissionem; Argentina cognosci actum non determinationem voluntatis; Martinon cognosci actum, ut est absolutus, non cognosci ut est respectiuus. Quæ omnia refutatione vix indigent, cum apertè Scriptura & Patres negent cognosci actum ipsum secretum, & eadem ratio probat de omnibus actibus voluntatis etiam iis qui sunt necessarij, ut constabit etiam ex statum dicendis.

Cogitatio-
nes.

Deinde quod cogitationes etiam intellectus ignorantur ab Angelis video negari à Vasq. Hurtad. Deza, Tom. I.

sed sanè immeritò, quia Scriptura æquè reseruat soli Deo cognitionem cogitationum, ac cognitionem actuum voluntatis, 1. Paralip. c. 28. *Omnia corda scrutatur Dominus & vniuersas mentium cogitationes intelligit*. Hebr. 4. *Verbum Dei dicitur esse discretor cogitationum, & intentionum cordis*: Matth. 9. probat Christus se Deum esse: *Videns cogitationes eorum*, & dicens, *Et quid cogitatis mala, &c.* Deinde non possunt intelligi ab Angelo cogitationes, quin cognoscantur etiam actus voluntatis liberæ, quia nemo vult aliquid liberè, quin reflexè sciat consensum suum. Denique tota ratio quæ probat ignorari actus voluntatis; probat etiam ignorari cogitationes ut patebit statim, & eadem ratio probat cognosci etiam non posse species, & habitus productos per actus, quia inde actus ipsi voluntatis cognoscantur. De imaginationibus autem & de actibus appetitus sensitui nulla inter Doctores dissensio est, omnes enim fatentur illos Angelis esse notos cum nulla ratio probet contrarium. Sicut etiam certum est, quod quoties externo aliquo signo manifestatur actus internus voluntatis aut intellectus, Angelus eum necessariò intelligit, quia ille definit tunc secretus esse.

Tertia
pars de
possibili.

Tertia pars, negans intellectum creatum esse possibilem cui cognitio hæc secretorum debita sit, continet totam quæstionis huius difficultatem, est enim assignanda ratio aliqua, quæ probet efficaciter Angelum non cognoscere huiusmodi secreta, nam illa etià consequenter probabit impossibilitatem intellectus qui cognoscat illa, sed hæc ratio non facile inueniri potest.

Primò enim, ratio quam habent Suar. & Molin. videtur petere principium, quia (inquiunt) Angelus speciem non habet illorum secretorum. Sed quæritur quare Angelus non habeat illas species, si secreta cordium sunt obiecta proportionata cum intellectu ipsius Angeli, nam Angelus ut dixi concreatas habet species eorum, quæ naturalem eius captum non superant. Secundò, non satisfacit etiam Vasq. dum ait nullam huius rei rationem reddi posse, sed id reducendum esse in naturam ipsorum Angelorum. Sed hoc ut vides non est reddere rationem rei quam inuestigamus. Tertiò, alij modos habent loquendi obscurissimos, v.g. non posse cognosci actus nostros, quia sunt in profundo animæ, quia carent illuminatione, quia vniiti non sunt cum potentia Angeli cognoscentis, quia soli Deo subduntur, & potentia cognoscenti, & idè illis tantum noti sunt, quia non sunt naturales, sed liberi. Hæc enim omnia non sunt nisi verba, & significant nihil. Quartò, etiam non satisfaciunt Scotus, Ochamus, Gabriel, & plures recentiores quia (inquiunt) Deus impedit ne cognoscantur ab Angelis hæc secreta. Sed quæritur ratio, quare Deus impediatur cognitionem hanc debitam Angelo, & non improporionatam cum ipso, debet enim probari hæc improporionatio.

Rationes
minus effi-
caces.

Vera ergo ratio cur Angelus, & alia quælibet creatura possibilis naturaliter non possit cognoscere secreta cordium peti non potest nisi ex natura & perfectione creatæ libertatis, & ex dominio eius in suos actus; sic enim possumus ratiocinari, perfecta libertas voluntatis exigit ut voluntas perfectum habeat dominium in omnes suos actus, adè ut sine timore, ac coactione illos eliciat: sed si secreta cordis cognoscantur naturaliter ab aliqua creatura, voluntas coactè omnino & cum metu eliceret suos actus; est enim certum, quod sæpè cogeretur ab illis abstinere, cogeretur etià illos reprimere, mutare, vel etiam nolens elicere, ergo illa secreta naturaliter sunt improporionata cum intellectu Angelico, non quod superent eum in modo essendi, sed quod sint actus creaturæ liberæ habentis dominium perfectum in suos actus.

Vera ratio

Accedit altera quoque ratio propter quam ignorari etiam debent actus necessarij, quia scilicet cõcordia, & pax creaturæ rationalis exigit, ut secreta sint omnes

Gg

eius

eius actus interni, si enim notæ aliis essent nostræ voluntates etiam necessariae, innumera statim odia exardescerent o ridentur contentiones, etiam si actus illi non essent nisi motus primo primi, nam etiam illos maxime cupimus aliis esse ignotos. Ratio ergo proxima, cur ignorentur secreta cordium est, quia libertas voluntatis exigit naturaliter, ut actus eius tandiu lateant, quâdiu ipsa non eos manifestat. Vnde.

Solutio
difficulta-
tum.

Ad primam idem responderi potest, quod dictum est de futuris. Primum enim dici posset, speciem secreti à Deo infusam esse talis naturæ, ut non exiger concursum diuinum, quandiu actus ille voluntatis secretus est. Imò illam exigere tanquam conditionem, ut voluntas manifestari velit hoc secretum. Nulla enim ratio probare potest, esse impossibilem speciem talis naturæ, ut non moueat potentiam nisi positâ tali conditione, quod voluntas velit suum actum manifestum esse, vel certè quæ non exiger diuinum concursum, quandiu actus ille secretus est. Secundo, valde probabiliter docet Suares Angelos non habere infusas species horum secretorum, quas accipiat, vel ab ipso Deo, vel ab obiecto spirituali, quando reuelatur secretum. Est enim verissimile, quod obiecta spiritualia possunt imprimere sui species, sed est difficile dicere, quomodo agere possint indistans quod non videtur absurdum Suari. Sed mihi prior responsio de existentia diuini concursus videtur probabilior.

Ad secundam satis allata est ratio ex libertate voluntatis, ob quam secretum cordis nulli creaturæ potest esse proportionatum, Deo autem maxime debita est hæc cognitio, quem quia cernit omnia solus, verum possis dicere solem: est ergo impossibilis libertas cuius actus sint Deo secreti qui supremus est dominus, & debet etiam concurrere ad omnes actus creatos. Vnde nego violari libertatem creatam ex cognitione Dei, sine qua implicat actus illos elici, sicut violaretur ex cognitione creaturæ à qua non pendent essentialiter.

Ad tertiam Respon. entitatem actus secreti non esse improportionatam cum intellectu Angeli, sed illam entitatem ut liberam esse improportionatam, ut satis ostendisse videor. Fateor enim, quod libertas est solum denominatio extrinseca in actu, sed illa tamen sufficit, ut Angelus proportionem non habeat cum actu quandiu ille secretus est.

S. III.

Virum Angeli cognoscant obiecta supernaturalia.

Superna-
turale.

ENS supernaturalis propriè illud tantum est, quod est indebitum cuiuslibet subiecto creato, cuiusmodi sine dubio sunt mysteria gratiæ, quæ fide credimus, v. gr. vnio hypostatica, modus præsentia, quem in Eucharistia Christus habet. Potest autem aliquid esse supernaturalis, vel secundum substantiam, si eius entitas nulli subiecto creabili possit esse debita: vel secundum modum extrinsecum, si eius entitas naturalis sit, sed modo tamen fiat qui non sit debitus ulli subiecto, ut cum visus cæco restituitur, actio illa productiua oculi, naturalis est, sed modus tamen quo producit est prorsus indebitus & supernaturalis, quia fit sine dispositionibus præuiis.

Non est dubium, quin cognoscere possit Angelus res supernaturales secundum modum quis: enim non videat oculum restitui cæco, aut vitam mortuo: difficultas igitur est de cognitione rerum supernaturalium secundum substantiam, tum intuitiua, quæ cognoscat illa in se ipsis, tum abstractiua, quæ cognoscantur per aliquem effectum ab iis procedente.

Triplex
dubitatio.

Ratio verò dubitandi est primum quia, cognitio rei increatæ, ac infinitæ non est necessariò increata, & infinita; Deum enim naturaliter cognoscimus, imò

visio Dei connaturaliter elicitur ab intellectu habente lumen gloriæ, ergo cognitio rei supernaturalis non necessariò est supernaturalis, neque necesse est ut cognitio, & obiectum sint in eodem modo essendi: confirmatur quia, Angelus inferior naturaliter cognoscit Angelum superiorem, & tamen non est in eodem gradu essendi, ergo non est necesse, ut obiectum, & potentia conueniant in modo essendi.

Secundo, Angelus naturaliter potest abstractiue cognoscere obiectum supernaturale positâ reuelatione, nam Dæmones sciunt mysteria Fidei, quæ nos etiam cognoscimus naturaliter, ergo non est vlla ratio cur non possit etiam cognoscere illa intuitiue. Imò cum elicio actum Fidei, naturaliter cognosco illum meum actum, ergo naturaliter potest à nobis cognosci obiectum supernaturale.

Tertiò, Angelus cognoscit Deum esse omnipotentem, ergo cognoscit illum posse aliquid supra vires naturæ, ergo cognoscit possibilitatem rei supernaturalis. Deinde Angelus videt omne quod non implicat, esse possibile: videt autem non implicare vnionem Hypostaticam, neque gratiam, neque creationem quantitatis extra subiectum, ergo cognoscit illa esse possible.

Dico tertiò, nullum Angelum posse cognoscere intuitiue ac euidenter in se ipsis res supernaturales secundum substantiam existentes, imò nec eas immediate posse cognoscere ut possibile, ita docent communius omnes Theologi contra Scotum, sed ratio tamen qua id efficaciter probetur difficilis est: Et ferè omnes quæ afferri solent, probant similiter quod naturaliter cognosci non potest Deus cognitione creatâ, iis itaque omisiss.

Conclusio.

Ratio illa sit, quæ probabam olim esse impossibilem intellectum creatum, qui Deum cognoscat naturaliter; sic enim argumentari licet ex dictis eo loco, omnis cognitio intuitiua connaturalis, debet esse proportionata obiecto, & conuenire in modo essendi cum eo, id est habere modum essendi proportionatum modo essendi obiecti, quod cognoscit intuitiue, & naturaliter, sed cognitio naturalis non est in eodem gradu essendi, in quo est obiectum supernaturale, imò habet modum essendi omnino improportionatum, ergo nulla cognitio naturalis potest intuitiue attingere rem supernaturalem.

Probatio.

Maiores probata multipliciter olim est; tum à priori tum à posteriori, quia scilicet modus cognoscendi sequitur modum essendi, ergo implicat ut cognitio attingat obiectum intuitiue à quo superetur in modo essendi, deinde semper obiectum est in cognoscente, id est obicitur cognoscenti, per modum ipsius cognoscentis, nam hæc est sola ratio cur potentia materialis nihil possit cognoscere nisi materiale, cur intellectui coniuncto materiæ, non possit ens spirituale obici nisi per modum materialis: hinc fit ut Deum, & Angelos non possimus cogitare nisi humanâ vestitos specie quorum omnium alia nulla est ratio, nisi quia obiectum semper obicitur cognoscenti ad modum ipsius cognoscentis, ergo potentia cognoscens nunquam attingit naturaliter obiectum ut est in se, si ab eo superetur in modo essendi nullam habente proportionem cum ipsa. Quæ eadem ratione probatur quod non potest Angelus naturaliter cognoscere quidditatiue, ac euidenter mysteria gratiæ, etiâ ut possible, quia scilicet non habet modum essendi cum illis proportionatum.

Ad primam, Resp. cognitionem intuitiuam, & naturalem rei infinitæ ac increatæ, necessariò esse infinitam, ac increatam, idem enim solus Deus se ipsum naturaliter cognoscit intuitiue: intellectus instructus lumine gloriæ connaturaliter non videt, quia visionem non recipit connaturaliter, elicit verò connaturaliter, sed non sine vlla eleuatione:

Solutio
dubitatio-
num.

ego

ego autem loquor de cognitione quæ naturaliter sine ulla eleuatione tum elicitur, tum recipiatur: ad hanc enim contendo requiri vt potentia, & obiectum conueniant in modo essendi proportionato.

Ad confirmationem autem respondeo Angelum inferiorem posse cognoscere intuitiue Angelum superiorem, quia licet sit diuersi ordinis non est tamen diuersi ordinis omnino improporionati, cum vterque sit in ordine substantiæ spiritualis.

Ad secundam etiam Respon. posse abstractiue attingi obiecta supernaturalia cognitione naturali, quæ etiam cognoscitur ipse Deus, quia obiectum quod confusè solum: & abstractiue attingitur non necessariò conuenit in modo essendi cum potentia cognoscente, sicut conuenit cum potentia cognoscente intuitiue ac quidditatiue.

Similiter Angelus eliciens actum Fidei cognoscit se illum elicere cognitione confusà & experimentaliter, non autem cognitione intuitiua, & quidditatiua: fateor autem ens supernaturale posse ab Angelo experimentaliter & confusè cognosci, quia non cognoscit quidditatem, & supernaturalitatem illius actus.

Ad tertiam Respon. Angelum cognoscere naturaliter Deum esse omnipotentem, atque adeò posse totum quod est possibile: sed non cognoscere naturaliter nisi per coniecturam quod sit possibile aliquid supra vires naturæ, ideò distinguo hanc consequentiam, ergo Angelus cognoscit Deum posse aliquid supra vires naturæ ex suppositione quod illud sit possibile, concedo, itavt cognoscat euidenter illud esse possibile, nego. Deinde quamuis Angelus videret non implicare vnionem hypostaticam, gratiam, & creationem quantitatis extra subiectum, posset tamen semper dubitare, vtrum aliquid hic sit quod ignoret, quamuis de vnione hypostatica, sit alia ratio vt dicetur tract. 7.

§. IV.

An & quomodo Angelus naturaliter Deum cognoscat.

Duo certa sunt in hac cognitione quam Angelus naturaliter habet de Deo: primum est, quod Deum non cognoscat immediatè ac intuitiue, cum nullus sit intellectus creabilis cui visio Dei, possit esse connaturalis. Secundum est, quod Deum cognoscat abstractiue ex creaturis, cum à nobis etiam inuisibilia Dei per ea quæ facta sunt intellecta conspiciantur, quod multò magis conuenit Angelis, qui effectus plures creatos comprehendunt, atque adeò cognoscunt dependentiam essentialem eorum à Deo; non ergo dubium est, quin Deum cognoscant in creaturis, tanquam in medio prius cognito, non non autem tanquam per speciem impressam, quæ ita ducit in cognitionem obiecti, vt ipsa non cognoscatur; Angelus autem non cognoscit Deum naturaliter nisi cognitis prius creaturis, ergo cognoscit Deum in illis tanquam in medio prius cognito.

Tota ergo difficultas superest primò, vtrum Angelus ita cognoscat Deum abstractiue, vt etiam cognoscat illum quidditatiue. Secundò, vtrum cognoscat naturaliter Deum etiam vt est trinus: quæ duo fusiùs in tractatu superiori disputata, breuiter tantum hic attingi debent.

Ratio enim dubitandi est primò, quia potest in Angelo dari cognitio quidditatiua quæ sit abstractiua, si possit dari cognitio quidditatiua alicuius Attributi diuini, vt est in se, quin cognoscatur actualis eius existentia: nam omnis cognitio intuitiua cognoscit rem vt præsentem, & existentem: sed potest dari cognitio quidditatiua diuini alicuius attributi sine cognitione existentia illius: nam si potest, vt dixi aliàs, cognosci quidditatiue Iustitia Dei,

Tom. I.

quin cognoscatur misericordia, quia scilicet cognitio intuitiua non necessariò est adæquata, certè nullà ratione probari potest quod attributum non possit cognosci sine actuali existentia, ergo Angelus potest quidditatiue cognoscere Deum licet non cognoscat eum nisi abstractiue.

Secundò, creatura pendet essentialiter à tribus diuinis Personis, ergo qui cognoscit comprehensiue creaturam cognoscit etiam Trinitatem. Neque dicas creaturas pendere à tribus Personis, prout sunt vnum in omnipotentia & volitione. Contra enim argumentor, Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio prout sunt vnum spiratione actiua, & volitione, Pater enim, & Filius sunt vnus Spirator, sicut tres personæ sunt vnus Creator: & tamen qui comprehenderet Spiritum Sanctum, cognosceret necessariò Patrem & Filium, ergo qui cognoscit creaturam comprehensiue, cognoscit etiam tres personas diuinas.

Tertiò, quando Angelus cognoscit Deum ex creaturis, vel cognoscit Deum & creaturas vnà & eadem cognitione, vel diuersa: non eadem, quia cognitio creaturæ, causat cognitionem Dei, ergo ab illa distinguitur: non diuersa, quia obiectum materiale, & obiectum formale cognoscuntur vno & eodè actu.

Dico quartò, Angelum naturaliter non posse cognoscere Deum quidditatiue, sed neque posse cognoscere illum vt est Trinus in personis: cognoscere autem illum euidenter, vt vnus est eodem actu quo cognoscit creaturas.

Prima pars, de impossibilitate cognitionis quidditatiue Dei, quæ non sit intuitiua probata est, cum egi de specie impressa Dei contra Scotum, Arriag, Martinon, qui putant illam posse repræsentare Deum quidditatiue, quin repræsentet intuitiue.

Ratio autem est clara, quia cognitio quidditatiua Dei est illa, quæ repræsentat distinctè propriam quidditatem Dei, sed nulla cognitio abstractiua potest repræsentare distinctè propriam quidditatem Dei, quod probatur, quia cognitio abstractiua Dei, dicitur illa, quæ Deus cognoscitur per speciem creaturæ, sed species creaturæ non potest distinctè repræsentare proprium conceptum Dei, quia repræsentat solum distinctè id, quod est commune Deo, & creaturis, cognitio autem quæ sit per conceptus communes, non potest esse cognitio distinctè proprii conceptus, ergo Angelus non potest cognoscere quidditatiue Deum, cum cognoscat illum abstractiue tantum. Alij probant impossibilitatem huius cognitionis ex eo quod omnis cognitio quæ attingit quidditatem Dei, debeat attingere illius existentiam, cum existentia sit de essentia Dei, omnis autem cognitio, quæ attingit existentiam Dei est intuitiua, ergo implicat cognitio quidditatiua, quæ sit abstractiua. Sed hoc argumentum est difficile, quia si possit attingi vnum attributum sine alio quidditatiue, quare? non poterit attingi etiam quin attingatur actualis existentia: Deinde alicuius rei existentia potest cognosci abstractiue, si fiat per species alienas, verior ergo est ratio quam attuli.

Secunda pars, quod Deum vt Trinus est non cognoscat Angelus naturaliter, communis est in materia de Trinitate, quia si Angelus non cognoscit Deum nisi per creaturas non cognoscit eum nisi vt est cognoscibilis per creaturas, sed per creaturas non est cognoscibilis, vt est Trinus, quia creaturæ pendunt à tribus Personis, prout illæ sunt vnum in essentia, & omnipotentia, non autem prout distinguuntur personalitatibus, ergo Angelus non cognoscit naturaliter Deum, vt Trinus est.

Tertia pars, quod eodem actu possit Angelus cognoscere Deum, quo cognoscit creaturas probatur ex

Secunda dubitatio.

Tertia dubitatio.

Conclusio.

Cognitio quidditatiua.

Cognitio Trinitatis.

Eodem actu cognoscitur Deus & creatura.

Gg 2 dictis

SECTIO IV.

De actu intellectus Angelici. S. Thomas,

q. 54. 58.

dictis de cognitione creaturarum in Verbo. Nam obiectum materiale eodem actu cognoscitur, quo attingitur obiectum formale, ut patet ex actu Fidei, quo creditur vnico actu articulus, & reuelatio, sed quando Angelus Deum cognoscit in aliqua creatura, Deus est obiectum materiale cognitum, creatura verò est obiectum formale, ergo eodem actu cognoscuntur Deus, & creatura. Neque absurdum est quod eadem cognitio respectu diuersorum, sit abstractiua simul & intuitiua: vtrum autem ille sit discursus, postea dicetur. Neque video cur neget Suarez Angelum semper cognoscere Deum perfectius ex creaturis perfectioribus, cum infinitas Dei distinctius cognoscatur ex creaturis perfectioribus, effectus enim perfectior, perfectiorem causam requirit.

Solutio primæ dubitationis.

Ad primam Resp. primò quidem, quod naturaliter nulla potest dari cognitio quidditatiua vnus attributi diuini, vel adæquata, vel inadæquata (ut ostendi olim) quia scilicet cognitio quidditatiua vnus attributi debet esse distinctus, & proprius conceptus illius quem conceptum naturaliter non habemus: quamuis ergo supernaturaliter esset possibilis cognitio, quæ attingeret quidditatiuè aliquod Attributum diuinum, quin attingeret illud intuitiue, non sequitur tamen quod illa cognitio esset possibilis naturaliter. Deinde nego cognitionem intuitiuam vocari ex eo quod attingat existentiam obiecti, quæ (ut dixi) cognosci potest abstractiue; dicitur enim intuitiua, quia fit per speciem propriam. Esto igitur cognosci possit quidditatiuè attributum, quin cognoscatur actualis eius existentia, nego tamen illud posse cognosci quidditatiuè, quin cognoscatur intuitiue, quia non potest cognosci quidditatiuè, quin cognoscatur per speciem propriam, ut ostendi.

Solutio secundæ.

Ad secundam Resp. creaturam essentialiter pendere à tribus Personis prout sunt vnus in essentia, non autem prout distinguuntur proprietatibus: est autem magnum discrimen inter Spir. Sanct. & creaturas, nam Spiritus Sanctus ita procedit à Patre & Filio, ut Paternitas & Filiatio constituent formaliter principium productiuum Spiritus Sancti, alioqui Spiratio passiuæ nō distinguatur realiter à Paternitate, & Filiatione, cum in diuinis non possit esse distinctio, nisi ubi est oppositio, non est autem oppositio nisi ubi est productio, si ergo Paternitas, & Filiatio non producant spirationem passiuam, certè ab ea non distinguuntur. Quomodo autem hinc non sequatur quod Pater & Filius sint duplex principium spiratum, alias dictum est: At verò creaturæ non exigunt formaliter tres personas; si enim per impossibile omnipotentia existeret in vnico supposito eodem modo produceret creaturas, nam omnipotentia per creaturas cognoscitur ut existens in aliquo supposito, nō autem existens in tribus suppositis. Ex quo etiam soluitur id quod solet obijci actiones esse suppositorum, atque adeo omnipotentiam per se pendere à tribus substantijs, quia non est maior ratio cur ab vna potius pendeat quàm ab alia. Resp. enim omnipotentiam pendere formaliter in operando ab aliqua substantia, hac nimirum vel illa non autem ab vna potius quàm alia: ideoque cognita operatione omnipotentia, non cognoscitur statim triplex substantia. Patet autem quid hic significet nomen (dependentia.)

Solutio tertiæ.

Ad tertiā Resp. Angelum quando cognoscit Deum ex creaturis, vnico actu cognoscere vtrumque. Neque verò tunc cognitio creaturæ causat cognitionem Dei efficienter, sed tantum creatura cognita eodem actu est obiectum formale huius cognitionis, sicut quando reuelatio est causa credendi articulum reuelatum, & quando Deus est causa cognoscendi creaturas.

Explicatis obiectis quæ cognoscit Angelus, sequitur actus ipse intelligendi, seu modus, quo intelligit illa omnia. Vbi præter ea quæ Angelicæ intellectiōi, & humanæ communia sunt, video propria esse posse quinque quæ de Angelo quæri possint. Primum est, distinctio intellectiōis Angelicæ à substantia ipsius Angeli, siue vtrum Angelus sit sua intellectiō, vel etiam vtrum sit possibilis aliqua creatura quæ intelligat actu per suam substantiam. Secundò, intellectiōis huius Angelicæ perpetuitas, & necessitas: id est, vtrum intelligat semper omnia quæ potest cognoscere vel saltem aliqua, & per quid determinetur ad cognoscendum vnum potius quàm aliud. Tertiò, intellectiōis huius simplicitas, siue, vtrum Angelus intelligendo componat & discurrat. Quartò, perfectiō extensiua, seu quàm multa cognoscat simul. Quintò, perfectiō intensiua, siue, vtrum Angelus comprehensiuè cognoscat omnia.

S. I.

Distinctio intellectiōis Angelicæ à substantia ipsius Angeli, siue vtrum Angelus sit sua intellectiō. S. Thom. q. 54. a. 1. & 2.

Id est, vtrum actualis intellectiō, & volitio etiam ipsius Angeli non sit aliquid distinctum ab ipsa substantia Angeli sed sit illa eadem entitas substantialis Angeli, prout terminata ad hoc vel illud obiectum, & connotans illud de nouo, sicut sæpius dictum est, quod intellectiō & volitio Dei non sunt aliquid superadditum & distinctum entitatiuè Deo, sed ipsa Deitas prout terminata ad obiecta, quæ cognoscit, vel amat.

Ratio autem dubitandi est, quia nulla ratio potest efficaciter ostendere quod implicet substantia creata quæ sit sua intellectiō, & volitio, ita ut nihil per intellectiōem, & volitionem superaddatur substantiæ nisi terminatio & connotatio obiecti; nō enim ostenditur hoc ita proprium esse Dei, ut nulli creaturæ conuenire possit: nam inde non sequeretur quod creatura illa esset sua actualis existentia, neque quod esset immutabilis, neque quod esset infinita; nam actiō est essentialiter actus, neque tamen essentialiter existit, immutabilitas huius substantiæ non sequitur, quia posset non existere, imò posset de nouo terminari ad obiecta quæ prius non connotabat. Denique nullo argumento demonstratur infinitam esse substantiam, quia est sua intellectiō, & per se ipsam terminatur ad obiecta, non autem per aliquid superadditum.

Dico primò, intellectiōem Angeli esse aliquid distinctum realiter à substantia ipsius Angeli, imò implicare ut aliqua substantia creabilis, sit sua intellectiō, aut volitio actualis, ita docet S. Thom. hic, & communiter Theologi omnes cum eo, contra Commentatorem 12. metaph. ad textum 95. cui ex parte consentit Durandus sentiens cognitionem Angeli de se ipso esse substantiam ipsius Angeli.

Primò ergo, ita tradunt expresse plurimi Patres, Dionys. lib. de celest. Hierar. cap. 11. distinguit in supremis substantijs substantiam, virtutem, & operationem, idem habet Ansel. l. de casu diaboli c. 8. ubi negat voluntatem Angeli, id est, eius volitionem actualē esse ipsius substantiam: & lib. de concordia gratiæ, ac libertatis distinguit voluntatem instrumentum, & voluntatem vsum: id est potentiam, & actum, S. Leo epist. 91. cap. 5. solius Dei proprium esse docet, ut sit

Difficultas

Conclusio bimestris

Angeli existentes.

sua sapientia, quia nullius participationis indigus est. Deinde facilis ratio est quantum spectat ad Angelos actu existentes: nam intellectio Angeli potest esse supernaturalis, & erronea atque adeo mala, quod est multo verius de operatione voluntatis, sed Angelica substantia neque supernaturalis est, neque mala; Deus enim non creat malum, ergo Angelica substantia non est sua intellectio.

Angeli
etiam
possibiles.

Probatio-
nes minus
efficaces.

Secundo tamen difficillima est ratio, quæ prober implicare substantiam quæ sit sua operatio, & mutetur duntaxat per terminationem ad obiecta. Probat id variis rationibus S. Thom. art. 1. quas merito difficiles esse fatentur Suar. lib. 2. c. 1. Valent. q. 5. p. 4. quia (inquit) impossibile est vt aliquid quod non est actus purus, sit sua actualitas, si autem esset suamet actio, esset sua actualitas, actio enim est actualitas virtutis, sicut esse est actualitas essentia. Hæc inquam ratio difficilis est, quia ipsamet actio essentialiter actio est, & tamen non est sua actualitas, id est, sua existentia, quia posset non existere. Cum ergo dicitur actio est actualitas virtutis, si nomine (actualitatis) intelligatur existentia, negari debet, si intelligatur actuale illius exercitium debet concedi: sed inde non sequitur quod virtus sit sua existentia, quod intendebatur in argumento. Addit S. Doctor esse impossibile, vt creata intellectio sit subsistens, quia intelligere subsistens esse non potest nisi vnum, sicut abstractum subsistens esse non potest nisi vnum; disparitas tamen est inter intelligere subsistens, & abstractum subsistens; abstractum enim subsistens est ipsum esse, atque adeo est primum, & infinitum esse, quod necessario vnicum est: intelligere autem subsistens non necessario est totum esse: vel certe hoc non ostenditur.

Deinde ratio Scoti in 4. d. 1. q. 1. quam approbat Suares disp. 35. metaph. sect. 4. non videtur efficax, quia inquit, Angelus plurima de nouo intelligit, & non est semper in actu secundo intelligendi omnia, quæ potest intelligere: si autem esset sua intellectio, nihil de nouo intelligeret, quia eius substantia semper eadem manet. Eodem pertinet ratio quam habet Arubal in notis huius Articuli, quia semper Angelus intelligeret omnia quæ potest intelligere, atque semper cognosceret infinita.

Sed hoc argumento non infringitur ratio eorum, qui dicerent intellectionem Angeli esse ipsam substantiam Angeli, prout variè terminatam ad obiecta, qualem certum est esse cognitionem diuinam, sicut ergo Deus non semper cognoscit omnia quæ potest cognoscere, neque vult omnia, quæ velle potest, imò multa de nouo cognoscit existentia eo ipso, quod variè terminatur ad obiecta probandum restat, quare Angelus non possit cognoscere aliquid de nouo, eo ipso quod terminaretur de nouo ad obiectum, ad quod prius non terminabatur. Præterea non videtur efficacior recentiorum argumentatio, ex eo quod creatura, sicut non potest esse suus finis, sic neque potest esse assequutio sui finis, finis enim est id cuius gratia fit aliquid, sed si creatura esset sua operatio, creatura esset assequutio sui finis, ergo creatura non potest sua operatio. Responderi potest nullam quidem creaturam esse posse suum finem, sed non implicare vt sit assequutio sui finis, nam etiam operatio ipsa est assequutio sui finis. Cum ergo dicitur finem esse id cuius gratia fit aliquid, illud (sit) significat actionem transeuntem, vel latè admodum sumitur.

Denique argumentatur etiam alij parum efficaciter ex libertate voluntatis; si enim Angelus esset sua volitio, non posset velle, vel nolle, quia libertas esse non potest sine potestate variandi in se propositionem obiecti. Hæc enim noua propositio non fit per

Tom. I.

solum terminationem extrinsecam, alioqui obiectum deberet ignorari, quia deberet cessare terminatio potentia ad obiectum. Sed hoc etiam sustineri difficile potest, quia posset Angelus velle, vel nolle sine nouo actu per solam connotationem nouam obiecti: propositio autem noua obiecti indifferentis necessaria non est ad nouum actum voluntatis, quia eadem stante propositione obiecti possum velle, vel nolle.

Vides igitur difficiles esse rationes illas omnes donec ostendatur vim illam connotandi obiecta sine vlla sui mutatione intrinseca, oriri ex infinitate naturæ quod sic demonstrari potest: omnis cognitio finita specificatur necessario ab obiectis, & ad illa refertur transcendentaliter; cognitio enim diuina ex sola infinitate habet, quod ad obiecta solum terminetur, non autem specificetur, ergo implicat vt cognitio finita perseveret eadem secundum entitatem quin perseveret eadem secundum terminationem ad obiecta. Sed si operatio Angelica esset eius substantia mutaretur eius terminatio immutata entitate, ergo implicat vt operatio Angelica sit ipsa eius substantia. Deinde ideò tantum Deus potest sine intrinseca mutatione velle, ac nolle, quia eius actus necessarius æquiualeat omni actui, alioqui non posset esse volitio, & nolitio: amor, & odium. Sed propter infinitatem naturæ habet Deus, quod actus ipsius æquiualeat omni actui, ergo ex sola infinitate naturæ habet Deus quod sine sui mutatione intrinseca possit velle, ac nolle per solam terminationem ad obiecta. Ergo implicat vt creatura finita sine sui mutatione velit, ac nolit per solam terminationem ad obiecta. Præterea potest Angelus cognoscere obiectum, aliquando perfectius, aliquando minus perfecte, eodem prorsus manente obiecto illa noua perfectio non est in obiecto, neque in substantia ipsius Angeli, ergo est in actione ipsius Angeli.

Ratio Probabilior.

Altera etiam ratio videtur optima quæ petitur ex peccabilitate creaturæ; si enim implicat creatura impeccabilis, implicat creatura quæ sit sua operatio, sed implicat creatura quæ sit impeccabilis, ergo implicat creatura quæ sit sua operatio. Probat maior quia illa creatura est impeccabilis, quæ non potest deficere à regula recte rationis, sed creatura quæ esset sua cognitio & sua volitio non posset deficere à regula, nam volitio identificaretur cum cognitione quæ regula est, atque adeo non posset ab illa deficere, ergo esset impeccabilis.

Secunda ratio.

Vltima etiam ratio peti potest, ex cognitione reflexa, quæ (vt sæpe dixi) non potest in creaturis eadem esse cum cognitione directa, quia nulla cognitio creata potest se ipsam cognoscere, ergo implicat vt creatura sit sua cognitio, cum cognitio decreta, & reflexa non possint identificari.

Tertia ratio.

Ex his ad rationem dubitandi nihil superest quod necesse sit dicere; constat enim quod solius Dei proprium sit habere cognitionem, & volitionem immutabiles entitatiuè mutabiles solum terminatiuè.

S. II.

Cognitionis Angelica perpetuitas, & determinatio. S. Thom. q. 58. a. 1.

Dixi cognitionem Angeli esse operationem entitatiuè distinctam à substantia ipsius Angeli, nunc inquirimus, vtrum Angelus cessare possit à cognitione, ac plene otari: an verò necesse sit vt actu semper cognoscat omnia obiecta sua quæ potest cognoscere, aut saltem, vtrum necesse sit, vt semper cognoscat aliqua.

Gg 3

Ratio

Prima dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia si Angelus non potest cessare ob omni cogitatione collectiue, suspendendo suas omnes cogitationes, id ex eo tantum probatur, quia voluntas non potest imperare illam cessationem ab omni actu: sed hæc ratio nulla est, quia licet voluntas non possit imperare illam cessationem pro eo instanti quo est, potest tamen illam imperare pro instanti sequenti, in quo propter imperium præcedens, cessabit tum actus voluntatis, tum ipsa etiam cogitatio, quod etiam in nobis contingit, nam ut aliquid actu sit, sæpè requirit ut instanti præcedenti aliquid fuerit, v.g. vbicatio (B) exigit ut immediate fuerit vbicatio (A) & sæpè cum recitas psalmum aliquem, secundus versus non occurrit memoria nisi primum immediate ante prius recitaueris: ergo actus intellectus Angelici exigere potest, ut prius non fuerit actus voluntatis suspendens.

Secunda dubitatio.

Secundò, si Angelus non semper cognoscit se ipsum & suas omnes species, non poterit unquam determinare se ad cognoscendum illud obiectum, quod actu non cognoscit, quia ut Angelus velit primò cognoscere illud obiectum, debet actu illud cognoscere; voluntas enim non fertur in incognitum: ergo antequam Angelus se determinet ad illud obiectum cognoscendum; iam erit determinatus quod implicat ut est per se notum.

Assertio secunda.

Dico secundò, Angelum neque necessariò cognoscere semper omnia obiecta sua, neque posse illa simul cognoscere: posse autem cessare à cognitione cuiuslibet obiecti sui distributiue, non posse cessare ab omni cognitione collectiue.

Prima pars.

Prima pars, negans quod possit Angelus cognoscere simul omnia obiecta sua negatur à Durando, Aureolo, & Gregorio: Probatur autem argumento sæpè repetito, quia non potest Angelus cognoscere suas omnes cognitiones; vel enim cognosceret illas per unicam cognitionem, & sic cognitio se ipsam cognosceret, quod implicat (ut ostendi) vel per plures & sic haberet necessariò infinitas reflexiones distinctas realiter, quod utrumque implicat.

Aliter video ab alijs probari quod asserui, quia inquit infinitus necessariò esset actus qui attingeret infinita. Hoc autem argumentum est calculatorium sæpè reiectum. Deinde inquit obiecta, quæ potest Angelus cognoscere sunt infinita solum syncategorematicè: infinitum autem syncategorematicum est illud in quo non sunt tot, quin plura. Sed simili argumento probaretur, quod neque Deus cognoscere omnia illa posset; semper enim non sunt tot, quin plura. Itaque sic illud debet intelligi, quod non possit infinitum huiusmodi totum simul cognosci.

Secunda pars.

Secunda pars, asserens Angelum cessare posse à cognitione qualibet obiecti sui distributiue, id est ab hac, ab illa, &c. Negatur à Suare, Vasque, aliisque pluribus, qui putant Angelum nunquam posse cessare à cognitione sui ipsius. Sed mihi sanè non apparet ratio, quare Angelus magis possit cessare à cognitione aliorum obiectorum, quam à cognitione sui ipsius; si enim id efficit præsentia, certè cognoscere debet omnia, quorum habet species, nam illa præsentia sunt per vicarias species, si ergo nihil cogit Angelum ad cogitandum obiectum vllum determinatum, certè dici debet quod ille cessare potest à cognitione sui ipsius.

Tertia pars.

Tertia pars, negans posse Angelum cessare ab omni cognitione collectiue, ac quasi dormire. Communis est, & tamen meritò eam asserit Vasques difficilè probari. Ratio tamen Suaris efficax videtur, quia non potest Angelus cessare necessariò, ab omni cognitione neque liberè, ergo nullo modo potest. Probo non posse necessariò quia nulla excogitabilis est causa naturalis quæ subtrahat Angelo species omnes & om-

nia obiecta: probo non posse liberè, quia ut Angelus liberè suspendat actum intellectus, debet habere actum voluntatis, sed actus voluntatis nunquam est sine actu aliquo intellectus, ergo nunquam Angelus suspendere potest actum intellectus, quin habeat aliquem actum intellectus: ergo nunquam potest suspendere omnem actum intellectus; dum enim vult suspendere cogitabit sine dubio aliquam suspensionem, & sic aliquid cogitabit.

Assertio tertia.

Dico tertio, Angelus non potest se liberè determinare ad primam vllam cogitationem, sed ad eam determinatur vel ab obiecto præsentem, vel à Deo solo: potest autem liberè se applicare ad nouam aliquam cognitionem, per cognitionem aliam nouam cum hac posteriore connexam.

Prima pars.

Prima pars, de prima cognitione quæ scilicet non excitatur ab alia vlla cognitione connexa, videtur manifesta, quia cum libertas supponat cognitionem, implicat omnino, ut ad primam cognitionem Angelus liberè se applicet.

Secunda pars.

Secunda pars, de cognitione quæ prima non est, sed priorem aliam supponit, explicari debet magis quam probari. Dico enim, Angelum non posse se determinare ad cognitionem Petri v. gr. nisi prius habuerit cognitionem obiecti alicuius connexi cum Petro: si autem prius cogitet naturam humanam v. gr. facile poterit se determinare ad cognitionem cuiuscunque indiuidui naturæ humanæ. Si prius cognoscat se ipsum & aliquas suas species facile se determinabit ad cognitionem obiecti per illas representati; Angelus enim non potest (ut dixi) cessare ab omni cognitione collectiue, sed semper cognoscit aliquid: sed per priorem cognitionem, liberè potest voluntas excitare secundam: nam etiam hoc in nobis sufficit, ergo potest Angelus liberè se ipsum determinare ad aliquam obiecti cognitionem, & ita suas excitare species. Non est ergo necesse primò dicere, cum Gregorio quod Angelus sine cognitione potest se determinare per actum voluntatis, quasi verò voluntas ferri possit in aliquid incognitum.

Ratio Vasques.

Secundò existimat Vasques, determinationem illam Angeli esse non posse nisi à Deo solo, quod impugnat optimè Suarez, quia ita sequeretur Angelum nò posse unquam habere liberum exercitium suarum cogitationum, nam ubi determinaretur à Deo ad aliquid cogitandum, cogitaret etiam necessariò, illa omnia quæ habent cum illo connexionem: Deinde sequeretur nunquam esse in Angelo inconsiderationem imò & cogitationem à Deo immisam, nunquam Angelus posset repellere, quia non potest repellere cogitationem vnam nisi assumendo aliam, sed ex Vasque non potest assumere alteram liberè, ergo neque aliam repellere. Denique sequeretur demonem determinari à Deo ad omnes blasphemias quas cogitat.

Ratio Suaris.

Tertio, Suares ut explicet determinationem Angeli ad aliquid cogitandum, existimat esse necesse, ut ille se ipsum semper cognoscat, & species suas omnes; sic enim cognoscendo omnes suas species potest se determinare ad distinctam cognitionem obiecti per illas representati. Sed hoc etiam est difficile, quia ostendi non esse necesse, ut semper Angelus cognoscat se ipsum, quod etiam non est necesse ut cognoscat suas omnes species: si autem cognoscit suas omnes species distinctè, certè cognoscit obiecta sua omnia, quod tamen negatur à Suare.

Itaque planior videtur, & faciliior solutio quam proposui: nimirum quod cum Angelus necessariò semper aliquid cognoscat, ad illa solum liberè cognoscenda determinare possit se ipsum, quæ aliquam connexionem habent cum prævia cognitione: non posset autem ad alia se determinare.

Solutio primæ dubitationis.

Ad primam Resp. satis ostensum esse, quod voluntas

tas non potest suspendere omnem cogitationem; nec enim potest illam suspendere quando est, neque quando non est; nam voluntas quando non est non potest facere, id quod facere non potest, quando est: sed voluntas quando est non potest suspendere omnem actum intellectus, ergo neque illum potest suspendere quando non est. Deinde nego verum esse, quod in nobis aliquid possit facere quando non est, id quod non potuerit facere quando erat; nam quando vigiliamus nunquam suspendere liberè possumus omnem cogitationem. Vbicatio (B) nunquam exigit ut prius fuerit ubicatio (A) si quando autem non recordamur versiculi alicuius, nisi prius recitauerimus præcedentem, id non oritur ex eo quod præcedens versiculus quando non est reuocet in memoriam, præcedentem versiculum, sed quia species vnus est iuncta cum specie alterius, quæ non potest excitari sine altera.

Solutio
secundæ.

Ad secundam satis ostensum videtur, quomodo voluntas quia non fertur in incognitum, non potest determinare intellectum ad cogitationem omnino primam: ad secundam autem cognitionem facile potest se determinare per priorem cum illa connexam, & in qua continetur aliquo modo confusè.

§. III.

Cognitionis Angelica simplicitas, siue vtrum Angelus discurrat. Art. 3. & 4.

Sensus
questio-
nis.

Non quaero, vtrum Angelus plures cognitiones habeat distinctas, sed est per se notum, quod, vtrum plures illæ cognitiones, quas habet Angelus, faciant aliquando compositionem, & coalescant in vnā: nam in nobis secunda & tertia operatio sine dubio sunt operationes compositæ; nam in secunda operatione semper duplex est apprehensio, subiecti nimirum, & prædicati, deinde tertia, quæ vel coniungit prædicatum cum subiecto, vel illa diuidit. In tertia operatione quæ dicitur discursus, requiruntur necessarii actus distincti, quorum vnus cauſet alium; est enim progressus ab aliquo noto ad aliquid ignotum.

Difficultas igitur est, vtrum Angeli omnia vnico intuitu cognoscant sine compositione, vel discursu, adeo vt vnico actu cognoscant subiectum, & proprietates, cauſam & effectus, nō proprietates ex subiecto, neque cauſam ex effectibus, sed proprietates in subiecto, & effectum in cauſa.

Duplex
dubitatio.

Ratio dubitandi esse potest primò, quia si neges Angelos discurrere, idè tantum id negas, quia cognoscendo intuituè obiecta non egent discursu, qui est progressus ad aliquid ignotum, sed hæc ratio non videtur bona, quia nos etiam sapè discurremus in his quæ sunt nobis cognita intuituè, nam dico v. gr. lucidum esse solem, & hæc propositio mea compositio est.

Secundò, si velis illos discurrere, obſtare videtur, quia hinc sequitur Angelum non esse minus rationalem quam hominem, atque ita propria hominis differentia non erit, quod sit rationalis.

Conclusio
Bimembri.

Dico quartò, Angelus neque componit, neque discurret in his quæ cognoscit euidenter: in ijs autem quæ cognoscit ineuidenter componit, & discurret. Ita censent nunc recentiores omnes communius, contra Scotum, qui vult Angelum circa omnia discurrere, S. autem Thomas negat Angelum vnquam posse discurrere.

In quibus
non discurret
Angelus.

Prima pars optimè probatur rationibus S. Thomæ, quia quoties intellectus cognoscit vnico actu effectum in cauſis, proprietates in essentia, & penetrat totam naturam subiecti, non elicit multos actus, quorum vnus vel cauſet alterum, vel præſupponatur ab

altero, quod est necessarium ad compositionem, & discursum, sed quando Angelus euidenter, & intuituè aliquid cognoscit, vnico actu penetrat ea quæ cognoscit neque progreditur à noto ad ignotum, quia vbi omnia euidenter cognoscuntur, nihil est ineuidens & ignotum.

Secunda pars etiam manifesta videtur, quia circa res supernaturales, circa futura contingentia, circa secreta cordium, Angelus plurima ignorat, ergo in illis potest componere & discurrere, probo consequentiam, quia tunc est compositio quando duæ apprehensiones præcedunt iudicium: tunc est discursus, quando ex noto peruenitur ad ignotum, sed circa ea quæ Angelus cognoscit ineuidenter, progredi potest à notis ad ignota; conicit enim de futuris, & de secretis cordium de Christo multa sine dubio discurrens cogitabat Dæmon, cum ex eius miraculis peruenire vellet ad cognitionem diuinitatis eius.

In quibus-
dam Ange-
lus discurret.

Ad primam Resp. cognitiones omnes nostras intuitiuas esse admodum imperfectas, quia pendent à sensu, idè vtimur in illis discursu & compositione: in Angelis autem nego id reperiri, siue cognoscant obiecta immediatè, ac intuituè, siue cognoscant mediatè solum & abstractuè, nam v. g. eclipſim solis futuram sine vllo cognoscere possunt discursu, cognoscunt enim illam in ipſo motu solis.

Solutio
dubitatio-
num.

Ad secundam Resp. discursuum quod est differentia hominis significare discursuum dependenter à phantasmate, non autem discursuum simpliciter.

§. IV.

Cognitionis Angelica perfectio tum extensua, tum intensua.

ID est, vtrum Angelus cognoscere possit simul plura obiecta per vnum actum, vel etiam plura per plures actus simul, quæ vocatur perfectio extensua cognitionis Angelicæ. Deinde vtrum Angelus quidditatiuè, ac comprehensiuè cognoscat obiecta sua, nam hæc est huius cognitionis perfectio intensua. Vocabam autem cognitionem quidditatiuam, in qua distinctè cognoscitur rei alicuius quidditas, & proprius eius conceptus: cognitionem comprehensiuam, in qua nihil est in obiecto quod lateat cognoscentem in qua scilicet obiectum cognoscitur quantum est cognoscibile. Quæ de re fusè aliàs dictum est. Circa pluralitatem illam obiectorum quæ possunt attingi simul ab Angelo leuis difficultas est: circa cognitionem comprehensiuam rerum inferioris ordinis.

Multiplex
questio.

Ratio dubitandi primò est, quia si Angelus superior cognoscit comprehensiuè Angelum inferiorem, & cauſas omnes creatas, necesse est vt cognoscat infinitos tum specie, tum numero differentes, imò futura omnia & possibilia, quod probo, potest Angelus naturaliter cognoscere obiecta omnia quæ produci possunt à Deo, per actus infinitos tum specie tum numero differentes, ergo quicumque intellectum Angeli comprehendit, debet cognoscere infinitos actus specie ac numero differentes, & omnia obiecta possibilia saltem indirectè, qui enim cognoscit cognitionem, cognoscit etiam omnia obiecta, ad quæ terminatur illa cognitio. Imò actus intellectus, & voluntatis quos in æternum habebit Angelus erunt infiniti: calores quos successiuè ignis potest producere, sunt infiniti: ergo quicumque comprehendit ignem, comprehendit infinitos calores, quia cognitio comprehensua debet attingere totum quod continetur in obiecto comprehenso; sed obiectum quod comprehenditur continet effectus illos omnes, etiam secundum indiuiduationem: ergo illi omnes effectus etiam secundum indiuiduationem cognosci debent.

Triplex
dubitatio.

Secundò, si vnus Angelus comprehendit voluntatem

tem alterius Angeli cognoscit omnes actus liberos, quos de facto eliciturus est: nam qui comprehendit causam cognoscit eos effectus quos illa productura est, & non eos tantum quos potest producere. Imò si comprehenderet Angelus creatam aliquam causam cognosceret etiam omnes effectus supernaturales, quos creatura per potentiam obedientialem est elicitura; vñ etiam potest elicere.

Tertiò, si Michaël comprehendit Gabriëlem manifestè sequitur quod eadem cognitio cognoscit se ipsam, nam Gabriël cognoscere potest illam sui comprehensionem, quam dicit esse in Michaële; sed Michaël cognoscit vnā cognitione omnes cognitiones Gabriëlis: ergo Michaël cognoscit vnā illā cognitionem, suam eandem cognitionem.

Conclusio
Bimem-
bris.

Dico quintò, potest sine dubio Angelus eodem tempore cognoscere plura obiecta per actus distinctos, quod est cognoscere plura vt plura: & plura etiam obiecta non subordinata cognoscere potest vnico actu indiuisibili, quod est cognoscere plura per modum vnius.

Angelus
habet si-
mul plu-
res actus
distinctos.

Prima pars videtur negari à S. Thoma, quando plura obiecta non representantur per eandem speciem. Ratio tamen est, quia in nobis tum sensus, tum intellectus, possunt elicere plures actus circa plura obiecta; simul enim plures videmus colores, per actus sine dubio plures, cum formalia obiecta sint plura. Imò quoties aliquid enunciamus, habemus actus plures simul, quia enunciatio componitur ex pluribus actibus. Addo autem contra Suarem quod quoties Angelus eo modo attendit ad plura, minus perfectè attendit ad singula, quàm si singula tantum intelligeret toto adhibito conatu, quia si non intelligeret nisi singula, ille actus esset adæquatus toti virtuti Angelicæ, quando autem elicit plures actus, illi actus singuli sunt inadæquati virtuti Angelicæ, ergo illi actus quando sunt plures, imperfectiores sunt quàm si essent soli, quod in nobis etiam experimur, qui quoties attendimus ad plura, minus perfectè attendimus ad singula propter finitatem potentia.

Cognoscit
plura vno
actu.

Secundam partem de cognitione plurium per modum vnius video à multis negari, sed immeritò, quia quoties intellectus cognoscit similitudinem, vel dissimilitudinem obiectorum, identitatem, aut distinctionem, æqualitatem, aut inæqualitatem, attingit necessariò plura vnico actu, ergo eodem actu Angelus attingere potest plura. Probatur antecedens, quia per duos actus distinctos obiectorum diuersorum, non potest vnus obiectum comparari cum altero, cum actus comparatiuus essentialiter attingat duo extrema, verbi gratia vt cognoscam duo esse similia, non sufficit quod cognoscam illa duo quæ sunt similia, sed debeo cognoscere duo prout similia: duo actus cognoscent duo quæ sunt similia, sed non cognoscent illa prout similia, quod necessariò exigit vnus actus. Deinde si species vna vniuersalis potest duo representare quare non id poterit facere vna species expressa.

Neque obstat primò, quod vnus actus vnus duntaxat potest esse obiectum formale: si obiecta verò disparata non conueniunt in vna ratione formali, ergo non possunt cognosci vnico actu.

Respondeo enim, illa plura obiecta quæ vnico actu cognoscuntur conuenire necessariò debere in aliqua ratione formali, quæ sola sit obiectum formale illius actus, alioqui non possent cognosci vnico actu, quia ex illis fieri non potest vnus obiectum adæquatum.

Neque obstat secundò, quod vnus motus vnus necessariò est terminus, vnus corporis vnica figura, ergo vnus cognitionis vnus est obiectum.

Respond. vnus motus plures esse posse terminos

inadæquatos, vnus adæquatum. Figuræ diuersæ non solum multæ sunt, & distinctæ, sed etiam se mutuo excludunt, & inuicem repugnant quod non habent cognitiones.

Quam multa verò illa sint, quæ Angelus potest attingere simul vnico actu, vel pluribus incertum est. Vulgò dici solet, quod potest vnico actu attingere illa omnia quæ representantur per vnā illarum specierum quas habent.

Dico sextò, Angelum quidditatiuè cognoscere res omnes ordinis naturalis: Angelos inferiores & omnia materialia cognoscere comprehensiuè, superiores verò Angelos licet cognoscat quidditatiuè, non cognoscere tamen comprehensiuè.

Vltima
conclusio.

Prima pars, de cognitione quidditativa rerum omnium naturalium, euidenter est, quia illa cognoscitur ab Angelo quidditatiuè quorum habet species proprias à Deo inditas, sed earum omnium rerum quæ sunt ordinis naturalis dictum est species Angelo esse à Deo inditas, ergo res illas omnes Angelus cognoscit quidditatiuè.

Quid co-
gnoscat
quiddita-
tiuè.

Secunda pars, de cognitione comprehensiuā omnium quæ non sunt illo superiora, probari solet, quia si obiecta illa non sint Angelo perfectiora nulla est ratio cur dicatur, quòd Angelus non cognoscat illa, quantum sunt cognoscibilia tum intensiuè, tum extensiuè. Angelum autem superiorem ob contrariam rationem non cognoscit comprehensiuè Angelus inferior quia non cognoscit eum quantum est cognoscibilis; Angelus enim inferior non potest producere cognitionem tam perfectam, quàm producere potest superior, sed Angelus superior est cognoscibilis per cognitionem perfectissimam, quam ipse potest producere, ergo Angelus inferior non potest cognoscere Angelum superiorem quantum est cognoscibilis.

Quid com-
prehensi-
uè.

Ad primam Resp. illis omnibus rectè probari quod Angelus non habet cognitionem comprehensiuā perfectissimam Angelorum inferiorum, & causarum etiam naturalium. Duplex enim (vt aliàs sæpè dixi) est rei alicuius comprehensio. Prima perfectissima est, & strictissima, quæ cognoscuntur omnes effectus, quos producere potest aliqua causa, & quos producit tum per potentiam naturalem, tum per obedientialem, & hoc modo certum est, quod Angelus non potest comprehendere res ordinis inferioris: altera est comprehensio vulgaris, & minus rigorosa, quæ cognoscuntur effectus omnes numero distincti quos secundum potentiam naturalem causa producere potest simul, & adæquate & effectus etiam specie distincti, qui addunt causæ perfectionem aliquam nouam verbi gratia vt penetraret ignis comprehensiuè, non est opus vt cognoscantur omnes calores numero distincti quos successiuè producere potest, neque omnes effectus quos obedientialiter potest facere: sed satis est quod possit calefacere, illuminare, &c. Et quot calores producere possit simul; nam illa nouam quandam designant perfectionem intrinsecam in obiecto cognito.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Vnde ad argumentum negatur, cum qui comprehendit intellectum Angeli debere cognoscere distinctè omnes cognitiones quas Angelus ille vel producere potest, vel est producturus, quia scilicet intellectus Angelicus non continet adæquate illas cognitiones sed inadæquate tantum, cum ad cognitionem, concursus exigatur obiecti, saltem per vicariam speciem: Dixi autem quod ad vulgarem comprehensionem non exigitur cognitio effectuum omnium qui continentur in causa solum inadæquate.

Instabis, hinc sequi quod nullus effectus in causa creata cognosci potest, quia non potest sola causa creata effectum vllum producere sine causa prima.

Instantia.

Imò

Imò neque in causa prima cognoscuntur effectus illi, quos non producit nisi cum causa secunda, quai illos non continet adequatè.

Resp. falsam esse utramque illam sequelam, quia causa secunda dicit ordinem determinatum ad causam primam, sine qua non potest agere, atque ita qui penetrat causam secundam cognoscit etiam effectum, ut producibile à causa prima & secunda. Intellectus autem non dicit ordinem illum determinatum ad species sine quarum consortio nequit agere, idè qui comprehendit intellectum non cognoscit distinctè omnes intellectiones quas potest habere, sed confusè tantum, cognoscendo quod cognoscere possit omnia. Causa verò increata continet etiam adequatè omnem effectum possibilem, idè quò in ea sola cognosci potest quodlibet possibile. Reliqua soluta sunt cum egi de comprehensione Dei.

SECTIO V.

De loquutione Angelorum. S. Thom. q. 107.

Angelorum lingua intellectiva est, (inquit Theophyl.) vis nimirum illa qua sibi mutuo Angeli rerum diuinarum intellectum, & diuinas cogitationes attribunt: idè intellectiōni Angelicæ loquutionem commodè subnectere solent Theologi, & fatentur insolutam adhuc mansisse difficultatem de hoc linguarum commercio inter Angelos, qui linguâ & ore carent; est enim difficillimum dicere, quid faciat Angelus loquens quando alium Angelum excitat ad audiendum, & quando in eo causat cognitionem secreti sui. Quam certè difficultatem video pendere totam ex dictis de causa productiua specierum Angelicarum.

Certum igitur primò sit, Angelos posse inter se loqui, & manifestare inuicem secreta, nam hoc ex scripturis euident est, v.g. c. 7. Apocal. clamat vnus Angelus ad alios, *nolite nocere terra & mari, &c.* & in ep. canonica S. Iudæ *Michaël Angelus cum Diabolo disputat.* Alia plura loca proferri possent: Ratio autem euident est, quia inter creaturas rationales naturale omnino est, ut secretas cogitationes vna alteri manifestet: & hoc politica etiam societas necessariò requirit, quam reperiri certum est inter Angelos.

Certum est secundò, posse vnum Angelum loqui simul pluribus, & ab iis etiam audiri, quia nos etiam possumus. Deinde posse vnum Angelum loqui alteri secreto, ita vt ab alio etiam presente non audiat; esset enim maxima imperfectio si Gabriel non posset pandere vni secretum suum, quin omnibus illud panderet, sed neque dubitari potest, quin vnus Angelus loqui possit alteri Angelo distanti, & quin Angelus inferior loqui possit Angelo superiori, nam hæc omnia necessaria sunt ad societatem politicam, & cum inter homines etiam ipsos reperiantur, multò magis necesse est vt inter Angelos non desint.

Certum est tertio, loquutionem Angeli nihil esse aliud, quàm actum quo alteri declarat, id quod ipse vult aut cogitat. Verbum enim externum, vt ex logica ipsa constat, significat semper verbum internum mentis, & obiectum externum, quod per conceptum mentis representatur. Itaque vt vnus Angelus alteri loquatur, necessaria sunt quatuor. Primum est actus internus Angeli loquentis manifestandus Angelo audienti. Secundum est voluntas illum manifestandi. Tertium est cognitio huius actus elicitæ ab Angelo audiente. Quartum est medium quo Angelus loquens de facto ingenerat in Angelo audiente nouam illam cognitionem: hoc enim est necessariò aliquid nouum per quod excitatur Angelus audiens.

De hoc ergo medio tota est huius difficultatis obscurissima controuersia, nam de illo tripliciter video authores sentire primo aliqui censent illud esse ali-

quid omnino extrinsecum Angelo tùm loquenti, tùm audienti, & hæc vocant signa. Secundò alij volunt illud esse aliquid intrinsecum soli Angelo loquenti, & omnino extrinsecum audienti. Tertio malunt alij, illud esse intrinsecum Angelo audienti productum ab Angelo loquente. Quæ tria sigillatim expendenda sunt, vt tandem, quid videatur verisimilius explicari possit.

§. I.

Utrum loquutio Angelorum fiat per aliquid extrinsecum Angelo tùm loquenti, tùm audienti.

Prima ergo sententia docet Angelum non posse loqui alteri, nisi formando aliquod signum vocibus nostris haud ab simile, quo representetur instrumentaliter cogitatio secreta Angeli loquentis, quæ signa dupliciter solent defendi.

Primò enim Durand. Argentina, Ægid. cum quibus Arriaga etiam videtur sentire, dicunt signa hæc corporea esse, ac sensibilia, vocibus nostris similia, formata in aëre, vel in altero corpore vicino: siue illa sint sonoræ voces, similes nostris, siue figuræ quedam descriptæ in aëre, vel certè motus quidam locales ipsorum Angelorum suscipientium varias figuras, quod erit loqui per nutus,

Secundò, Gregorius, Marsil. Molina, Albertin. Arriag. putant signa illa quibus Angeli loquuntur esse qualitates quasdam spirituales formatas per actum Angeli loquentis, vel in ipso Angelo loquente, vel in Angelo audiente, vel in vtroque simul, quæ respondeant nostris vocibus corporeis, significentque omnino ad placitum. Formationem enim horum signorum vocant loquutionem Angelorum, & illa diuersa signa varias Angelorum linguas, quarum cognitionem infuderit illis Deus ab initio, sicut Adamo infudit cognitionem hebrææ linguæ.

Dicendum tamen primò est, loquutionem Angelorum non esse productionem signorum sensibilibus aut spiritualibus factam per voluntatem Angeli loquentis. Ita fusè probant Suar. l. 2. c. 26. Valq. disp. 111. c. 9. & 10.

Prima pars negans fieri loquutionem hanc per signa sensibilia, multis rationibus probari potest, ista satis sit: quia non potest substantia spiritualis pendere à corpore, in sua locutione quæ debita ipsi esset etiam si nulla essent corpora: sed si nulla essent corpora, non posset Angelus formare signum vllum corporeum, quia nulli subiecto posset illud imprimere, ergo Angelus non loquitur per formationem signi vllius corporei. Confirm. quia signum illud corporeum, vel est vox aliqua similis nostræ, vel descriptio alicuius figuræ: si primum Angeli loquuntur vt corpora, quod absurdum est: si secundum, non loquuntur, sed scribunt.

Secunda pars, de signis spiritualibus probatur etiā efficaciter. Primò, quia signa hæc sunt omnino inutilia, vt per ea cognoscat Angelus audiens secretum Angeli loquentis, nam posito eo signo, vel adhuc exigitur species, vt per illud cognoscatur ab Angelo audiente, vel nõ exigitur: si exigitur species, ergo necessarium non erat illud signum, nam æquè benè poterat produci species ipsius conceptus secreti, ac species ipsa signi, cur enim æquè benè non poterit Angelus loquens, formare species secreti sui conceptus, quàm signum illius: si autem non exigitur species, sed ipsum immediatè cognoscitur, ergo & ipsum secretum, imò & quodlibet aliud obiectum poterit cognosci ab Angelo sine specie. Imò si ab initio sunt infusa à Deo species omniū illorum signorū, quæ tunc excitantur à Deo, quando formantur signa; facilius erit dicere species secretorum productas esse à Deo,

Loquuntur Angeli mutuo.

Loqui possunt simul pluribus.

Quatuor ad loquutionem requiruntur.

Signa corporea.

Signa spiritualia.

Reijciuntur signa corporea.

Reijciuntur signa spiritualia.

quæ tunc excitentur quando Angelus loquens vult secretum suum cognosci ab altero. Secundò, signa illa non possunt significare naturaliter, alioqui similitudinem haberent cum obiectis, neque significare possunt ad placitum, quia sic supponerent priorem Angelorum loquutionem per quam conuenirent inuicem de illorum significatione, nisi velis infusam esse à Deo notitiam illorum signorum, quæ sint eorum linguæ, quod statim apparet esse fictitium. Tertio, hæc loquutio & signorum formatio, vel fit in Angelo ipso audiente, & sic nullus Angelus loqui potest alteri distanti: vel fit in medio, & sic accidens spirituale recipitur in subiecto corporeo, sed nec secreta esse poterit loquutio, nam æquè benè vnus Angelus signum illud videbit, ac alter cui fit loquutio: vel fit in ipso Angelo loquente, & sic secreta non est loquutio eandem ob causam, & manet difficultas quare Angelus audiat id quod remotum est.

§. II.

Vtrum loquutio Angeli fiat per solam mutationem factam in Angelo loquente.

Secunda sententia remotis omnibus signis statuit loquutionem hanc fieri sine vlla mutatione facta in Angelo qui audit, sed per solam mutationem in Angelo qui loquitur quod exponi potest tripliciter.

Loquutio
per actum
voluntatis.

Primò enim Capreolus, Caietan. Valent. Granad. volūt Angelicam loquutionem fieri per solum actum voluntatis quo conceptus loquentis ad audientem dirigitur: nam conceptus (inquiunt) loquentis eo ipso secretus est, quo non vult illum manifestari eo igitur ipso quo dirigit illum ad alterum, & vult illum esse manifestum tollit velamen illud, quo impediatur cognitio, & sic Angelus solā voluntate alteri loquitur.

Secundò, Arrubal supponit posse obiectum aliquod dupliciter cognosci. Primò, absolute prout est talis entitas, & natura. Secundò, relatè prout est volitum alteri manifestari: atque Angelos non habere species omnes cogitationum alienarum absolute sumptarum, sed tantum cogitationum, & obiectorum prout sunt volita illis manifestari: species autem illas non producere cognitionem, donec obiecta sunt volita illis manifestari, quia hoc officeret libertati, sed statim ac Angelus vult manifestari secretum, species illas agere sicut species futurorum, non agunt donec res actu existant, quia existentia obiecti, est conditio necessaria, vt species illæ agant: similiter enim voluntatem manifestandi esse conditionem sine qua species secreti manifestandi non potest agere.

Per actum
intellectum
reflexum.

Tertio, Valques disp. 111. cap. 11. dicit loquutionem Angeli fieri non per actum voluntatis, sed per actum intellectus reflexum, quia supponit actus quidem voluntatis secretos & ignotos esse alijs Angelis actus autem intellectus esse notos. Vnde (inquit) eo ipso quod Angelus reflexè cognoscit actum suæ voluntatis, manifestat illum alteri Angelo, & sic illi loquitur.

Dico secundò, loquutio Angeli non fit per solum actum intellectus reflexum quo cognoscatur actus voluntatis Angeli loquentis.

Reprobatur.

Ratio est, quia hæc sententia Valquis supponit actus intellectus vnus Angeli patere alijs omnibus Angelis, quod suprà reiectum est. Si enim Angelus manifestaret alteri suum secretum eo ipso quod illud cognoscit, sequeretur nullum esse actum voluntatis, quem Angelus quilibet non cognosceret: nemo enim est ferè aut Angelus, aut homo qui non sciat omnes actus suæ voluntatis.

Quomodo autem verum sit quod loquutio illa possit fieri per solum actum voluntatis, quo Angeli

velit aperire alteri Angelo secretum suum vt volebant Caietanus & Arrubal constabit ex postea dicendis.

§. III.

Vtrum loquutio Angelorum fiat per mutationem factam in Angelo audiente.

Tertia ergo superest sententia, quod neque in medio, neque in se ipso, sed in eo qui audit, Angelus loquens aliquid producat, quod quadrupliciter exponi potest.

Primò enim, Scotus, & Scotistæ communiter existimant intellectum Angeli loquentis efficere immediatè in intellectu Angeli audientis cognitionem rei de qua loquitur. Idè sentit Gabriël, nisi quod existimat verbum mentis productum in animo loquentis esse causam conceptus in animo audientis, vtrum autem illa sit causa solum inadæquata, vel adæquata non satis explicant.

Quadruplex explicatio.

Secundò, Suarez, Becan. & alij nonnulli Theologi putant loquutionem Angeli fieri eo quod Angelus loquens efficiat in intellectu audientis speciem impressam conceptus sui.

Tertio, Maratius & Tannerus volunt Deum ab initio creationis, infudisse cuilibet Angelo species eorum omnium conceptuum, quos alij Angeli vellent deinceps ipsis communicare per loquutionem quæ species non agant nisi quando Angelus loquens vult communicare alteri secretum suum, tunc enim Deum concurrere de nouo cum illis speciebus cum prius non concurreret.

Quarto, huc renocari potest eorum sententia qui malunt species secretorum produci à Deo in intellectu Angeli audientis, quoties Angelus loquens vult suum secretum manifestari alteri Angelo.

Dico tertio, loquutio Angelorum non fit quod Angelus loquens efficiat immediatè in intellectu audientis intellectionem: vel speciem vllam impressam: neque per nouam productionem speciei factam à Deo, tunc quando Angelus vult manifestari secretum suum.

Prima pars de productione speciei expressæ probatur, quia nullus intellectus extra se ipsum producere potest transeunter intellectionem, alioquin intellectio non erit actio vitalis; omnis enim actio vitalis producitur ab eo principio in quo recipitur, sed si producatur ab Angelo loquente in intellectu audientis, non producetur à principio in quo recipitur, ergo illa intellectio non erit vitalis.

Non producit speciem expressam.

Secunda pars de productione speciei impressæ probatur, quia si conceptus Angeli produceret speciem impressam in altero Angelo, hæc esset actio in distans, potest enim vnus Angelus loqui cum Angelo distante: non video autem quomodo magis possit nati aliter agens spirituale agere in distans, quam agens materiale. Deinde omnis productio specierum fit naturaliter, & necessariò vt pater inductione omnium agentium; potentia enim productiua specierum non est subordinata libertati, ergo si secretum cordis producit sui speciem, necessariò cognoscitur ab Angelo quolibet. Addo denique quod si futurorum & aliorum quæ Angelus intelligit species ab initio habet Angelus certè debet eodem modo infusas accepisse species omnium secretorum quæ manifestantur ei ab altero Angelo.

Non speciem impressam.

Tertia pars de productione noua specierum à Deo facta, tunc quando Angelus loquens vult manifestari secretum suum alteri Angelo, satis probata esse videtur ex ijs quæ dixi de causa productiua specierum Angelicarum, quas dixi fuisse productas à Deo in ipsa creatione Angeli, non autem illas de nouo quotidie produci ad præsentiam obiectorum. Imò etiam videretur diffici llimum eo modo explicare loquutionem

Neque Deus illam producit.

nem Angelicam, si enim solus esset Deus qui produceret de nouo speciem in Angelo audiente, sequeretur quod vnus Angelus non loquitur cum altero Angelo, sed eo volente Deus tanquam interpres voluntatis Angelis loquitur cum illo Angelo, quia ille solus loquitur, qui solus excitat Angelum audientem, sed solus Deus tunc excitat Angelum audientem non autem Angelus, ergo solus est Deus qui loquitur, non autem Angelus: si dicas excitare moraliter non loquitur ergo physice sed moraliter.

S. IV.

Verior loquutionis Angelice explicatio.

Dixi quomodo non fiat Angelica loquutio, quod erat facillimum, nunc operosius est modum explicare probabilem, quo illa fiat: si autem Angelus loquens neque producat aliquid extra se quod sit signum, vel species aut cognitio conceptus secreti: neque Deus producat de nouo illam speciem, videndum restat, quomodo ergo Angelus loquens excitet Angelum audientem, & causet in eo cognitionem secreti.

Conclusio. Dico quartò, Angelorum loquutio fit per solam voluntatem Angeli manifestari volentis alteri Angelo secretum suum, quâ posita tanquam conditione species illa quas prius habebat Angelus audiens incipiunt agere cum prius non posset agere: siue quod illa talis naturæ sint vt non agant nisi quando adest actus ille voluntatis Angelicæ quem statim exigant quando ille positus est: siue quod Deus non concurrat cum illis ita exigente naturâ voluntatis liberæ, quamdiu Angelus non vult secretum suum manifestari. Ita omnino censent Thomistæ omnes, Valentia, Granadus, Arrubal, Tannerus qui volunt loquutionem Angelorum fieri per solam directionem conceptus loquentis ad Angelum audientem.

Explicatio & probatio. Ratio est, quia eo modo debet fieri loquutio Angeli vnus ad alterum Angelum, quo Angelus audiens veniat in cognitionem secreti quod manifestat Angelus loquens, sed per solum actum voluntatis quem habet Angelus loquens, potest Angelus audiens venire in cognitionem huius secreti, ergo loquutio Angeli fit per actum illum voluntatis, quem habet Angelus loquens manifestandi secretum suum. Probatur minor, eo modo potest Angelus venire in cognitionem rei quæ definit esse secreta, & quam prius non cognoscebat, quo potest venire in cognitionem rei, quæ prius erat futura & incipit esse præsens, sed Angelus potest venire in cognitionem rei quæ definit esse secreta, sicut venit in cognitionem rei quæ definit esse futura per solam voluntatem Angeli loquentis; sicut enim Angelus habet species concreatas rei futuræ, sic habet etiam species rei secretæ, cognoscit autem rem quæ definit esse futura, vel quia, primò talis naturæ species illa est, vt non possit agere nisi quando obiectum existit, vel secundò, quia exigit concursum Dei quem prius non exigebat: eodem autem modo potest cognoscere rem quæ definit esse secreta, quia talis naturæ species illa est, vt requirat tanquam conditionem actum voluntatis manifestantis secretum, vel quia non exigit concursum Dei donec Angelus loquens actum illum voluntatis eliciat, ergo loquutio Angelorum potest fieri per solum actum, quo Angelus vult manifestari secretum suum. Deinde ideo tantum actus internus vnus Angeli est secretus alteri Angelo, quia species illa quam habet, non actu mouet potentiam ex eo quod desit illi conditio ad agendum necessaria, vel ex eo quod non exigit concursum Dei, donec Angelus loquens manifestari volet secretum suum. Vnde argumentor: tunc vnus Angelus loquitur alteri quando manifestat illi secretum suum, sed tunc illud mani-

festat, quando remouet impedimentum illius cognitionis, ergo tunc loquitur quando remouet illud impedimentum; sed illud impedimentum est solum negatio huius actus voluntatis, ergo eo ipso quod ponit actum voluntatis loquitur alteri Angelo.

Denique nullo alio modo potest explicari, quomodo vnus Angelus alteri loquatur vt ex dictis patet, iuxta istam verò explicationem omnia facile saluantur quæ requirit vera & propria loquutio. Primò, enim explicatur quomodo Angelus loquens audientem exciter ad nouam cognitionem ad hoc enim satis est quod producat in se ipso actum voluntatis, quo posito species impressa quam habebat Angelus audiens incipiat exigere concursum Dei quem prius non exigebat, neque ad illam excitationem opus est, vt producat effectiue aliquid in Angelo audiente. Actus ergo ille voluntatis est tota loquutio Angelica, quæ debet esse in eo qui loquitur non autem in eo qui audit; per cum enim excitatur Angelus, cum excitetur species quæ prius non excitabatur. Deinde sic explicatur quomodo vnus Angelus possit simul loqui pluribus, quia illis vult secretum suum esse manifestum. Quomodo item possit vnus Angelus audire plures Angelos loquentes simul, quia species illa plures quas habet incipiunt simul exigere Dei concursum. Denique satis explicatur quomodo vnus Angelus loqui possit alteri Angelo distantanti, quomodo loqui possit secreto, &c.

Obijcies tamen primò, vt vnus Angelus physice loquatur cum altero, necesse est vt physice illum excitet sed si loquutio est tantum actus voluntatis quem immanenter in se ipso producit Angelus loquens, non excitat physice Angelum audientem, sed moraliter duntaxat quatenus Deus mouet ad concurrendum cum specie cum qua prius non concurrencebat, ergo loquutio Angeli non est solum actus ille voluntatis Angelicæ.

Resp. disting. maiorem, vt aliquis Angelus physice loquatur debet excitare physice Angelum audientem producendo physice in ipso aliquid nego: producendo aliquid, quod sit physica conditio ad hoc vt Angeli audientis species excitetur, & exigit physicum concursum Dei, concedo. Verum quidem est quod Angelus loquens non producit physice aliquid in Angelo audiente, sed producit tamē aliquid, quo posito species exigit physicum Dei concursum, & excitatur physice.

Obijcies secundò, sequi quod Angelus non potest loqui cum altero Angelo nisi de suis actibus, quod absurdum est, quia nos etiam loquimur inuicem de obiectis omnino distinctis à nostro actu: probō sequelam, quia per actum voluntatis Angelicæ solum excitatur species illius actus, non autem species aliorum obiectorum, ergo non loquuntur Angeli nisi de suis actibus voluntatis.

Resp. Angelos loqui tum de suis actibus, tum de obiectis prout Angelus vult ea manifestari, quia posito actu voluntatis Angeli loquentis, excitatur species illius actus, & species obiecti prout voluit manifestari; Angelus enim audiens cognoscit vtrumque intuitiue per propriam speciem, quæ tunc tantum incipit excitari; cum enim ego loquor alteri, vox mea declarat duo. Primò, illud obiectum de quo loquor, secundò, quod ego, tibi volo illud manifestari, neque vnum potest representare sine altero, similiter actus ille quo Angelus manifestari vult actum illum representationem talis obiecti, manifestat se ipsum, & obiectum prout est volitum manifestari alteri Angelo.

Obijcies terriò, hinc sequi quod Angelus ad quancunque distantiam potest loqui alteri Angelo, quod tamen falsum est, quia in scripturis dicitur Angelos concurrere in vnum locum vt loqui possint. Probatur sequela, quia si Angelus loquens nihil producit in Angelo audiente, certè distantia locorum non impedit quo minus audiri possit. Deinde sequeretur quod vnus Angelus

Prima obiectio.

Secunda obiectio.

Terria obiectio.

Angelus mentiri non potest alteri Angelo, quia si Angelus elicit actum quo manifestat suum secretum, certe Angelus audiens illud audit eo modo quo est.

Resp. negand. posse vnum Angelum loqui alteri ad quamcunque distantiam, etiam si non producat aliquid physicum in Angelo audiente, quia certa distantia est conditio quâ sublatâ non potest excitari species in Angelo audiente, quia non exigit concursum Dei, quando Angelus vnus nimium ab altero distat. Manifestum etiam est, quomodo vnus Angelus possit mentiri alteri Angelo, quia scilicet Angelus ille, qui mentitur habet actum voluntatis quo vult significari alteri obiectum falsum. Deus in Angelo audiente concurrat cum specie huius actus, neque vllō modo mentitur aut decipit, vt patet; quilibet enim mentitur duos habet conceptus vnū quo cognoscit verum, alterum quo cognoscit falsum, quod vult alteri significari.

Loquutio
cum ho-
minibus.

Colliges ex his primò, quomodo Angeli cum hominibus loqui possint; non enim loqui possunt cum illis nisi mouendo eorum species materiales prius existentes, vel certe nouas producentes, quod quomodo fiat postea dicitur: non infundunt autem species purè spirituales quia per illas anima nihil intelligit in corpore. Cum Deo loquuntur per solum actum voluntatis quo illi declarant suos conceptus aut desideria.

Illumina-
tio.

Colliges secundò, quomodo illuminatio differat à loquutione; de illa enim disserit S. Thom. q. 106. differunt autem inter se sicut species à genere. Nam omnis quidem illuminatio est loquutio, sed non omnis loquutio est illuminatio. Definitur ergo illuminatio, manifestatio veritatum diuinarum à Deo acceptarum & ignotarum Angelo audienti; est enim illuminatio supernaturalis cum doceat veritates diuinas vt reuelatas, & sub lumine supernaturali: Loquutio autem, est communicatio cuiuscunque conceptus, sicut quotiescunque alterum doces alteri loqueris, sed non contra. Illuminari omnes inferiores Angelos à Deo mediantibus Angelis superioribus dictum olim est ex Dionysio: & hanc illuminationem vocari quatenus manifestat veritatem, vocari purgationem quatenus tollit talem ignorantiam: Perfectionem quatenus maximum addit ornamentum Angelo illuminato.

QVÆSTIO III.

De naturali perfectione voluntatis Angelica.

Quæst. 59. & 60.

Voluntas
est in An-
gelis.

Esse in Angelis voluntatem constat ex scripturis, & quia nullibi esse potest intellectum, quin sit etiam volituum, vt probabam aliàs: deinde quod hæc voluntas non differat realiter à substantia ipsius Angeli, differat autem à suo actu, constat ex dictis de intellectu, imò & voluntates Angelorum specie diuersorum, specie differre inter se, manifestum est si differant intellectus. Præterea certum est, quod in Angelica voluntate iidem illi omnes actus reperiuntur, qui distinguunt solent in voluntate humana circa bonum, & malum, circa finem & mediâ; amant enim & odio habent, desiderant & fugiunt, gaudent & dolent, &c. reliqua omnia communia sunt voluntati Angelicæ ac humanæ, sola nobis superest Angeli libertas de qua breuiter queri debet.

SECTIO VNICA.

De libertate voluntatis Angelorum.

Libertatem hîc propriè voco, Dominium illud voluntatis Angelorum in suos actus, & potestatem ponendi eos, vel non ponendi, quam esse in Angelis constat ex eo quod capaces sunt meriti, & demeriti, &

quia vbi est intellectus proponens indifferentiam obiectorum, ibi voluntas libera est & indifferens ad illa vel amanda, vel odio habenda. Difficultas igitur solum esse potest primò, circa quæ obiecta voluntas Angeli libera sit. Secundò, quando sit libera. Tertio, quomodo sit libera.

S. I.

Circa quæ obiecta voluntas Angeli sit libera.

Id est, vtrum Angelus amet necessariò semper se ipsum, vtrum necessariò Deum amet, aut aliud aliquod bonum creatum, & vtrum possit cessare ab omni actu.

Duplex
dubitatio.

Ratio dubit. est primò, quia omnis amor necessariò se ipsum amat, sed Angelus non potest cessare ab omni amore, ergo Angelus non potest cessare ab amore sui.

Secundò, intellectus Angeli non potest cessare ab omni cognitione, ergo non potest voluntas cessare ab omni amore, est enim eadem ratio.

Conclusio.

Dico primò, Angelus cessare potest ab amore cuiuscunque obiecti tùm distributiue sumpti, tùm etiam collectiue, atque aded cessare potest ab amore sui, & ab amore Dei.

Ratio.

Ratio illorum omnium est, quia potest Angelus cessare à cognitione cuiuscunque obiecti distributiue sumpti, ergo multò magis cessare potest ab amore. Deinde nullum bonum potest necessitare voluntatem ad amorem sui nisi sit summum bonum cognitum euidenter & intuitiue. Denique potest Angelus apprehendere aliquod bonum in cessatione ab amore obiecti cuiuscunque, v. gr. potest cessare ab amore Dei vt se ipsum amet, potest cessare ab amore sui, vt intensius Deum amet, ergo potest Angelus cessare ab amore obiecti cuiuscunque sumpti distributiue. Quod autem cessare possit etiam ab omni actu collectiue, & puram habere omissionem difficilius est vt constabit ex dicendis tr. 3.

Solutio
dubitatio-
num.

Ad primam Resp. falsum esse, quod in amore amemus nos ipsos, & quod quilibet actus reflexe se ipsum amet, quod probabam esse impossibile; actus enim odij non est amor formalis, sed virtualis duntaxat.

Ad secundam Resp. esse disparē rationem intellectus & voluntatis, nam intellectus cum non sit liber in se ipso, non potest imperare sibi ipsi cessationem ab actu, sed illa debet imperari à voluntate cum quo imperio iunctus semper est actus intellectus: voluntas autem formaliter libera est tùm ad agendum, tùm ad non agendum, atque aded cessatio ab actu, tam est in potestate voluntatis, quam ipse actus.

S. II.

Vtrum voluntas Angeli libera sit in primo instanti sui esse. S. Thom. q. 63, art. 5.

Certum est Angelos non esse in primo instanti suæ creationis liberos ad peccandum mortaliter, si Deus independenter ab omni eorum dispositione gratiam illis conferat sanctificantem, queritur ergo, vtrum Angelus in se ipso præcisè spectatus, primo illo instanti quo creatur elicere possit actum liberum, & peccare.

Prima
dubitatio.

Ratio dubit. primò est, quia vt voluntas liberè peccet debet esse indifferens tunc quando peccat, sed in primo illo instanti voluntas Angeli non est indifferens, quia tunc vt suppono est determinata, ergo in illo primo instanti Angeli voluntas non potest liberè peccare. Neque dicas voluntatem Angeli esse determinatam & indeterminatam in eodem instanti temporis; quia in eo instanti temporis duo debent distinguuntur instantia naturæ, primum in quo voluntas est indifferens, secundum in quo est determinata. Contra enim insto, illa indifferentia quæ est in illo priori naturæ vel existit, vel non existit: si non existit ergo ficticia est, si existit, ergo in illo instanti temporis licet dicere nunc voluntas est indeterminata, sed hoc prorsus

prorsus falsum est, quia indifferentia est negatio determinationis, sed in illo instanti temporis in quo est determinatio, non potest negari determinatio, ergo in illo instanti temporis non est indifferentia.

Secunda dubitatio. Secundo tunc voluntas non potest peccare quando non habet actualem inconsiderationem, & inadvertentiam, sed in illo primo instanti Angelus non potest habere inconsiderationem, quia prima cogitatio semper est à Deo, si ergo haberet tunc Angelus in advertentiam, illa Deo tribueretur, ergo neque potest peccare. Imò Angelus in illo primo instanti habet iudicium practice practicum de illis quæ tenetur facere, ergo tunc contra iudicium illud nequit peccare.

Tertia dubitatio. Tertio, quæcumq; habet effectus in primo instanti quo fit, tribuuntur causæ illum producenti, qui enim dat formam, dat consequentia formam: ergo si Angelus in eo primo instanti peccet, peccatum illud Deo tribuetur. Deinde Angelus non potest peccare in actu secundo, quin prius potuerit peccare in actu primo: actus enim secundus præsupponit actum primum, & actus secundus malus præsupponit actum primum malum; sed in primo instanti actus primus non potest fieri nisi à Deo, ergo actus secundus fiet malus ab ipso Deo.

Conclusio. Dico secundo, Angelus in primo instanti suæ creationis, æquè liber est, ac in secundo: & æquè potest peccare.

Prima pars. Primam partem negant Hugo Victorinus, Magister, & Bonaudent. Alijs ferè omnibus certa est, quia omnis causa siue necessaria sit, siue libera, potest eo instanti operari, quo habet omnia necessaria ad agendum, sed Angelus in primo instanti est huiusmodi, habet enim obiectum pluribus instructum speciebus, obiecta præsentia, & cognitionem illorum indifferentem, sine qua nullum esse potest exercitium libertatis: ergo voluntas Angeli potest eo instanti operari libere. Confirmatur, quia ut voluntas operetur libere, non requiritur cognitio prior tempore; sufficit enim prioritas naturæ aut rationis: sed neque requiritur deliberatio aut inquisitio quoties obiectum intuitivè cognoscitur, & clarè apparet: Sed Angelus eo primo instanti habuit plures cognitiones intuitivas, ergo circa illa obiecta poterat illo instanti operari libere. Quod etiam in communi sententia est certum, quæ docet Angelos fuisse primum iustificatos per propriam dispositionem, ut constabit sequenti disputatione.

Secunda pars. Secundam partem de libertate ad peccandum negant Thomistæ omnes, quibus adhæsit Granadus. Probant eam Scotus & Scotistæ omnes, Molina, Suarez, Vasquez, Pefantius, & sanè merito, quia nulla ratio esse potest propter quam illo primo instanti magis quàm in sequentibus, negari Angelo debeat potestas peccandi: nam æquè in instantibus sequentibus producit à Deo, æquè operari libere potest, æquè habet omnia requisita ad peccandum, nam habet cognitionem indifferentem, & voluntatem defectibilem, ergo æquè potest peccare.

Solutio primæ dubitationis. Ad primam Resp. eo argumento æquè probari, quod Deus non potuit ab æterno se determinare libere ad unum; quia si est actu determinatus non est indifferens: sequeretur etiam quod voluntas nunquam libera est, quando actu agit, quia tunc est determinata: hoc autem ostendam non esse verum. Itaque ad difficultatem propositam responderi debet, ut sæpè aliàs dixi, duplicem esse indeterminationem aliam esse potentialem, aliam actualem: indeterminatione potentialis illa est in qua voluntas agit, sed potest non agere: indeterminatione actualis illa est quæ voluntas agit, vel non agit; manifestum igitur est quod determinatio actualis, quæ verum est dicere voluntas agit opposita est indeterminationi actuali,

Tom. I.

quia si ago implicat ut eodem instanti verum sit quod ago, vel non ago, sed certè determinatio actualis non opponitur indeterminationi potentiali, quia eodem instanti verum esse potest voluntas agit, cum tamen posset non agere ex quo corrumpitur totum argumentum quia in primo instanti Angelus est determinatus indeterminatione actuali; sed indeterminatione indeterminatione potentiali: nam indifferentia in qua consistit libertas est negatio determinationis potentialis, non est negatio determinationis actualis, in quo erat tota proposita difficultas, quam solvere non satis videtur communis responsio de diversis instantibus naturæ, quia non potest idem affirmari & negari de eodem subiecto, in eodem instanti temporis propter diversam instantia naturæ, ut magis constabit ex dicendis, cum agam de libertate.

Ad secundam Resp. primò quidem quod posita quæcumque intellectus advertentiæ, & iudicio practico potest adhuc voluntas eodem instanti peccare. Deinde dico posse Angelum habere in advertentiam ad multa, quia potest se applicare ad alia plura cogitanda; falsum enim est, quod inadvertentia illa tribueretur Deo, quia tunc cum Deus primò daret cogitationem, liberè tamen Angelus alia multa posset cogitare, & sic haberet minorem considerationem circa singula.

Ad tertiam Resp. peccatum illud quod primo instanti fieret nullà ratione posse Deo tribui, quia quæcumque habet effectus in primo instanti tanquam debita naturali eius perfectioni possunt fortasse tribui generanti, si autem sit aliquid omnino indebitum, certè non tribuitur generanti, qui dat formam, dat quidem ea quæ sequuntur necessariò formam, non dat ea quæ sequuntur liberè. Neque alterum argumentum Granadi efficax est, Angelus non potest peccare in actu secundo, quin prius potuerit peccare in actu primo; hoc enim non est verum de prioritate temporis, sed de prioritate naturæ, aut rationis, quia non est necesse ut fuerit prius tempore, quam agat. Ut aliquis in actu secundo sit malus non requiritur ut fuerit prius formaliter malus in actu primo, sed sufficit quod prius naturà fuerit malus potentialiter; non enim fit voluntas mala nisi per actum secundum. Deus ergo fecit Angelum indifferentem ad bonum, & ad malum, & quamvis non sit formaliter malus provt fit à Deo, facit tamen se ipsum formaliter malum.

§. III.

Quomodo Angeli voluntas sit libera.

Negant quidam Doctores Angelum posse peccare contra legem naturalem, aut etiam venialiter, ex leuitate materiæ, negant etiam Angelum ubi semel decrevit aliquid, posse mutare voluntatem, & in contrariam partem flecti, quæ duo multis meritis videntur esse difficilia.

Ratio tamen dubitandi est primò, non videtur implicare quod Deus creet naturam, quæ ita sit libera, ut postquam semel aliquid elegit, non possit mutare sententiam, & discedere à proposito. Imò & naturam liberam, quæ licet contra præcepta supernaturalia possit peccare, non possit tamen violare præcepta naturalia, & peccare venialiter: si autem huiusmodi natura possibilis est, non ostenditur Angelicam talem esse, ut neque sit flexibilis, postquam aliquid elegit, neque possit peccare contra legem naturalem.

Secundò, ut Angelus mutet propositum postquam elegit aliquid, requiritur ut aliqua nova ratio illi occurrat, propter quam novam suscipiat voluntatem, sed Angelus statim videt omnes rationes quæ occurrere illi possent, ergo non potest mutare voluntatem semel susceptam. Similiter ut peccet Angelus contra præcepta naturalia debet ignorare aliquid circa illa,

Hh 3

sed

Solutio
secundæ.

Solutio
tertiæ.

Triplex
dubitatio.

sed nihil circa obiecta naturalia ignorat cum cognoscatur ferè omnia comprehensivè, ergo, &c.

Tertiò, si Angelus potest peccare venialiter ex leuitate materiæ, potest etiam peccare venialiter ex subreptione; non enim est maior ratio vnius quàm alterius, sed non potest peccare venialiter ex subreptione; quia ubi non potest esse cogitatio non volita, & semiplena, non potest etiam esse volitio subreptitia & semiplena, sed in Angelo nulla potest esse cogitatio non volita & semiplena, quia non immutatur ab obiectis, sed per voluntatem applicatur ad cogitandum, imò Angelus non eget tempore vt cognoscat obiecta vnde statim illa perfecte cognoscit, ergo in Angelo non potest esse volitio subreptitia.

Affertio bimembris Dico tertiò, Angelus sibi relictus in pura natura peccare potest contra legem etiam naturalem: & potest peccare venialiter tum ex leuitate materiæ, tum ex subreptione.

Peccare contra legem naturalem. Primam partem negant aliqui Doctores, vt dixi, sed mihi sanè manifesta est, quia idè Angelus contra Præcepta naturalia potest peccare, quia quoad illa non est sua regula, neque semper cum illa coniunctus est, sed quoad præcepta etiam naturalia non est sua regula, vt patet, non enim est ipse Angelus sua cognitio & sua volitio, nam Deus v. g. idè est impeccabilis, quia est sua cognitio, & volitio, quæ duæ cum sint vna res implicat vt voluntas Dei sit contraria rationi, cum qua est vnum: In Angelis autem cum cognitio, & volitio non identificentur, substantia ipsius Angeli & inter se, certè vna potest esse alteri opposita in omni materia, atque adeò in omni materia potest peccare Angelus, vt iterum dicitur disp. 2. fusilimèque probatum inuenies à Suar. l. 3. c. 7.

Peccare venialiter. Secundam etiam partem de peccato veniali negant iidem Thomistæ, probatur autem, quia si potest Angelus in materia graui eligere aliquod malum, potest etiam eligere aliquid malum in materia leui, v. g. dicere potest mendacium aliquod sine graui alterius damno, & sine alia vlla intentione praua, inferre alicui damnum leue, dicere detractionem leuem; nulla enim est ratio cur in vno possit malè agere potius quàm in altero, nam omnia quibus probari solet contrarium vana sunt, v. gr. cum dicitur Angelum non posse peccare nisi constituendo sibi finem vltimum diuersum à Deo, quod est peccare mortaliter, quia nunquam peccat circa media, cum nihil agat nisi propter finem vltimum. Hæc enim ratio S. Thomæ bona est, quoad Angelos in statu damnationis, ubi semper oderunt Deum in omnibus quæ agunt, nos verò agimus de Angelis abstrahendo ab omni statu, & spectando eos vt sunt in se ipsis; tunc enim agere sine dubio ita possunt vt non referant omnia in vltimum finem, atque adeò possunt peccare venialiter.

Solutio dubitationum. Ad primam Resp. implicare omninò naturam liberam, quæ ubi aliquid elegit, nullo modo possit illud dimittere, & quæ sibi relictæ peccare non possit contra legem tum naturalem, tum supernaturalem: ratio est, quia quandiu manet cognitio indifferens obiecti, debet posse cessare amor talis obiecti, sed in omni creatura libera durante actu liberè elicito, durat cognitio illa indifferens: ergo in omni creatura libera debet posse cessare amor cuiuscunque obiecti amati, quæ ratio similiter probat posse Angelum peccare contra legem naturalem.

Ad secundam Resp. primò quidem sapè dictum esse, quod posita quacunque cognitione intellectus quæ non sit visio beata, potest tamen adhuc voluntas velle aut nolle, atque ita potest Angelus de nouo eligere aliquid, sine noua cognitione; imò & peccare sine ignorantia. Secundò, etiam falsum est quod Angelus omnia semper æqualiter consideret, & quod ita se applicet omnibus obiectis, vt nihil illi vnquam

noui occurrat propter quod mutet consilium, & à voluntatis proposito descendat; similiter circa rectitudinem naturalem nihil quidem ignorat habitualiter, sed actualiter, non omnia semper considerat, atque ita in consideratione habere potest quæ omninò satis est vt possit peccare contra naturalem rectitudinem.

Ad tertiam Resp. Angelum posse peccare venialiter, tum ex leuitate materiæ, tum etiam ex subreptione, quod miror negari à Suare c. 8. quia non semper sufficientem habet consideratione ad id quod eligit, sed potest vt dixi multiplicem habere inconsiderationem: Fateor quidem intellectum Angeli non immutari ab obiectis, sed nego illum semper applicari per voluntatem, quia ex vna cognitione transit ad aliam connexam sine deliberatione voluntatis, ergo potest habere cognitiones indeliberatas, atque adeò voluntates non omninò liberas.

QVÆSTIO IV.

De perfectione naturali potentia motricis Angelorum, S. Thom. q. 52. & 53.

Intellectum & voluntatem proximè sequitur potentia motrix tum immanens quæ mouet Angelus se ipsum, tum transiens quæ mouet res positas extra se: ubi video esse quatuor scitu digna. Primum, de motu immanente Angeli. Secundum, de motu eius transiente. Tertium, de assumptione corporum per motum. Quartum, de aliis operationibus præter motum.

SECTIO I.

De motu immanente Angelorum. q. 52.

Certum est primò, Angelos moueri localiter per potentiam sibi omninò intrinsecam, quod constat ex scripturis, ubi dicuntur Angeli transire à loco in locum, & ex ipsa ratione vitæ manifestum est. Vbi enim intellectus est & voluntas sine immensitate, ibi est etiam facultas motrix: hæc autem potentia non est sola voluntas Angeli, sed ab ea realiter distinguitur, si reliquæ potentia distinguuntur realiter à substantia ipsius Angeli, vel certè si sunt idem realiter, distinguitur saltem formaliter à voluntate, sicut ab ea intellectus distinguitur, diuersum enim habet obiectum formale, cum voluntas tendat in bonum vt sic, potentia motrix acquirat de nouo locum, nam proprius eius actus est latio, id est acquisitio noui loci.

Certum est secundò, posse Angelum tribus modis mutare locum. Primò, purè priuatiuè, quando se ipsum contrahit ad minorem locum, v. gr. si occupet vnum palmum cum antea duos occuparet; tunc enim deserit aliquem locum, sed nullum nouum locum acquirit. Secundò, purè positiuè, quando se ipsum dilatat ad locum maiorem; tunc enim acquirit nouum spatium & antiquum non deserit. Tertio, partim positiuè partim priuatiuè, quādo ab vno loco adequato transit ad alium locum adequatū sine contractione vlla vel dilatatione, & hæc sola mutatio est verus motus localis, nam contractio & dilatio in Angelo nō sunt motus localis in quo debet necessariò deferri vnus locus, & acquiri alter, qui est terminus ad quem. Neque dicas rarefactionem & condensationem in corporibus fieri cum motu locali, est enim manifesta disparitas, quia quando condensatur aut rarefit quantitas semper aliquæ partes priorem deserunt locum, & acquirunt nouum Angelus autem cum careat partibus, sed totus sit in toto loco, & totus in qualibet parte loci, quoties contrahitur aut dilatur non ita se habet, nam in contractione nullum acquirit nouum locum, in dilatione nullum locum deserit.

Quibus positis de motu Angelico propriè dicto tria queri possunt. 1. An ille sit aliquid internum Angeli. 2. An sit continuus & successiuus. 3. An fieri possit ab extremo ad extremum sine transitu per medium.

S. I.

Potentia motrix est in Angelo.

Tribus modis locum mutat.

§. I.

Utrum motus localis Angeli sit semper aliquid Angelo internum, & ab eo distinctum.

Duplex
dubitatio.

Ratio dubitandi est primò, quia quando Angelus per accidens moueretur ad motum corporis cui esset vnitus diuinitus, sequeretur motum spirituales posse produci ab agente corporeo, nam causa illius motus erit agens illud à quo mouebitur ipsum corpus, consequens illud absurdum est ut patet: ergo saltem quando Angelus mouetur per accidens ad motum alterius; motus ille non est aliquid Angelo internum: Sed neque apparet vllò modo, quò ratione Angelus moueri possit, & trahi ad motum corporum, quia in curru, v.gr. corpus vehitur propter impenetrabilitatem, quæ cum in Angelo non reperiatur certè ille trahi non potest cum corpore.

Secundò, nulla ratio probare potest, quod motus Angeli sit entitas modalis realiter ab Angelo distincta, quæ non probet vbiocationem distinctam esse ab ipso Angelo; sicut enim Angelus est se ipso præsens loco, absque vllò modo superaddito, ita se ipso subit nouum locum absque modo superaddito. Deinde prius natura debet causa materialis esse in ea conditione in qua potest pati, quàm actu patiatur & recipiat accidens, sicut agens prius debet esse indistans quàm agat: sed hic modus quem appellas motum localem non potest recipi nisi in tali parte spatij, ergo prius debet esse Angelus in tali loco, quàm in eo loco recipiat motum, ergo Angelus non constituitur in tali loco per illum motum.

Conclusio.

Dico primò, siue Angelus moueatur per se, siue moueatur per accidens, semper motus localis est aliquid receptum intrinsecè in ipso Angelo, modaliter ab ipso distinctum, & realiter diuisibile.

Motus per
se.

Prima pars aduersarios habet Thomistas qui putant Angelum esse in loco per operationem, & contra Vassum quem qui putat Angelum esse in loco per vnionem cum loco, sine respectu ad spatium imaginarium, unde concludit quod quoties Angelus mouetur per accidens, motus ille nihil in Angelo est receptum, sed tantum in corpore: contra quos omnes probatur primò, quia implicat dari nouam denominationem in rebus sine mutatione aliqua noua, sed si motus non esset aliquid receptum in ipso Angelo, daretur in rebus noua denominatio sine vlla mutatione, nam illa mutatio non fit in spatio, neque fit in Angelo, ergo nullibi fit, & hoc etiam verum est, quando Angelus mouetur per accidens: nam sicut homo qui vehitur nauis, anima in corpore, Christus latens sub speciebus Eucharisticis ita mouentur ad motum alterius, ut verè recipiant in se ipsis motum, quia æquè transeunt ab vno loco in alium, ac corpus quod mouetur per se. Ergo æquè indigent motu superaddito. Fateor tamen vix conuinci posse aduersarios qui dicerent motum istum per accidens explicari posse per solam connotationem noui loci supposità mutatione factà in corpore quod mouetur per se; sed hoc non videtur probabile, quia si motus per se internus est corpori, neque ad eum sufficit noua connotatio, certè nec etiam ad motum per accidens illa sufficit.

Motus Angeli
est distinctus.

Secunda pars de distinctione modalis huius motus ab Angelo fusè in physicis est probata, vbi egi de motu corporum; eadem enim ratio est de Angelis, propter argumentum quod modò attuli, quia scilicet nunquam potest esse noua in rebus denominatio sine noua forma & mutatione in rebus, sed si Angelus coexistat nouo alicui spatio cui prius non coexisterat, erit noua in rebus denominatio sine noua mutatione vbi enim illa erit. Nam quod aliqui recurrunt ad vir-

qualitatem quandam nouam decreti diuini, absurdissimum est, quia dicerem similiter hominem fieri posse calidum sine calore, aërem fieri lucidum sine lumine, per solum illud Dei decretum: alij dicunt actionem productiuam diuersam esse, atque adeò per actionem quæ ego sum hic, me non posse fieri alibi, sed sanè hi Auctores vt tollant motum & durationem, multiplicant infinitas infinitas actiones productiuas est autem mirum quod mea ista conseruatio, quæ conseruatur hic, non possit esse alibi, quam hic, nec alio tempore quàm nunc, cum tamen ego secundum meam entitatem possim esse alibi, & alio tempore.

Tertia pars de diuisibilitate huius modalis entitatis probata manet ex dictis de diuisibilitate modi extensionis Angelicæ vbi ostensum est accidens spirituale posse esse diuisibile; deinde de hoc motu specialis ratio est, quia quando Angelus est in secunda parte spatij debet habere nouam aliquam partem motus quæ prius non habuit, alioqui haberet denominationem nouam sine noua mutatione, ergo necesse est vt motus localis Angeli constet partibus.

Ad primam Respondeo ex dictis in physica de motu animæ in corpore; dicunt enim nonnulli causam quæ producit motum in anima quando corpus ab alio trahitur, esse vel ipsum Deum, vel animam ipsam producere necessario in se ipsa motum non autem liberè. Quod idem dici deberet de Angelo qui moueretur, aut traheretur ad motum corporis cui deberet esse vnitus; tunc enim eodem modo reciperet motum, quo illum anima recipit: nunc autem quando mouetur ad motum corporis quod assumpsit Angelus ipse se ipsum mouet ex pacto.

Ad secundam Resp. negando quod distinctio vbiocationis à subiecto probeatur eodem argumento, quo probatur distinctio motus à mobili, quia vbiatio supponit semper priorem aliquam mutationem, motum nimirum localem, vel creationem virtualiter saltem distinctam: motus autem non supponit priorem vllam mutationem, idè debet esse distinctus. Deinde illa maior non est vniuersaliter vera, causa materialis prius naturà debet esse eà conditione in qua potest recipere, priusquam recipiat actu; si enim effectus formalis formæ quam recipit, constituat eam causam materiale in tali conditione nego, si non constituat, concedo. Effectus formalis motus Angelici est constituere illum fluenter præsentem loco, idè non prius supponit illum præsentem.

§. II.

Utrum omnis motus localis Angeli sit continuus & successiuus.

Hæc difficultas de continuitate motus grauissima est, & in physicis fusius tractatà; vix enim speciale aliquid habet motus Angeli, quod commune illi non sit cum motu corporum: sed ne tamen illa omnino hic omiſsa esse videatur. Primò dicam, an motus propriè dictus Angeli possit esse continuus sine interruptione, habens partes sibi mutuo sine interruptione succedentes & diuisibiles. Secundò, vtrum saltem aliquando possit esse instantaneus & totus simul. Tertiò, de motu contractionis & dilationis eodem modo quaeritur, vtrum ille fiat in instanti.

Ratio dubitandi primò est, quia si motus Angeli successiuus & continuus est, partes eius debent necessariò vniri, hoc autem implicat, quia id quod est, implicat vniri ei quod non est, sed tunc quando vna pars motus Angelici existit, altera non existit, alioqui essent simul, ergo motus Angeli non est successiuus. Deinde illæ partes si sunt successiuæ, sunt omnes præteritæ vel futuræ, nunquam autem sunt præsentæ, quia de nulla licet dicere nunc est,

Est diuisibilis.

Solutio
primæ dubitationis.

Solutio
secundæ.

Triplex
controversia.

Prima
dubitatio.

est, alioqui esset in instanti. Præterea illæ partes erunt infinitæ, & tamen pertransibuntur, quod implicat; quia infinitum nunquam pertransitur totum. Denique vniones huiusmodi partium motus, vel sunt diuisibiles, vel indiuisibiles, si sunt diuisibiles, ergo vna pars vnionis potest remanere alterâ sublatâ, quod tamen est falsum; quia illud non est diuisibile, quod ne diuinitus quidem diuidi potest, hæc autem vnio tolli non potest quin tollatur tota. Si verò sunt indiuisibiles, ergo admittuntur in continuo indiuisibilia, quod aliàs reiectum est.

Secunda
dubitatio.

Secundò, si motus Angeli successiuus est, non potest explicari, quomodo vnus Angelus velocius moueatur quàm alius, quod sic probo, implicat vt aliquid sit æquale duobus inæqualibus, sed si Gabriel, & Michaël moueantur duobus motibus inæqualiter velocibus, sequitur quod ille motus adæquabitur duobus inæqualibus; si enim illi moueantur per horam, sed ita vt Michaël centuplo velocius moueatur quàm Gabriel, in motu Michaëlis velocissimo tot erunt partes quot sunt partes in illa hora; volo enim illum tota hora moueri, atque ita tot esse partes in hora quot sunt in motu. Iam probo non esse tot: nam motus Gabrielis centuplo tardior durauit per totam horam, ergo tot sunt partes in eius motu, quot sunt partes in hora, sed pauciores sunt partes in motu Gabrielis, quàm in motu Michaëlis, ergo manifestum est quod illa hora est æqualis in numero partium, illis duobus motibus qui sunt inæquales inter se.

Simile argumentum fieri aliter potest: moueantur Gabriel, & Michaël, motu continuo super idem planum, sed Michaël conficiat hoc spatium vno quadrante Gabriel vno die, tot sine dubio sunt partes in motu Gabrielis quot sunt partes in motu Michaëlis cum vterque conficiat idem spatium: iam probo plures esse partes in motu Gabrielis, nam in eius motu tot sunt partes quot sunt in vno integro die, in motu autem Michaëlis non sunt plures partes quàm in vno quadrante, ergo in motu Michaëlis non sunt tot partes, quot sunt in motu Gabrielis.

Conclusio
primæ dubi-
tationis.

Dico secundò, motus Angeli est continuus & successiuus: neque potest esse instantaneus quoties mouetur ad locum distitum; potest in instanti moueri ad locum immediatum priori loco quem deserit.

Motus
Angeli est
continuus.

Primam partem multi negant recentiores qui ex falso principio de compositione continui tenentur dicere nullum motum esse continuum, sed illum interrumpi per motulas, quia sine illis morulis explicare nullo modo possunt quomodo vnus motus sit alio velocior, si continuum constet punctis. Sed illud commentum reiiciunt omnes melioris notæ Philosophi, & Theologi, nam Angelus ita mouetur per aliquod spatium, vt nunquam quiescat, habet enim potentiam motricem non impeditam, nec est maior ratio cur nunc quiescat quàm antea. Fingere autem quod mola ex alto cadens quiescat in medio aëre est loqui nugatoria, ergo Angelus potest moueri successiuè continuè.

Motus ad
locum dis-
situm.

Secunda pars de motu ad locum distantem, quod ille ne diuinitus quidem esse possit instantaneus, probari solet in physica, quia tunc Angelus adæquaretur spatio maiori se, quod pater esse impossibile, probatur autem hoc sequi, quia suppono Angelum, v. gr. habere extensionem 10. Palmorum, si vno instanti conficiat 10. Leucas, illo instanti sine dubio adæquabitur decem Leucis, quia illas eo instanti occupabit: imò erit eodem instanti in termino à quo, in toto medio, & in termino ad quem. Quod autem respondent aduersarij quod erit fluenter in pluribus, & eis adæquabitur. Manifestè refellitur, quia esse fluenter est esse successiuè, sed in eo instanti nulla esse potest successio, cum instans sit totum simul, ergo Angelus simul

& non fluenter erit in pluribus illis locis, & illis simul adæquabitur.

Motus ad
locum
proximū.

Tertia pars de motu Angeli ad locum omnino immediatum spatio quod deseritur vulgò admitti solet, quia cum Angelus sit totus in qualibet parte spatij, vt constituatur in loco planè immediato non indiget fluxu per medium, qui semper necessarius est corpori vt occupet locum propinquum, ex eo quod plures habeat partes, sed propter solum fluxum necessaria in motu successio est, ergo in motu isto Angelico necessaria non est successio, modò tamen Angelus eo instanti mutet suam extensionem, quæ cum diuisibilis sit, & habeat partes sequitur quod mutare in instanti non possit locum, quia tunc vnaquæque pars adæquaretur spatio maiori se.

Hinc autem à potiori colligitur multò magis quod in instanti possit Angelus occupare maiorem aut minorem locum, per motum dilatationis, aut contractionis, id est producendo in se ipso, vel destruendo aliquas partes extensionis: quia nulla est ratio cur ille modus extensionis produci, vel destitui nequeat in instanti; hæc enim dilatio & contractio sine motu locali fit, contra quam accidit in condensatione & rarefactione corporum in quibus necessariò reperitur motus localis, atque ita fiunt semper successiuè, quod necessarium non est in Angelo, se vel contrahente, vel dilatante.

Ad primam Resp. hæc omnia argumenta solui solere in physica cum agitur de continuitate motus corporum. Primò enim partes motus vniuntur fluenter, quæ autem ita vniuntur non debent simul existere. Secundò, illæ partes sunt præsentès successiuè non autem simul, quia licet de nulla in instanti liceat dicere (nunc est) licet tamen dicere in tempore. Tertiò, illæ partes non sunt infinitæ actu, sed tantum potentia, vt cum Arist. probabam alibi, quia infinita multitudo exigit partes infinitas determinatas, & æquales vni certæ. Quartò, vniones partium motus omnino sunt diuisibiles, etiam si ne diuinitus quidem possint existere separatæ, quia vna essentialiter connotat aliam.

Solutio
primæ du-
bitationis.

Ad secundam Resp. hanc prorsus esse grauissimam difficultatem de rarefactione, in qua eadem quantitas correspondere potest, & adæquari spatio nunc maiori, nunc minori, etiam si easdem seruet partes quas habebat prius. Breuiter ergo ex his quæ circa quæstionem hanc dici solent. Respondeo posse motum Gabrielis esse tardiozem motu Michaëlis, etiam si vterque moueatur continuè: neque tamen sequi quod eadem hora, v. gr. sit æqualis simul, & inæqualis cum illo motu.

Solutio
secundæ.

Ratio est, quia vt duæ quantitates siue permanentes, siue successiuæ sint æquales in numero partium, non satis est quod vna respondeat alteri, sed requiritur vt illæ sint æqualiter raræ, & densæ. Nam in quantitate palmari valde densa plures esse possunt partes quam in quantitate quadripalmari, valde rara. Itaque comparando motum diuisibilem Angeli, cum quantitate corporea diuisibili inter quæ proportio aliqua esse potest, si Michaël & Gabriel moueantur per horam, non propterea tot sunt partes in hora, quot sunt partes in illo vtroque motu, quia motus Michaëlis velocissimus, ita durat per horam, vt partes motus aliter sint densæ quàm partes horæ: tamen enim sint spirituales, cogitari tamen in illis potest aliquid proportionaliter simile densitati & raritati, quatenus motus ille, velocior esse potest aut tardior; velocitas enim & tarditas vocantur densitas & raritas: similiter si moueantur Gabriel & Michaël super idem planum, alter vno quadrante alter vno die sunt in vtroque motu æquales partes, sed diuerso modo raræ ac densæ. Sed hæc alibi fusiùs.

§. III.

Utrum sit possibilis motus Angeli sine ullo transitu per medium.

Existimant Thomistæ ac cum illis Vasques, Salas, Albertin. ita posse, Angelum moueri, vt existens Lugduni possit sistere se Parisiis non transeundo per totum illud spatium quod interiacet. Fundamentum verò eorum est, quia nullo argumento videtur ostendi posse impossibilitas huius motus: cur enim Angelus habens suum internum (vbi) Lugduni, non poterit illud producere Parisiis, quin producat illud per totum spatium intermedium. Sed si producat eo modo suum (vbi,) transibit Lugduno Parisios sine transitu per medium, ergo potest Angelus eo modo moueri à loco ad locum distantem sine transitu per medium.

Conclusio
negatiua.

Dico tertio, Angelus naturaliter non potest se mouere ab vno extremo ad aliud extremum distans sine transitu per medium. Ita communius censent Theologi, sed ratio tamen quæ id efficaciter prober difficilis est, plures examinat Suares lib. 4. & plures reiciit. Mihi

Probatio.

Probari optimè videtur, quia primò non potest naturaliter Angelus se ipsum reproducere, sed si constitueretur in spatio illo distanti sine transitu per medium, esset necesse vt se ipsum reproducere; non enim hoc faceret per motum vt patet, neque producendo internum (vbi) quod nullum est, ergo deberet ibi poni per reproductionem. Deinde posito etiam quod detur (vbi) Angelus non potest agere in spatium distans, sed vt agat, debet prius esse immediatus loco in quo agit; atqui si Lugduni existens produceret nunc Romæ suum (vbi,) ageret in distans: ergo nunc existens Lugduni non potest Romæ producere suum (vbi.) Denique nullo argumento probari potest Angelum hanc habere vim, quo non probetur idem etiam posse quodlibet corpus: de quo tamen nemo id adhuc dicere ausus est.

SECTIO II.

De motu transeunte Angelorum.

S. Thom. q. 5. 1.

Triplex
questio.

Dixi hæcenus quomodo se ipsum mouere possit Angelus, nunc quomodo possit mouere alia à se, corpora nimirum & spiritus, breuiter explicari potest. Primò, vtum mouere possit aut detinere aliquod corpus. Secundò, vtum etiam mouere ac detinere possit alios Angelos. Tertio, quid efficiat quando mouet aut detinet corpora vel spiritus.

Triplex
dubitatio.

Ratio dubitandi primò est, quia in Concil. Ancy. dicitur, falsum omnino esse; quod Sagæ ac Magi equitent in aëre, vt vulgò dicitur, Dæmone illos vehente; id enim fieri duntaxat in eorum imaginatione. Referturque hic Canon in cap. Episcopi 26. q. 5. ergo signum est falsum esse, quod Dæmon vehat, & trahat corpora.

Secundò, si Angelus potest detinere in aëre, v. gr. aliquod corpus, vel id facit supponendo se ipsum illi corpori & sic impediendo ne cadat, & hoc est impossibile, quia cum Angelus non sit impenetrabilis, non potest impedire hoc modo ne corpus hoc cadat. Vel id facit resistendo grauitati, & hæc actiua resistentia, fieri deberet per productionem alii uis qualitatis. Vel id facit imprimendo motum, & sic deberet corpus moueri, non autem quiescere. Denique id non potest facere imprimendo impetum, quia impetus est causa productiua motus, non autem quietis.

Tertio, non potest explicari quomodo vnus Angelus.

Tom. I.

gelus possit alium Angelum mouere, ligare, detinere, rapere, trahere, nisi per imperium terrendo scilicet illum metu grauioris pænæ. Quia non potest ad omnia illa sufficere motus aut impetus: præsertim si detinet, & ligat alium, vbi enim esse hic potest impetus?

Dico primò, potest Angelus mouere, ac detinere corpora naturalia per eandem potentiam, quæ ille se ipsum mouet.

Angelus
mouet cor-
pora.

Primò enim sic expressum est in pluribus Scripturæ locis, nam Angelus à Iudæa transfert Abacuc Babylonem, Philippum Diaconum desert in Azotum, & Christum ipsum rapit ad pinnaculum templi. Secundò, idem colligitur ex pluribus exemplis tum sacris tum prophanis, quæ fuscè referunt Delrio lib. 2. de Magia qu. 16. Vairus lib. 2. de Fascino & plures alij: patet autem ex Energumenis quorum corpora certum est à prauis habitatoribus miserum in modum agitari, ac distrahi. Deinde patet ex frequenti transfectione sagarum per aërem, quàm sapissimè reale esse non autem semper imaginariam, fuscè probant Abulensis in cap. 4. Matth. & plures interpretes huius loci, Suar. lib. de Superst. cap. 16. & 23. Delrio loco citato contra paucissimos nullius nominis Authores qui contra experientiam, autoritatem, & rationem, negare id ausi sunt. Experientia est, quia sæpè multæ illarum procul à patria sunt inuentæ, imò à venatoribus transfixæ sunt, dum volarent per aërem, & in figura cati, vel alterius animalis mactatæ. Ratio est quia Dæmoni non est difficile imprimere impetum, aut motum vt statim dicam. Authores innumeros dabunt Delrio, Simencas, Castro.

Possè autem mouere velocissimè constat ex perniciosissimo motu siderum: non est tamen probabile quod possit ab eis tota moueri terra, v. gr. quia resistentia tanti corporis superare videtur virtutem motiuam vnus Angeli. Neque difficilius est corpora detineri violenter per vim Angelorum, ingentes enim massas sæpè detinent in aëre, subleuant Hypocritarum quorundam corpora dum extasim simulant, &c.

Dico secundò, potest vnus Angelus mouere, ligare, detinere, trahere, rapere alios spiritus, per veram actionem non autem per solum imperium aut pactum. Ita communius Doctores tradunt quibus repugnat Vasq. disp. 194. censens id non fieri nisi per imperium.

Mouet
alios spiritus.

Ratio autem est, quia si potest Angelus mouere corpora productio impetu, & motu, multò magis mouere poterit alterum Angelum, quia motus illi ac impetus in Angelo producti magis proportionati sunt cum Angelo; quàm motus productus in corporibus: imò si producere potest in se ipso motum, multò magis potest illum producere in alio, & constat id sæpè fieri, nam Angeli dicuntur vehere Lazari animam in sinum Abrahamæ.

Dico tertio, Angelus quando mouet corpora & spiritus producit in illis vel impetum, vel motum.

Quomodo
moueat.

Ratio est, quia nulla virtus potest producere motum, quæ non possit etiam producere impetum qualem nos proiectis imprimimus; nec est vlla ratio propter quam negetur Angelo hæc virtus. Quoties ergo ita mouet corpus aut spiritum cui manet immediatus imprimit motum: quando non manet proximus imprimit impetum.

Ad primam Respondeo plurima disputari solere à Doctoribus circa Canonem illū Concilij. Mihi probabilissimè respondere videntur, qui aiunt negari à Concilio tantum quod semper reales sint huiusmodi transfectiones quas constat aliquando esse solum imaginarias. Imò falli tantum eas asserit vanā quādam imaginatione quod delusæ sæpè crederent se cum equitant in aëre, comitem habere Dianam, quam etiam esse Deam existimarent.

Solutio
dubitatio-
num.

Ad secundam Respon. Angelum quando corpus aliquod

li

aliquid detinet in aëre non id facere supponendo se illi corpori, sed producendo impetum proportionatum grauitati corporis quod detinet; satis enim hoc omnino est vt corpus deorsum non moueatur, quando impetus sursum ferens impedit actionem grauitatis deorsum ferentis.

Ad tertiam Resp. non esse difficilius explicare quomodo possit vnus Angelus alium Angelum pellere, vehere, ligare, voluere, quam quomodo id faciat in corporibus; nam in vtrisque id facit productio impetu & motu. Si quando autem Dæmon annulo includi dicitur, id non fit per vnionem ad annulum, neque per motum aut impetum vt patet, sed duntaxat ex pacto.

SECTIO III.

De assumptione corporum ab Angelis.

S. Thom. q. 51. a. 2.

Hæc est altera operatio transiens quæ ab Angelis frequentissime fieri solet, & triplicem inter Doctores solet habere controuersiam. Primò, an verè aliquando Angeli assumant corpora, & in illis videndos se præbeant. Secundò, cuiusmodi sint illa corpora. Tertio, quas operationes in illis exercent.

Triplex
dubitatio.

Ratio verò dubitandi primò potissimum est, vtrum etiam Deus ipse per se ipsum in corpore assumpto realiter apparere soleat, an verò tantum per Angelos tanquam per legatos mediata tantum loquatur, & videatur verbi gratia, vtrum: Apparitiones omnes Veteris Testamenti, huiusmodi fuerint, vt in illis non Deus ipse immediatè per se visus fuerit, sed tantum Angelus personam sustinens Dei.

Secundò, Angelus non dicitur assumere corpus, nisi quia illi proximus est, & illud mouet, sed hoc non est assumere corpus, alioqui Angelus mouens cælum diceretur illud assumere.

Tertio, Angelus apparens sæpè non videtur ab omnibus qui eodem loco præsentibus sunt, ergo signum est assumptionem illam corporis non esse realem.

Assertio.

Dico primò, Angeli tum boni, tum etiam mali assumunt sapissimè corpora in quibus verè apparent. Ita docent omnes Theologi, quibus malè repugnant aliqui apud S. Thomam art. 2. & Carthusianum in secundum.

Assumunt
Angeli
corpora.

Primò enim ita conuincitur ex Scripturis vbi Euzæ apparet serpens, Raphaël Tobiam deducit, Angeli apparent Abraham ad Ilicem Mambre, Christus Dæmonem videt à quo tamen deludi, & decipi non potuit: quis enim dicat potuisse turbari à Dæmone imaginationem Christi: Deinde Patres de illis apparitionibus vt omnino veris loquuntur, quos plurimos referunt Suares lib. 4. cap. 33. Bubalus in hunc articulum. Denique nullum in ea reali assumptione absurdum est, nam illa definitur intima præsentia substantiæ Angelicæ ad aliquod corpus in sui representationem, requiritur enim ad illam, vt Angelus sit illi corpori immediatus & intimè præsens, deinde debet illud mouere vt per illud representetur; non enim Angelus assumit omne corpus quod mouet, alioqui assumeret ipsum cælum. In hoc autem quod Angelus sit præsens corpori, & vt illud moueat nullum absurdum est.

Quod autem etiam sæpè defunctorum animæ appareant in corporibus assumptis sine vlla imaginationis fraude fusè docent Delrio lib. 2. disquisit. q. 35. sect. 2. Thyraus & alij passim.

Qualia
corpora as-
sumunt.

Dico secundò, corpora quæ assumunt Angeli ferè semper sunt elementaria, cum quibus illi non vniuntur substantialiter, sed tantum localiter, & illis purè assistunt, non autem illa informant.

Ratio est, quia licet ex plurimis historiis certum

sit, quod aliquando Dæmones assumunt cadauera hominum defunctorum sed malorum duntaxat; non enim hoc decet Angelos bonos, neque Deus permittit, vt Dæmon abutatur corpore hominis sancti: licet (inquam) id certum sit, nihilominus tamen constantissime omnes asserunt quod ab Angelis, quoties apparent in forma hominis, aut alterius animalis perfecti, non formantur vera corpora hominum aut animalium, quia tantam non habent vim, vt formare illa possint, vnde partim ex elementis, partim etiam ex mixtis componunt simulacrum corporis humani, aut alterius generis, quod non est illis difficile. Non est autem primò in huiusmodi corporibus vquam materia vlla corporum cælestium, vt videtur aliquando asserere sancti Patres, sed ex multis elementis compactis, & condensatis, non enim vnum videtur sufficere. Secundò, figura horum corporum in bonis Angelis plerumque humana est, in malis semper habet aliquid extraordinarium, & monstruosum. Tertio, qualitates omnes in eis reperiuntur quæ per motum localem applicando actiua passiuus produci possunt; est enim in illis lux, & color qualis in Iride apparet, sunt qualitates etiam quatuor primæ, deinde durities etiam & molliities, non ea tamen quæ humana sit perfectè similis, vnde valebat omnino argumentum Christi, *Palpate & videte* si enim rectè aduertatur, accidentia horum corporum aliquid habent dissimile accidentibus corporis humani, quæ Angelus imitari perfectè non potest. Denique vnionem cum huiusmodi corporibus nullam habent Angeli, vel substantialem, vel accidentalem, sed tantum motoris ad mobile, id est intimam præsentiam, & efficientiam motus vt rectè docet S. Th. hic.

Operatio-
nes in cor-
pore.

Dico tertio, Angelus in eo corpore quod assumit, & in quo apparet nullam potest exercere operationem vitalem.

Ratio est, quia operatio vitalis illa dicitur quæ manet in eo principio a quo est, & producitur a principio vitæ coniuncto: operationes quas in huiusmodi corporibus Angeli eliciunt non sunt huiusmodi, quia recipiuntur in corpore, cui (vt dixi) non sunt coniuncti; loquutio ergo eorum non est vera loquutio, neque motus localis est vitalis tametsi veras forment voces, & motum efficiant verè progressuum. Sensationem nullam possunt habere, quia nec habent organa, neque sensitiuas potentias: Nutritionem etiam vitalem ob easdem causas non habent: Imò est impossibile Angelo efficere conuersionem panis in carnes, & ossa, quæ fit per potentiam nutritiuam. Denique generationem viuientium immediatè non posse fieri à Dæmonibus certum est, posse autem alato aliunde semine putat Suares. Dari Dæmones incubos & succubos apertissime probant Delrio lib. 2. quæst. 15. & Serarius in cap. 4. Tobie: idque negare temerarium esse asserit Augustin. lib. 15. Ciui. c. 23.

Ad primam Respondeo plurima de his Dei apparitionibus disputari euidentissime à Suare lib. 6. cap. 20. & 21. Ruis disp. 107. de Trinitate sect. 10. Thyraus lib. 1. de apparitionibus Veteris Testamenti cap. 24. Pererio in Genesim cap. 33. disp. 1. & lib. 8. in Daniele. Mihi breuiter videtur primò non esse dubium, quin vtroque illo modo possit apparere Deus, assumendo videlicet corpus per se ipsum, & in illo visibiliter apparendo sine vilo Angeli ministerio; potest enim formare corpus, illud mouere per illud representari, potest etiam mittere Angelum, qui assumat & moueat corpus, in eoque verè appareat immediatè, Deus autem mediata tantum. Secundò sapissimè tum in veteri tum in nouo Testamento mihi est probabile, quod apparuerit Deus ipse immediatè, & assumpserit corpus quod videbatur. Ita enim communiter Patres asserunt præsertim quando dicunt Verbum Diuinum

Apparitiones Dei per Angelos.

eo modo proludere, voluisse incarnationi. Hinc illas apparitiones Dionysius appellat *θεοφανείας*, Irenæus *dispensationes* quæ postea expolitæ sunt à verbo, Athanasius *Ideas ratione nostri transfiguratus*. Et probatur quia, tunc Deus ipse in corpore assumpto apparet, non autem Angelus quando per illud corpus solus Deus repræsentatur, sed in multis huiusmodi apparitionibus solus Deus repræsentabatur non autem Angelus, verbi gratiâ, dum columba visibili specie supra Christum descendit; dicitur enim *Super quem visderis spiritum descendentem*: non video autem quomodo ibi repræsentatus sit Angelus, similiter cum Spiritus Sanctus in linguis igneis descendit super Apostolos non dicitur descendisse Angelus, cum ergo verba Scripturæ dicant Deum apparuisse, & in proprio sensu explicari possint, non possunt aliter intelligi, quàm omnino propriè. Ita docent Ruiz supra citato loco, Fernandus visione 6. contra Suarezem, Vaqueum, & alios non paucos. Tertio tamen apparitiones illas omnes certum est, fuisse factas ministerio Angelorum qui soli formabant immediatè illud corpus, & immediatè illud mouebant, quia sic decebat Deum uti Angelis ut ministris, tametsi non propterea illi corpus tunc assumerent neque in eo apparerent, quia per illud non repræsentabantur, sed solus Deus, quod fufficit ad assumptionem, & sic optimè saluari possunt quæcunque proferunt aduersarij ex Scripturis aut Patribus, nam visiones dicuntur esse factæ per Angelos, & ipsi Angeli quodammodo in illis apparuisse, quia ipsi formarunt corpus illud, & mouerunt in quo tamen primariò solus apparebat Deus. Christus in Eucharistia, vel alibi quoties apparet in forma quam in se non habet, apparet in corpore formato per Angelos, aliquando in corpore propriò apparet, quod dicendum etiam est de Virgine Deipara, & aliis Sanctis, alioqui beata ipsa Virgo corpus habens non appareret.

Ad secundam, satis constat ex dictis quòd ad assumptionem corporis non fufficiunt indistantia, & motus, sed requiritur repræsentatio.

Ad tertiam Respon. esse facile Angelo ita turbare medium ut impediatur specierum productio, ex quo efficitur etiam ut non videatur ab omnibus corpus illud in quo Angelus apparet.

SECTIO IV.

De aliis operationibus quas ad extra efficere possunt Angeli.

S. Thom. quæst. 110. art. 2.

Latissimè patet hoc argumentum in quo explicando multi Doctores accuratè versati sunt, mihi ad alia instituti Theologici magis propria festinanti satis erit, duo breuiter exponere. Primò vtrum nihil extra se Angelus possit immediatè operari nisi motum localem. Secundò, quænam sint ea, quæ mediante motu locali potest operari.

Ratio dubitandi est primò, quia sæpè Angeli præsertim mali oculis absentia obiecta repræsentant, sed hoc non possunt facere nisi producant species impressas eorum obiectorum, quod non fit per solum motum localem, ergo motus localis non est id vnum quod immediatè possunt operari Angeli extra se.

Secundò sæpissimè Angeli producant extra se accidentia plurima & formas substantiales, meteora in aère, multa etiam efficiunt opera mirabilia in quibus non interuenit, vel ad quæ non fufficit motus localis.

Tertio, id videtur etiam valde congruum ordini

Tom. I.

vniuersi ut superiores illæ intelligentiæ quarum ministerio vitur Dei prouidentia in gubernatione vniuersi multa per se producere possint, & longè plura quàm agentia corporea, in quibus virtutes apparent multorum ac mirabilium operum effectiua.

Dico primò, Angelus præter motum & impetum nihil omnino extra se immediatè potest operari, vel substantiale vel accidentale. Ita vniuersim affirmit omnes Theologi.

Ratio est quia, nec experientia, nec ratio, nec autoritas vllam aliam in Angelis cogit ponere operationem, quæ non sit à potentia motrice applicante actiua passiuæ, vel quæ ad eam non possit commodè referri. Deinde ordo vniuersi non postulat aliam in spiritibus operationem quàm loco motuiam, totum enim Angelorum ministerium quod vniuerso necessarium est, fufficienter exhibetur per motum quo applicentur actiua passiuæ, aliud autem totum non est necessarium, neque mundo corporeo, neque ipsis Angelis, vnde sequitur, quod nullum ab Angelo produci potest immediatè accedens reale, quod disponat ad formam substantialem, neque vllam formam; quam si aliquam producant, id non assequuntur nisi per motum localem, quo agentia naturalia mouent, & applicant subiectis actionem recipientibus, ut constabit statim.

Dico secundò, Angeli mediante motu & impetu multa efficere possunt extra se opera mirabilia tum substantialem, tum accidentialem, in corporibus viuentibus, & in non viuentibus. Tractant de hoc argumento fusè ut dixi Delrio, Thyraus, Bubalus, Suarez, Binsfeldius.

Primò ergo, per eum motum quo applicant actiua passiuæ producant Angeli etiam mali plures substantias animatas, & inanimatas: nam aurum producere multò facilius possunt quàm Chymici: animalia imperfecta quæ generari solent ex putri, sine dubio possunt breuissimo tempore producere, cuiusmodi fuisse serpentes Ægyptios certum est: de perfectis aliqui dubitant, sed illa tamen etiam possunt producere modo decident aliunde semen, nam sine illo nequeunt formare tam perfecta organa. Imò nec fortassis extra vasa naturalia: in huiusmodi autem formis producendis mirabilis omnino est eorum ars, & industria: possunt videlicet efficere ut monstris sint partus, possunt impedire generationem, eam accelerare, aliæque operari in quibus nihil est. Quod nequeat fieri per motum.

Secundò, producere quoque possunt per motum & applicationem genus omne meteororum, pluuias, ventos, grandines, procellas, terræ motus quorum exempla plurima, & stupenda referunt citati Auctores.

Tertio possunt per huiusmodi applicationem imitari opera vitæ vegetatiuæ nutritionem & accretionem, vel etiam eas impedire ac promouere sicque morbos immittere, prorogare vitam, mortem accelerare, non tamen omnino arcere, quia hoc nulla vis creata efficere potest, neque applicatio actiuorum, procurare possunt sanitatem, longam inedia reddere innoxiam imò & insensibilem.

Quarto multipliciter etiam illudere possunt Angelis sensibus tum externis, tum internis varias intus causare imaginationes, & varios affectus in appetitu: In animam autem rationalem immediatè agere nihil possunt, quia motus, & impetus quem solum producere possunt nihil spirituale possunt efficere: sed mediante tamen corpore mirum est quam multipliciter animam afficere possint spiritus illi nequam.

Ad primam Resp. esse impossibile ut Angelus obiectum absens repræsentet producendo illius speciem impressam;

Conclusio
negatiua.

Altera conclusio.

Substantiæ animatæ ac inanimatæ.

Meteora.

Opera vitæ vegetatiuæ.

Illudunt sensibus.

Solutio dubitationum.

li 2.

impressam; sed id faciet tantum mouendo species quam sunt in phantasia, & sic decipiendo externos sensus.

Ad secundam Resp. illa omnia vel accidentia vel substantias quæ Angeli extra se producant, non produci nisi quatenus applicant actiua passiuus per motum aut impetum vt dixi.

Ad tertiam Resp. nihil esse necessarium ad ordinem, & ad bonum vniuersi vt Angeli virtutem aliam habeant quam mouendi corpora, & ea per motum applicandi; sic enim omnia facile obeunt ministeria, in quibus prouidentia deseruiunt.

DISPUTATIO II.

De supernaturali perfectione Angelorum.

Quæst. 62. 63. 64.

ACTENVS spirituales substantias consideravi, secundum ea quæ naturaliter ipsis insunt; habent enim substantiam ab omni materia face liberam, atque adeo immortalem indiuisibilem, simplicissimam. Habent intelligentiam perspicacissimam, voluntatem liberrimam, facultatem motricem potentissimam. Nunc vocant nos Angelorum supernaturalia ornamenta quibus ad diuinam similitudinem propius accedentes, toti coruscant donis gratiæ ac gloriæ. *Tu signaculum similitudinis, omnis lapis pretiosus operimentum tuum:* Possumus autem omnia tribus complecti capitibus. Primum sit, instans creationis & gratiæ. Secundum instans, peccati & perseuerantiæ. Tertium instans, penæ ac beatitudinis.

QVÆSTIO I.

De primo instanti creationis & gratiæ Angelorum.

S. Thom. quæst. 62.

PRIMUM ergo considero Angelos ex ipsis opificis Dei manibus prodeuntes plenos gratiæ & decore vbi primò occurrit gratia sanctificans. Secundò, auxilia gratiæ per quam ad illam dispositi sunt. Tertio, actus meritorij quibus in eo primo instanti ad gratiam se ipsi dispoſuere.

SECTIO I.

De gratia sanctificante Angelorum in primo instanti creationis.

S. Thomas, art. 1. 2. 3. 4. 6.

Fuerunt
omnes via-
tores,

CERTUM est primò, multos Angelos habuisse in primo instanti beatitudinem supernaturalem, sed omnes fuisse viatores, quia omnes, vel peccauerunt, vel habuerunt potestatem peccandi. *Fuit voluntatis sanctorum Angelorum* (inquit Prosper lib. de vita contemplat. cap. 3.) *quod malis sponte labentibus, in sua ipsi dignitate manserunt, & diuino instoque Dei Iudicio actum est, vt que fuit cum Deo suo manendi voluntas, fieret permanendi, voluntaria felixque necessitas.* Congruentia propter quas detinere aliquandiu in via voluit Deus illos spiritus, varia à Patribus afferuntur, præcipua illa est quam habet August. lib. de Corrupt. & Grat. cap. 10. *Deum sic ordinasse Angelorum, & hominum vitam, vt in ea prius ostenderet, quid posset liberum arbitrium, deinde quid posset gratia beneficium.*

Fuerunt
omnes ini-
tio sancti.

Certum est secundo, nullum esse Angelum qui aliquando non fuerit verè sanctus per gratiam à Deo acceptam, nam ita colligitur ex Scripturis iuxta interpretationem sanctorum Patrum, v. gr. Ezech. 28.

quod ad litteram dictum est de Rege Tyri, certum est communiter intelligi de Lucifero: *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & decore, in deliciis paradisi fuisti, &c. Tu Cherub extensus, & protegens, posuisti te in monte sancto meo, in medio lapidum ignitorum ambulasti, perfectus in viis tuis à die conditionis tue.* Quæ verba Gregor. Damasc. Isidor. Tertull. intelligunt de gratia data Lucifero, qui etiam dicitur à Christo, non stetit in veritate, & à S. Iuda non seruasse suum principatum. Imò & inde constat quod illa gratia data illis est in primo instanti creationis, cum dicat Ezechiel: *Perfectus in viis tuis à die conditionis tue, donec inueniatur iniquitas in te.* Sicque asserit expressè Augustin. lib. 12. Ciuit. cap. 9.

Difficultas igitur tantum est primò, vtrum in primo illo instanti Angeli habuerint gratiam per propria merita. Secundò, vtrum etiam in illo primo instanti potuerint per propria merita obtinere beatitudinem.

S. I.

Vtrum Angeli primam Sanctitatem per merita obtinuerint.

DISPONERE se ad gratiam, est elicere aliquem actum bonum qui sit meritorius gratiæ de congruo, vel de condigno. Cum enim certum sit vt postea dicam Angelos in primo instanti benè operatos fuisse supernaturaliter, dupliciter potuit se habere illa bona operatio ad gratiam, primò enim, potuit esse fructus, & effectus illius gratiæ, si nimirum gratia illa omnino gratis Angelo data sit qui eam instructus benè operatus sit per vim acceptam à gratia, & à charitate. Secundò, potuit esse causa talis gratiæ, si nimirum data sit gratia propter bonam illam operationem factam omnino independentem à gratia. Quod enim iuxta principia sua, tertio addunt Thomistæ gratiam illam esse potuisse causam simul, & effectum talium actuum, suo loco relictum est.

Sensus qua-
stionis.

Ratio ergo dubit. primò est, quia gratia data Christo non fuit data ex meritis, ergo nō est perfectius habere illā ex meritis: imò eo argumēto probaretur, vniōnem hypostaticam debuisse dari ex meritis humanitatis ex quibus dictum aliās est illam potuisse dari. Deinde si operatio procedat ex gratia, multo erit perfectior quā si causet gratiam, ergo perfectius erit Angelum habuisse gratiam, quæ causet meritum, quā habuisse meritum per quod gratia causetur.

Prima di-
uisio,

Secundò, Deus potuit facere vt actus ille bonus elicetus in primo instanti non causeret gratiam, sed causeretur à gratia prius natura existente in Angelo. Ergo de facto gratia illa non est causata per actum bonum, probatur consequentia, Deus non potuit facere vt gratia quæ nunc in Angelis fuit effectus meriti, fuerit causa meriti, quin fieret aliqua mutatio alicubi; si enim omnia eodem modo se habeant vt se nunc habent, semper gratia erit causa meriti, sed si Deus vellet gratiam esse causam meriti omnia eodem modo se haberent vt se nunc habent; actus enim illi essent iidem, Angelus quoque, ac gratia eandem haberent entitatem, ergo si Deus potuit facere vt gratia esset causa meriti, gratia de facto fuit causa meriti.

Secundò

Tertio, si Angeli omnes in primo instanti habuerunt gratiam, vel illa in omnibus fuit æqualis, vel inæqualis, si primum ergo illam Angeli non meruerunt quomodo enim fieri posset vt tanta multitudo Angelorum adeo inæqualium, æqualiter operata esset? Adde quod communis sententia est, quod Angelis secundum naturam perfectioribus perfectior gratia data est, si autem fuit inæqualis, iuxta inæqualitatem naturæ, ergo illa gratia non est data ex meritis, sed propter maiorem naturæ perfectionem.

Tertio

Dico